

ROZPRAVY
ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

ROČNÍK VII.

TŘÍDA I.

ČÍSLO 2.

24

DENARY

BOLESLAVA I., BOLESLAVA II., BOLESLAVA III.
A VLADIVOJE.

NAPSAL

JOSEF SMOLÍK.

(S OSMI TABULKAMI.)

PŘEDLOŽENO DNE 26. ČERVNA 1899.

V PRAZE.

NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

1899.

ÚVOD.

I.

Pro náležité poznání nejstarší doby denarové v zemi České budiž stručně vylíčeno mincovnictví v zemích západních před zaražením prvních denarů českých Boleslavem I. V západní Evropě pokládají se vším právem Pipin Krátký, jeho syn Karel Veliký a tohoto vnuk Karel II. Lysý za čelní reformatory tamějšího mincovnictví, které během času přijato bylo za základ mincovnictví všech zemí severních a do určitých mezí též východních, jakmile ta neb ona z nich zavěsiti se snažila co platný článek do pevného řetězu obchodu obecného vůbec.

1. Tehda byla na západě mincovní jednicí dosud římská libra (= 327·434 g dle Mommsena, nebo 325 g dle Soetbera.) Poněvadž tam stříbrná mince mnohem více vyhověla obecným potřebám a proto byla hledanější nežli zlatá, zavedl Pipin Krátký (752—768) ve své říši číslo stříbrné ustanovit zároveň, aby na římskou libru šly váhou 22 solidy po 12 denarech čili 264 denary.¹⁾ Solidus nebyla mince ražená, nýbrž početní.

2. Karel Veliký (771—814) hledě z práva mincovního docíliti co možná největšího výnosu pro pokladnu královskou zrušil nemalý počet mincoven, které předchůdcové jeho nechť osobám soukromým nechť městům byli povolili. A když následkem toho zbudněla v pokoutních mincovnách výroba peněz falešných, vydal r. 805 zákon, jímž se stanovilo, aby budoucně pouze »in palatio nostro« berná, zemská mince vybíjena byla, dokud by jinak sám o tom nerozhodl.²⁾ Z té příčiny doprovázel císaře též mincmistr na místa, kde se n. p. držely sněmy, soudy, turnaje

¹⁾ Pertz, Monumenta III. p. 30, c. 8. neurčitého roku.

²⁾ Pertz, Monumenta III. p. 134, c. 18. Caroli Magni capitularia. De falsis monetis, quia in multis locis contra iustitiam et contra edictum fiunt, volumus, ut nullo alio loco moneta sit, nisi in palatio nostro, nisi forte iterum a nobis aliter fuerit ordinatum.

a p., zkrátka všude tam, kde se císař se dvorem po delší dobu zdržoval, a proto větší sumy peněz zapotřebí měl. Tím se vysvětlují na denarech jména též takových měst, která o sobě neměla práva vlastní minci raziti, nýbrž za uvedených okolností stala se pouze přiležitostnými mincovnami.

Z téhož »Capitulare« dále poznáváme, že se z libry razilo jen 20 solidů po 12 denarech, a z nálezů mincí tohoto panovníka jde na jevo že starší jeho denary — soudíce dle jejich váhy — byly vybičeny z libry římské, kdežto mladší jsou o něco těžší z mincovní jednice jiné, které se říkalo »nová libra galská« (= 367·2 g dle Grote, Münzstudien VII. 59.³) Toto rozdělení »nové libry« na 20 solidů po 12 denarech, čili na 240 denarů jest základné pro nejstarší české mincovnictví, ano zůstalo v platnosti i v době pozdější, kdy na místě »libry«, na váze všelijak pozměněné, nastoupil »talent«.

3

Třetím reformátorem byl Karel II. Lysý (843—877), který obšírněji a důkladněji nežli jeho předchůdcové stanovil základy mincovnictví západního v »Edictum Pistense« dne 25. června r. 864.⁴) V tomto se nařizuje (cap. 8 až 10), aby do sv. Martina nejbližšího (dne 11. listop.) každý bez odporu dosud běžné, dobré denary přijímal; po sv. Martině však nemá nikdo jiných denarů ani přijímati ani vydávati nežli nových, které budou »meri et bene pensantes« t. j. dobrého zrna i stříže. Na těchto (cap. 11.) bude po jedné straně »naše jméno v obvodku (in gyro) a uprostřed našeho jména monogram«, po druhé straně pak »jméno města (mincovny) a uprostřed kříž«. Dále (cap. 12.) zrušují se všechny mincovny až na devět jmenovitě uvedených, k nimž se výslovně přidává desátá »in palatio nostro«, jako za Karla Velikého. V následujícím článku (cap. 13.) se ustanovuje, jak si počínati mají mincmistři a osoby zvláště nařízené ke kupování a prodávání stříbra v prutech, kromě nichž nikdo nesměl nemincované stříbro ani kupovati ani prodávati. Osoby ty musily prvé složiti přísahu a měly též povinnost choditi po trzích, a vyměňovati při malé srážce buď raženou minci cizí za domácí aneb naopak, poněvadž každý denar platil jen tam, kde byl ražen. — »Po sv. Martině (cap. 15.) budou nové denary (o nichž zpředu řeč byla) jedinou běžnou, bernou mincí v celé zemi; kdo by jich přijati se zdráhal, je-li člověk svobodný, zaplatí trestu 60 solidů, je-li poddaný, dostane tolikéž ran, však nikoli holí, nýbrž metlou . . . a, nechť v městech nebo vseh má biskup a jeho kněži k tomu přihlížeti, aby vykonáním tohoto trestu vinník na svém zdraví neutrpěl«. V následujících člancích (cap. 16.—19.) jedná se o minci padělané a padělatelích z nichž každý, byl-li dopaden a usvědčen (právě jako v předešlých ediktech

³) »Scriptores rei Agrimensoriae« zaznamenali: Iuxta Gallos vicesima pars unciae denarius est, et duodecim denarii solidum reddunt, ideoque juxta numerum denariorum tres unciae quinque solidos complent, sic et quinque solidi in tres uncias redeunt, nam duodecim unciae libram viginti solidos (t. j. 12×20) continentem efficiunt. (J. E. Obermayr, Historische Nachricht von Bayerischen Münzen . . .)

⁴) Pertz, Monum. III. p. 488.

ustanovení) měl ztratiti pravou ruku atd. Stříbro a zlato nemělo se jinak prodávati leč čisté, a za libru ryzího zlata měla mincovna zaplatiti 12 liber nových denarů dobrého zrna a stříže. Kdyby zlato nebylo ryzí, mělo se za libru dáti nejvýše 10 liber nových denarů.

Toto »Edictum Pistense« v dobách pozdějších nejednou bráno za základ mincovních řádů od císařů německých. A třeba mincovní jednice a dle ní počet denarů z ní vybitých časem byly pozměněny, nicméně libra a později talent rovnal se 20 solidům po 12 denarech čili 240 denarům n. p. v Čechách ještě v XIII. stol. až do zaražení pražských grošů (r. 1300). Rovněž stanovení trestů v denarech dalo se tehda jako později v takové sumě, že to byl spíše »strašák«; neboť n. p. 60 solidů = 720 denarům v stol. IX. a X. bylo už značné jmění. Význačné symboly křesťanství — kříž a kaplici — vidíme nejprve pohromadě na denarech krále Ludvíka Nábožného (814—840); odtud pak přešel obraz buď jeden neb oba na denary pozdějších králů a císařů stol. X. a dále. Stávalo se tak vůbec v zájmu obchodním, aby lid vida na nové minci tytéž obrazy jako na starší bral ji ochotně dále, nechť se už této vyrovnala zrnem a střížím čili nic.

Pro počátek a vývoj mincovnictví v zemích německých, jakož i pro nabývání práva mincovního jest důležité připomenouti tolik.

Už císař Ludvík Němec (843—876) více však Ludvík Dítě zadávali práva mincovního biskupům a hodnostářům církevním zajisté jen z té příčiny, aby v tomto stavu nikoli dědičném nalezli silnou oporu naproti dědičnému stavu panskému. Když pak někteří pánové zejména v X. stol. z jakýchkoli příčin nabývali jednotlivých území a tato slučovali ve větší celky, tak zvaná vévodství, zaráželi si jako vévodové (duces) vlastní minci nikoli na základě zvláštní výsady a obdarování královského nebo císařského, nýbrž ze své moci jako pánové samostatní a dědiční. Na potvrzení toho budiž n. p. uveden Arnulf Bavorský (908—937), který přiloživ si titul »dux« první z vévodů bavorských osvojil si právo raziti vlastní minci a sice v Řezně. A byv odtud králem Kunratem I. vypuzen zarázil novou, rovněž první mincovnu v Solnohradě.⁵⁾ Po jeho smrti uvázal se jeho syn Eberhard r. 937 právem dědičným samovolně v otcovské vévodství, a vybíjel též minci vlastní v Řezně s titulem »dux«. Avšak už roku příštího byl císařem Otou I. sesazen, načež se stolce vévodského ujal Berthold, Arnulfův bratr (938—947), jenž na základě práva dědičného též mincoval v Řezně. Z toho vysvitá, že vévodové v Bavorsku zaráželi si mincovny z vlastní své moci beze zvláštního povolení a privileje králů a císařů německých, ano nejednou i proti jejich vůli.⁶⁾

⁵⁾ H. Dannenberg: Die deutschen Münzen der saechsischen und fraenkischen Kaiserzeit p. 346, 403.

⁶⁾ Josef Smolík »Památky« XI. 317 atd; kde též o jiných vévodech podobně se uvádí.

II.

Ceští vévodové — jako jejich západní sousedé — vážili právo vlastní minci raziti ze své svrchovanosti jako páni a vladaři vůlí lidu na stolec povolání (*jure proprio territorii*.) Oni měli už od nepamětných dob nejen právo, nýbrž holou povinnost zařizovati a udržovati ve své zemi takové, nechť dím »úřady«, u kterých si každý dle své potřeby zaopatřiti mohl stříbro v prutech neb krušcích určité »úřadně« zaručené váhy a jakosti. Zapotřebí jich bylo nevyhnutelně ve všech případech, kdy se prodávaly a kupovaly n. p. nemovitosti za tak vysokou cenu, kterou obyčejné, směnné prostředky zapraviti a vyrovnati nedostačovaly. V případech takových nucen byl kupující ve směnně vévodské (*cambium*) vyměnit si n. p. za stříbrnou neb zlatou rudu, za rýžované zlato a p. stříbrné pruty dobře z n a m e n a n é co do váhy i jakosti (*argentum signatum*), kterými se s prodávajícím vy- pořádal. Takové zařízení vyžadovalo ovšem celou řadu osob, rozličné práce vykonávajících, zejména kovkopů, havířů, tavičů stříbrných rud, pře- palovačů, slévačů do forem, zkoušečů stříbra, vážných atd. a na ty všechny bylo as nemálo dohlížitelů nižších i vyšších.

Takové vévodské »*cambium*« můžeme proto považovati za úřad, který veškeré finanční operace v zemi umožnil. Ono zmeanané stříbro v prutech, nepochybně čisté (*argentum purum*), prodávané na váhu, representovalo určitý počet ražených mincí v zemích sousedních. A když během času stal se obchod s těmito čilejší, když cizí obchodníci plativše sami v Čechách za koupené zboží hotovými denary nespokojili se více prodávati přinesené zboží směnou za stříbro neražené, nýbrž rovněž za denary: naléhala konečně nutná potřeba na vévodu, aby i v tomto směru obchody veškeré zejména drobnější umožňoval a zařídil se v těch kusech právě tak, jako jeho západní sousedé.

Tyto byly as příčiny nejhlavnější k zaražení mincovny, kterou pak země Česká přimkla se jako článek k řetězu světového obchodu. A jako už v nejstarších dobách zařízení »*cambium*« počátek svůj vzalo z nutnosti a z vlastní vůle a svrchovanosti vévody, tak i ražení mince, jakožto roz- šíření onoho směnného práva — dávati stříbrné pruty za jiné věci rovnocenné — zavedeno bylo od něho samovolně bez kohokolivěk jiného tedy i císaře německého povolení a výsady. Pohlížíme-li na počátky min- covnictví v naší vlasti s tohoto širšího stanoviska, které dosud zůstalo nepovšimnuto, snadně si vysvětlíme, proč žádný císař německý, ačkoli nejednou tuto zemi ztrestal a velká břemena na ni uvalil, nikdy se neodvážil sáhnouti na její právo mincovní asi tak, že by n. p. ráz českých denarů líčení a legendu na nich předpisoval, mincování obmezoval, aneb jakýmkoli způsobem zkracoval. Rovněž na žádném českém denaru nenachází se vedle jména vévody jméno císaře, jak to vidíme zhusta na mincích německých vévodů, pánů a hodnostářů církevních.

III.

Na otázku, který vévoda rozšířil to starodávné, v zemi České zařízené »cambium« na vybíjení denarů, můžeme nyní na základě všech dosud známých nálezů, jež se udály u nás i za hranicemi, docela určitě odpověditi, že se tak stalo za Boleslava I. Proč se to nestalo dříve, budíž zde pravděpodobně vylíceno.

Jest uznanou pravdou, že šířením se křesťanství v Čechách jako jinde společenské a státní poměry se zlepšovaly, za jeho blahodárného vlivu, že průmysl, obchod a umění vyššího dosáhly stupně a majíce vůbec v postupující kultuře pevného podkladu vždy do širších dostávaly se kruhů. Naši předkové jsou od věků se západem v obchodním spojení směnném (o čemž nás archaeologické nálezy poučují) zajisté s dostatek znali vhodnost a užitečnost tak pohodlného plativa, jakým ražené mince skutečně jsou. A přece teprv as po 100 letech, kdy první pánové čeští dali se v Řezně pokřestiti (r. 845) a téměř po 70 letech, kdy vévodská rodina se dvorem Bořivoje I. na Velehradě přijata byla do církve křesťanské (r. 871) — dostalo se naší vlasti prvních ražených peněz. Toto nápadné opozdění se české mince stává se téměř víře nepodobným, uvážíme-li dle zaručených zpráv dějepisných, že vévoda Bořivoj I., ještě častěji však jeho synové Spytihněv I. a Vratislav I. v bezprostředním přátelském styku byli s císařským dvorem německým. Zejména poslední dva byli nepochybně nejen v červenci r. 895, nýbrž i jindy přítomni v Řezně zahájení říšského sněmu, tak že měli dost příležitosti seznati a oceniti dokonale veškerá prospěšná zařízení v říši německé, mezi nimiž od pradávna »moneta, cambium mercatum et teloneum« (t. j. minci raziti, vyměňovati, tržné a mýtné vybírati) kladeny byly jako nejvýnosnější do řady první. Příčinu toho, že se v Čechách nezarazila domácí mince dříve nežli za Boleslava I., shledávám v tom, že za Vratislava I. nebyla ještě celá Česká země v jedněch vévodských rukou, nýbrž jsouc rozdělena na menší i větší krajiště jednotlivých rodů postrádala oné celistvosti a v státním ohledu oné stejnotnosti, které jest nevyhnutelně zapotřebí, má-li týž denar v stejné hodnotě obíhati po celé zemi. Jinými slovy, za Vratislava I. neměl český vévoda, sídlící na Vyšehradě, ještě tolik moci, aby mohl rozkázati po celé zemi, že se jeho denary všude v určité zákonem stanovené hodnotě přijímati musejí. Této moci dosáhl teprv Boleslav I. svou rázností a státnickou moudrostí, zejména když po r. 955 dobyl na Maďarích Moravy a Slovenska, k nimž připojil Horní Slezsko a Malopolsko. Pro takovou mohutnou říši nehodil se více prostý obchod směnný, nýbrž bylo zapotřebí, aby zvláště pro drobnější koupi a prodej zavedeno bylo platidlo pohodlnější a každému přístupnější, jako v jiných sousedních zemích. Vévodské »cambium« po zaražení denarů činností svou ovšem nezastavilo, poněvadž při provádění velkých obchodů zapotřebí bylo stříbrných prutů jako dříve, při čemž se denary pouze váha vyrovnávala.

II.

U porovnání s říší německou byl u nás rozdíl ten, že zde právo mincovní měl a vykonával jedině vévoda, kdežto tam vedle císařů minci svou razili (jus cudendi) rozliční hodnostáři světská a církevní. Následek toho byl, že z tak velikého počtu mincoven německých nevycházely denary ani v zrně ani střížii stejné hodnoty, nýbrž spíše na svůj nepospěch se měnily, kdežto české denary vycházejíce z jedné rukou byly ve své dobrotě stálejšími a oproti německým často lepšími. To bylo také příčinou, že se dostaly obchodem do vzdálených zemí cizích, kde se nyní často v pokladech vyskytují, jak dále při »nálezech zahraničních« bude prokázáno.

A. Vyznačné rázy na českých denarech.

Mezi denary z doby Boleslava I. až Vladivoje obrací k sobě pozornost zvláště tři skupiny, jež se svými obrazy docela od sebe různí, a sice tyto:

Skupina I. rázu českého, II. rázu bavorsko-švábského a III. rázu anglosaského.

Denary těchto tří skupin nevzaly svůj počátek současně, nýbrž v rozličných dobách a sice v té posloupnosti, jak zde uvedeno. Tyto doby nekryjí se s léty panování toho neb onoho vévody, jakoby snad n. p. Boleslav I. vyběhl pouze denary rázu českého, který by s ním byl opět zanikl. Nikoli, neboť charakteristický na nich obraz (o němž níže), který odůvodňuje jejich pojmenování »rázu českého«, neztratil se v dobách pozdějších, nýbrž bylo ho častěji použito, — avšak v jiném provedení a sloučení s obrazy jinými, zkrátka v jiné kombinaci. Rovněž uvidíme dále, že už Boleslav I. sám nepochybně z ohledů obchodních s cizinou na své denary zaváděl takové obrazy, které považovati sluší za předchůdce rázu bavorsko-švábského i anglosaského, tak že jednomu i druhému byla v českém mincovnictví připravována půda dříve, nežli se stal vůdčím t. j. nežli se razily české denary po obou stranách s takovými obrazy, které přicházejí pouze na denarech buď bavorsko-švábských neb anglosaských.

O jednotlivých skupinách budiž povědno tolik.

I. Skupina rázu českého charakterisuje se obrazem meče na lícu a lomenice, později kaplice na rubu.

Meč se podobá starému dvousečnému meči bronzovému, na němž obly plášť krátkého jílce přiléhá k čepelu, po jehož celé délce uprostřed táhne se žlábek. Buď nad mečem nebo pod ním nalézá se buď kříž nebo jakýs drobný neurčitý předmět, kteréžto přídávky jsou někdy oba po jeho stranách.

Lomenice skládá se ze dvou krokví v podobě štítu, na němž křížek. Pod ní umístěno písmě **E** v poloze buď správné (zřídka) nebo obrácené, a vedle něho křížek nebo kulička (jedna až tři). Mezi lomenic

a písmenem **E** vidíme na některých denarech měsíčky nahoru otevřené (tři až pět), a pod nimi vodorovnou přímkou jako pražec.

Kaplice skládá se z lomenice a dvou pražců (schodů), z nichž hořejší bývá delší dolejšího. Mezi onou a těmito jest buď řada vyplněných trojúhelníků (4 až 5) nebo obloučků v podobě **C** (3 až 4). — Denary s pouhou lomenicí pokládám za starší ostatních; kaplice představuje as dřevěnou cirkvici.

Denary s mečem a lomenicí nebo kaplicí, jak právě vylíčeno, nemají vůbec páru v současném mincovnictví evropském. Nemohl tedy Boleslav I. na své první denary vzít tyto obrazy s mincí cizích, a proto vším právem zasluhují jména: denary rázu českého.⁷⁾

II. Skupina rázu bavorsko-švábského záleží z denarů s obrazy: kříž-kaplice nebo kaplice-kříž. Kouty kříže bývají buď všechny aneb alespoň tři vyplněny kuličkami, kroužky a p. V kaplici pak nacházejí se rozličná písmena, která se od německých numismatů pokládají za zkratky jmen mincmistrů. S takovými obrazy byly vybíjeny denary v Švábsku, totiž v Augšpurce za biskupa Oldřicha, hraběte z Dillingen (923—973), a už před tím v Bavorsku a sice v Řezně a Solnohradě za vévody Arnulfa (907—937) a jeho nástupců, pak v Chamu, Nabburce a Neuburce za vévody Jindřicha II. (955—976) a jeho nástupců. Jak z předu připomenuto, započal ráz ten na své denary zaváděti už Boleslav I. položiv na místě meče kříž a na místě lomenice kaplici, v níž byla však umístěna písmena jiná nežli na denarech bavorsko-švábských, a netáhla se k jménům českých mincmistrů, jak dále uvidíme. Teprv Boleslav II. přijal na své denary obrazy s mincí vévody Jindřicha II. (955—976), totiž kříž, v jehož třech koutech po třech kuličkách a čtvrtý kout prázdný, a kaplici s týmiž písmeny v ní, jako tam. Tím se stal ráz bavorsko-švábský u nás vůdčím, a jméno to mu vším právem přináleží, poněvadž nikde jinde nežli v uvedených shora mincovnách císařství německého denary těchto typů vybíjeny nebyly.

III. Skupina rázu anglosaského. Denary tyto byly zavedeny u nás rovněž Boleslavem II. Charakteristické obrazy na nich jsou: poprsí s křížkem, obrácené v levo nebo v pravo, a ruka Prozřetelnosti mezi \bar{A} — \mathcal{W} nebo \mathcal{W} — \bar{A} . Poprsí zdobeno jest čelenkou, často v podobě hřebenaté korunky, jejíž oba konce (cípky) za hlavou se rozstupují; křížek jest vždy před obličejem, nejsa s poprsím nikterak spojen. Ruka, levá nebo pravá, jest žehnajcí, tak že její dlaň leží na denaru; řecká písmena \bar{A} — \mathcal{W}

⁷⁾ Na německých denarech popsaných H. Dannenbergem (*Die Deutschen Münzen der saechsischen und fränkischen Kaiserzeit*) objevuje se meč teprve za flanderského hraběte Balduina (986—1036). Na denarech anglosaských, zejména northumberlandských vidíme sice obraz meče, který jest však široký s křížem a hruškou v pošvě (tedy železný), a denary samy náležejí době před spojením sedmi království (heptarchie) v jediný celek, totiž před rok 827. Mimo to kaplice na denarech anglosaských vůbec není, ani na těchto ani na pozdějších.

znamenají počátek a konec. Oba tyto význačné obrazy přicházejí nejprvé na denarech anglického krále Ethelreda II. (978—1016).⁸⁾

Budiž připomenuto, že už Boleslav I. zavedl na své denary obraz prosté ruky (beze značek postranních). Není ovšem vyloučeno, že některý jeho mincmistr zavedl »ruku« na denary sám, nevěda o tom, že podobný obraz vyskytuje se na denarech cizích. Jest však numismatickou zvyklostí nepřisuzovati prvenství takovému obrazu, který už znám jest s mince starší. Z té příčiny i v tomto případě mám za to, že prostá ruka přijata byla za Boleslava I. s denarů anglosaského krále Eduarda I. Starého (909—924).⁹⁾ Na mincích jeho nástupců přichází teprv za Eduarda II. Mučedníka (975—978) a sice poprvé mezi $\bar{\Lambda}$ — \mathcal{U} .¹⁰⁾ K tomu sluší dodat, že Boleslav II. dříve nežli vybíjel denary rázu Ethelredova zavedl na nich po jedné straně ruku mezi $\bar{\Lambda}$ — \mathcal{U} , a po druhé buď kaplici nebo kříž. Teprv po tomto pozvolném postupování stal se u nás anglosaský ráz vůdčím, a sice úpině, když zcela a pouze dle zvyklosti na anglosaských denarech dávno prováděné, též na našich zavedena byla — jména mincmistrů.

Každý z těchto tří význačných rázů českých denarů byl vůdčím ovšem jen v určitém období, po jehož uplynutí ony typické obrazy se buď pozměnily, jinými přídávky a značkami opatřily, aneb se ten neb onen obraz novým nahradil, který nejednou vzat s denaru staršího. Tak se dalo už za Boleslava I. a v hojnější míře za jeho nástupců, kteří majíce čím dále tím více obrazů na výběr z pravidla rovněž známé už typy doplňovali, zdokonalovali a buď starší obrazy vespolek, buď s novými kombinovali; nikdy se však nestala »tabula rasa«, aby totiž vybičeny byly denary s úplně novými obrazy po obou stranách.

B. Povšechná úvaha o českých denarech.

a) Opisy a obrazy.

Na lícu jest jméno vévody a na rubu jméno mincovny — na denarech s opisy neporušenými.

Jméno vévody vyraženo buď samo o sobě na příklad **BOLEZLAV**, **BOLEZLAVS** nebo s titulem **DVX**. Číslo řadové, byl-li to Boleslav I., II. nebo III., nikde vyznačeno není, a právě v tomto nedostatku vězí někdy nemalá obtíž určitě přidělití každý denar s tímto opisem tomu pravému Boleslavu.

Za jménem mincovny bývá slovo **CIVITAS** obyčejně zkrácené, totiž **CIVIT**, **CIV** a p., též **OIV** (**O** místo **C**), nebo pouhé **O** jako snad chybně

⁸⁾ Bror Emil Hildebrand, *Anglosachsiska Mynt* (1881) Tab. 3, Typ B 1, Var. b. Typ B 2.

⁹⁾ Rogers Ruding, *Annals of the Coinage of Britain*, Pl. 16 No. 26, 28.

¹⁰⁾ Viz poznámku 8. Tab. 2. Typ B.

vyražená písmenka první, ano i pouhé ω jako písmenka poslední. **PRAGA CIVITAS** na nejstarších denarech Boleslava I. jest opis významu nad míru vzácného, poněvadž pojmenování **CIVITAS** se zde přikládá Praze »zřejmě a veřejně«¹¹⁾ vůbec poprvé.

Když Boleslav II. zavedl po způsobu anglosaském na své denary jména mincmistrů, bylo na nejedněch slovo »civitas«¹¹⁾ vynecháno na př. **NACVB IN PRAGA** nebo **MISLETA PRAGA**, a podobně též v mincovně vyšehradské.

Na denarech skupiny rázu bavorsko-švábského nacházejí se — jak už připomenuto — v kaplici buď celá slova, buď některá písmena, jako na př. na denarech augšpurských, řezenských a j. Němečtí numismati pokládají tato slova a písmena za jména nebo za uncialky jmen tamějších mincmistrů. Proti tomu nemůžeme ovšem ničehož namítati; zapotřebí však, aby tuto domněnku odůvodnili tak přesvědčivě, že by nebylo nadále žádných o tom pochybovačů, kterých dosud počet nemalý. Že však ona písmena na našich denarech jména mincmistrů nevyjádřují, poznáme z následujícího.

1. Na českých denarech přicházejí nejednou tatáž písmena v kaplici jako na bavorských a augšpurských na př. **PER, RE, GOT** a j. Poněvadž nelze za to míti, že by současně v Praze žili mincmistři téhož jména jako na př. v Řezně nebo Augšpurce, domníváme se důvodně, že český kreslič předloh pro řezáče kolků, maje před sebou denar řezenský, augšpurský a pod. nejen kaplici, nýbrž i písmena v ní do svého výkresu přijal neznaje jich významu. A rovněž, nechť dílem mechanicky, narýsoval obraz na druhé straně týchž denarů, totiž kříž, v jehož třech koutech jest po třech kuličkách a kout čtvrtý prázdný. Byly tedy obrazy s oněch cizích denarů u nás napodobeny tak důkladně, že se tyto od našich rozeznávají téměř pouze opisy (jménem panovníka a mincovny), které s nich ovšem na naše převedeny býti nemohly.

2. V skupině českých denarů rázu anglosaského jest jméno mincmistra vždy na rubu, a zůstalo při tom nejen na denarech původního typu: ruka-poprsí, nýbrž dostalo se též na denary s obrazy: ruka-kaplice a kaplice-kříž. Avšak v každé z těchto kaplic nacházejí se jakás písmena, a zároveň na druhé straně denaru úplně jméno mincmistra. Ona písmena neshodují se nikterak s uncialkami jména mincmistra, a proto s ním dokonce nic společného nemají. Z toho všeho soudím, že písmena v kaplici na českých denarech, nebyla-li mechanicky napodobena s denarů cizích, táhnou se venkoncem ku kaplici a jejímu významu jako stánku Páně; o domnělém jich smyslu zmíníme se na svém místě.

¹¹⁾ Erben, Regesta str. 94 uvádí k r. 1130 z listiny vyšehradské 16 »civitates«¹¹⁾ v zemi České.— Význam slova »civitas«¹¹⁾ vykládá pokračovatel Kosmy (Emler, Prameny II. 303), že jest to obec trhová (villa forensis.) — Kosma jmenuje Prahu pouze jednou »civitas«¹¹⁾ (tamtéž str. 39) obyčejně »urbs«, zřídka »metropolis«.

b) Denary původní a jiné.

O domácích denarech z doby, o níž se zde jedná, musíme doznati, že obrazy na nich jsou provedeny dosti slušně, avšak opisy, že jen v počtu menším jsou správné. Rozdíly ty jsou příliš nápadny, nežli abychom si jich nepovšímlí; vyskytují se v menší míře též na současných denarech zemí sousedních, a na ten čas ustálen o této neshodě následující soud.

1. Denary, na nichž obraz na svou dobu zřetelně a dosti dobře vyražený a opis správný — pokládají se za denary původní, t. j. za první denary určitého typu, které ten neb onen vévoda vybějel. Předpokládá se totiž, že vévoda chystaje se k ražení takových denarů — zejména byly-li to jeho denary vůbec první — postaral se dříve mimo jiné o řádné řezáče kolků, tedy o muže v tomto umění zběhlé a zkušené, Těmto předložen byl výkres obrazu i legendy, který tehda sotva kdo jiný dovedl nežli kněz, po případě illuminator, jemuž se spolu starati bylo o to, aby výkres byl na kolku správně vyřezán. Že by vévoda a s ním všichni v mincovně zaměstnaní a zodpovědní hned první denary určitého typu pustili do světa s obrazy a opisy nezřetelnými, znešvařenými a u porovnání se současnými cizími denary zevnějškem svým nedostatečnými — tomu nepadne uvěřiti. Spíše se zamlouvá domněnka na snadě ležící, že každý vévoda v takovém případě o to náležitou měl péči, aby jeho nové denary, jsouce jinak v zrnu i střížích s cizími rovnocenné, též svým zevnějškem nejen doma, nýbrž i za hranicemi se doporučovaly a oblíbeny našly. Nelze ovšem více zjistiti, avšak podobá se pravdě, že tentýž obraz s opisem vyřezán byl hned do kolků dvou ne-li více, poněvadž známy jsou denary téhož typu, které se pouze nepatrnými odchylkami v rytbě od sebe liší, tak jakoby provedeny byly několikrát dle téhož výkresu od řezáče buď téhož nebo jiného. Mimo to pokládám za původní denary i takové, na nichž řezáč kolku, maje zřetelný výkres před sebou, nedopatřením některé písmeno »přeskočil« a nemoha chybu »vymazati« na jiném místě opisu je vyryl.

2. Takových denarů s úhlednými obrazy a spolu se správnými opisy po obou stranách — jak už připomenuto — jest mnohem méně nežli těch, na nichž zvláště opisy jsou hrubě porušené. Je-li předešlá domněnka o výpravnosti prvních denarů určitého typu správná, pak nemůžeme denary s hrubě porušenými opisy pokládati za původní, nýbrž za následní, totiž o něco málo mladší, a vysvětlujeme si to takto.

V té době neznali ještě způsobu, jak se železné kolky stvrdí, a následek toho byl, že se brzy opotřebovaly, t. j. že rytina obrazu i opisu se záhy změlčila, ne-li z části otřela. Bylo proto nezbytno na kolku rytbu vůbec prohloubiti a dle potřeby vyspravit. Ty prosté, jednoduché rysy na obraze, soudím, že opravily a vylepšily se snadno, poněvadž záleželo pouze na tom, aby obraz stal se zřetelnějším, při čemž nevadilo, jestli ta neb ona čárka učiněna delší nebo kratší, širší nebo užší a p., než byla původně. Naproti tomu však změlčených a někdy až k nepoznání

otřených a vytlučených písmen v opise nebylo tak snadno správně prohloubiti, vyspravit a na jejich místa zase ta původní písmena vyrýti. To byla dosti krušná úloha i pro řezáče »mistra«, který sice dle zřetelné předlohy dovedl písmena napodobiti, ale čisti neuměl ani slova česká, neřku-li latinská, jimž vůbec nerozuměl. Což teprv, když ražba při větší potřebě denarů stala se čilejší, a pro nedostatek mistrů přibrán do učení řezáčského dorost, jemuž ještě málo vycvičenému takové vyspravování kolků bylo svěřeno? Takový analfabeta sotva správně vyryl latinské opisy, jimž nerozuměl, maje zřetelnou předlohu před sebou, jakž teprv měl na matici změlčená a nezřetelná písmena nahraditi těmi pravými! Jen tak si můžeme vysvětliti poměrně veliký počet porušených až nesmyslných opisů na českých denarech, a byla by marná práce chtíti z nahodilých těch písmen sestaviti určité jméno nebo slovo vůbec. Takové následní denary nejsou tedy padělky, už z té příčiny, poněvadž k nim někdy můžeme vyhledati skutečné denary původní, tedy denary s týmže obrazem a se správnou, zřetelnou legendou. Srovnáme-li pak jednotlivá písmena na těchto i oněch, můžeme se i toho dopátrati, které na původní matici otřené písmeno nahrazeno bylo jiným, když se »vyspravovala«, jak dále při vypisování legend nejednou uvidíme. Z takového srovnání poznáváme zároveň, že na denaru následním nemůže býti těch nahrazených a vyspravených písem více, nežli kolik jich na původním denaru bylo otřeno nebo vytlučeno, jinými slovy, že následní denar v celém opise nemá míti více písmen nežli původní. Poněvadž dosud se nepodařilo ku každému denaru následnímu vyhledati původní, jest zapotřebí znáti větší počet denarů téhož typu, srovnati v jejich legendě písmeno za písmenem a dle toho souditi.

Denary následní mohli bychom nazvati i takové, které nebyly raženy maticí vyspravovanou, nýbrž původní, avšak vyrytou dle takového výkresu, na němž písmena nechť v jméně vévody, mincovny a j. byla venkoncem přeházená tak, že z nich určité jméno můžeme seznati teprv, když se jednotlivá písmena vyhledají a do patřičného pořádku sestaví. Takový ledabylý výkres pro řezáče kolků (analfabetu) zhotovil as ten, kdo jméno vévody sice znal, avšak správně napsati nedovedl, nýbrž pouze věděl z kolika písmenek, jež celý obvodek na denaru vyplní, jméno to neb ono se skládá, a je v tom počtě také na výkres uvedl — přeházené. Když pak časem bylo zapotřebí i takovou matici vyspravit, není divu jaká »matenice« z toho povstala.

Tyto denary tedy s opisy přeházenými nebyly po mém soudu vybíjeny maticemi vyspravovanými, nýbrž původními, ale na všechen způsob později, nežli denary téhož typu s opisy správnými — a proto je můžeme pokládati za denary následní.

3. Na českých denarech této doby přicházejí více nežli na kterýchkoli cizích opisy sice zřetelné, avšak zprávně vyražené, totiž tak, že správný opis vidíme teprv, když denar ten držíme před zrcadlem. Takové, nechť dím, zrcadelné opisy vysvětlují se tím, že řezáč kolků pracoval buď

dle hotového denaru, aneb dle takové předlohy, na níž opis byl narýsován tak, jak se četl na denaru. Ačkoli v obou případech byl následek stejný, dlužno se přece o tom zmíniti, poněvadž známy jsou denary se zrcadelnými opisy v počtu nemalém, k nimž těch pravých denarů, s kterých řezáč na svůj kolek opisy převáděl, po ruce vůbec není. Dělo se tak asi v době, kdy v mincovně vévodské bylo plné ruce práce, na níž dovední kreslič předloh a zkušeni řezáči kolků více nestačili. Musil býti proto přibrán dorost, v umění jednom i druhém dosud nevyškolený alespoň do té míry, že nevěděl, co na matrici se vyryje »v pravo«, na denaru se vyrazí v »levo«. Při obrazu n. p. kříži, kaplici, poprsí a p. tato nevědomost nevadila; jinak ovšem při opisech, které ji prozrazují.

Kromě opisů zrcadelných sluší s našich denarů uvést ještě tyto. Opis běží v obvodu jako každý správný, jen že nestojí písmenky jako u tohoto dovnitř totiž na obroučce, nýbrž na okraji denaru (»vzhůru nohama«.) A rovněž při zpátečním opise (zrcadelném) směřují často písmenky k okraji, jak dále uvidíme na vyobrazených denarech.

Z uvedeného vysvítá, že celkem denary s opisy zrcadelnými a p. můžeme pokládati za původní kladouce předlohy chybně narýsované na vrub nezkušenosti kresličů a řezáčů kolků, jiné pak za následní, byly-li pracovány dle denarů starších zejména, když se tyto dosud zachovaly. Tolik však jisto, že denary s těmito opisy pocházejí z mincovny vévodské, tak že za padělky pokládati jich nemůžeme.

4. Denary napodobené (napodobky). Přesně vzato byla už »kaplice« s denarů Ludvíka Nábožného (814—840) a jeho nástupců napodobena na prvních mincích císařů německých století X., odkud se dostala na první denary české jakožto symbol křesťanství. Tímto tehda v západní a střední Evropě obecným obrazem zavěsily se naše denary v obchodním světě na jiné starší, všude známé a berné. Když později přijaty byly na české denary obrazy s mincí bavorsko-švábských a po nějakém čase s denarů anglosaského krále Ethelreda II., rozhodoval o tom rovněž as v první řadě moment obchodní. Neboť ony i tyto těšily se tehda obecné přízni, a nejširším kruhům obchodního světa, sotva znajícím čísti v jazyku mateřském, neřku-li latině, úplně dostačovaly obrazy, které tedy denarům klestily cestu na všechny strany, jako domnělí ručitelé za dobré zrno a stříž, zkrátka za dobrou obecně bernou minci.

Takové napodobování cizích typů nebylo ovšem nic nedovoleného; také žádný panovník nemohl druhému poručiti, jakými obrazy má své denary opatřiti. Dle zásady tehda vůbec běžné: »denar platí jen tam, kde byl ražen« hleděl každý panovník vybíjeti svou minci tak, aby v první řadě v jeho zemi bez závady byla bernou.

Jinak tomu bylo, když cizí obchodník přibyl na trh do některého města (civitas) v Čechách, n. p. do Prahy. Zde ovšem nemohl kupovati za své denary cizího rázu, nýbrž musil si za ně dříve vyměnit ve vévodském »cambium« denary české, což bylo spojeno se ztrátou na čase i na

penězích.¹³⁾ A právě proto, aby se této dvojí ztrátě předešlo a cizí obchodníci aby pohodlněji své potřeby nakoupiti si mohli, byly v některých mincovnách zahraničních české denary napodobeny, t. j. razily se tam denary s takovými obrazy, jaké byly toho času na denarech českých, při čemž méně dbáno správnosti opisů. V největší míře, jak za to mám, dělo se tak za panování Boleslava II. ve Slezích a Polsku, dokud země ty k jeho veliké říši náležely.

Tyto napodobky vznikly tedy z příčin čistě obchodních. Srovnáme-li je s denary v Čechách raženými téhož typu, můžeme říci asi tolik. Obrazy na nich jsou většinou provedeny slušně, a na těchto cizím mincovnám tehda nejvíce záleželo, poněvadž, jak už připomenuto, každý pouze dle obrazu poznal »svůj« denar nestaraje se o legendu, kolem něho vyraženou, kterou sotva kdo uměl přečísti. Této nevšimavosti a nedovednosti využítkovaly ony mincovny v plné míře, a opatřily denary jinak typu českého buď opisy porušenými a nesrozumitelnými aneb vyplnily obvodem tak ledabyly, že jest to pouhá snůška často velmi hustě vedle sebe položených písmen beze všeho smyslu. Od denarů následních odlišují se tyto napodobky jednak tím, že příliš dlouhá legenda na nich převyšuje počet písmen kterékoli legendy na našich denarech vůbec, jednak ale též že tam přicházejí písmena a značky na českých denarech zcela neobvyklé, řekl bych českému řezáči kolků úplně neznámé a proto venkoncem cizí.

Tyto napodobky tedy, jak za to mám, ražené mimo zemi Českou, nicméně v zemích pod svrchovanost vévody Boleslava II. náležejících, obíhaly tam jako mince česká, a dostaly se během času též k nám, kde na ně v nálezech přicházíme třeba v počtu mnohem menším, nežli se vyskytují v nálezech zahraničních, jak dále poznáme. A pak-li doložím, že přes všechna ta podrobná pozorování není vždy možno denar následní od cizího napodobku určitě rozeznati, dotknul jsem se všeobecně známé potíže, třeba jen obstojně vysvětliti si opisy na nemalém počtu denarů českého typu.

5. Padělky z doby, o níž se zde jedná, dosud nebylo lze stanoviti. Příčina toho jest, že každý denar z tohoto času jest vzácný, a počet všech není tak veliký, aby se kusy rozličného typu obětovati mohly na přepálení pro určení jejich jakosti. Padělek, aby se »falšování« vůbec vyplácelo, musil by býti nejen v stříži lehčí, nýbrž i horšího zrna nežli dobré denary téhož rázu. České denary — jak dále uvidíme — nemálo se váhou od sebe rozcházejí i když jsou pravé, a proto by vše záleželo na vyšetření zrna. Toto však (vyjma několika denarů buď kusých nebo málo zachovalých) dosud známo není ani u těch, jež za pravé pokládáme a dle všech známek pravé jsou. Tolik však jisto, že nemůžeme denary, na nichž jsou n. p. obrazy z hruba nebo ledabyly provedené, opisy porušené, nesmyslné

¹³⁾ Na jiných místech v Čechách, kde žádného »cambium« nebylo, platil cizí obchodník též svými denary, které as domácí člověk přijímal dle zkušenosti a zvyku.

a p. bez účelného zkoumání jich pravosti na zrno pokládati za padělky, poněvadž skoro všechny tyto vlastnosti shledáváme na denarech v cizích mincovnách napodobených, jak z předu uvedeno.

C. Mincovní jednice.

Císař Karel Veliký r. 779 zavedl na místě staré libry římské novou libru galskou, též Karolinská zvanou, která se dělila na 12 uncí po 2 lotech č. na 24 loty, a počítalo se na ni 20 šilinků po 12 denarech č. 240 denarů (str. 4.). Při tom zůstalo, jak se za to má, až do císařů z rodu saského, kdy se za panování Oty I. vyskytuje v mincovnictví nová jednice řečená »marca«, která se rovnala $\frac{2}{3}$ libry galské držíc 8 uncí po 2 lotech č. 16 lotů. A kdežto jmenovaná libra znamenala prostou váhu, měla »marca« v mincovnictví význam dvojitý, neboť se jí označovala nejen váha, nýbrž i jakost stříbra. Říkalo se totiž čistému stříbru 16lotové, a kolik lotů se tomuto ubralo a přísadou (měďí) nahradilo, o tolik jednic se číslo 16 zmenšilo, tak že jakost stříbra byla 15—, 14— atd. lotová, když v něm lot, 2 loty atd. bylo přísady.

Tato nejstarší »marca« pokládá se za totožnou s onou, jež se v písemných pamětech poprvé vyskytuje r. 1015 pod jménem rýnokolínská. Dětila se na 8 uncí po 2 lotech, a na lot se počítalo 10 denarů, tak že »marca« = 160 denarům.¹³⁾

Rýnokolínská »marca« se v této době považuje za mincovní jednici všech zemí, které náležely pod svrchovanost německého císaře. V jiných zemích, nikterak na říši Německé nezávislých, přijali panovníci při zarážení prvních svých denarů za mincovní jednici váhu domácí, od starodávna v zemi obvyklou. Která základní váha byla hned na počátku do českého mincovnictví uvedena, o tom budiž zde stručně pojednáno.

Už z předu (str. 6.) bylo připomenuto, že dlouho před zaražením mince Boleslavem I. zařízeno bylo v zemi České vévodské »cambium«, v němž každý dle své potřeby mohl si opatřit stříbro v prutech, což se ovšem nemohlo státi jinak nežli na váhu. Že by se tato, jsouc v první řadě určena pro lid domácí, už původně srovnávala necht s librou římskou, galskou aneb berouce zvláště zřetel k mincovnictví X. století s váhou, v císařství Německém jménem »marca« užívanou, jest tím méně pravděpodobno, poněvadž slovo »marca« jest jazyku slovanskému docela cizí. Naproti tomu známo jest staroslovanské jméno hřivna (ГРИВНА), kterým se u národů slovanských v dobách nejstarších poznačovala určitá váha vůbec a později též mincovní jednice. V domácích spisech latinských přichází ovšem všude »marca« na místě »hřivna«. Poněvadž ale ono latinské jméno zůstalo našemu lidu cizí, tak že je do své řeči nepřijal (jako přijal

¹³⁾ Waitz, Vefassungsgeschichte 8. p. 335.

n. p. ›libra‹), považuju za důkaz, že už v té době, kdy se v mincovnictví zavedla ›marca‹, měl pro tuto své staré jméno ›hřivna‹.

Dokud povědomo přichází slovo **ГРИБЪНА** poprvé ve ›Chronicon Georgii monachi‹, a sice jako ›collare aureum‹ č. zlatá ozdoba na krk¹⁴⁾, nepochybně buď závitkově po celé délce rýhovaná nebo ze dvou neb více pramének stočena (torques), jak ji nalézáme v předhistorických hrobech. Z toho bychom mohli uzavíratí, že takové ozdoby z ušlechtilého kovu přicházely tehda v obchodě nejen tvarem stejné, nýbrž že bývaly určité váhy, která pro svou stálost časem zdomácněla a v dobách pozdějších, když se začaly raziti v slovanském světě mince, stala se jménem ›hřivna‹ základní jednice mincovní.

V nejstarších zprávách Kosmových přichází slovo ›marca‹ poprvé za Břetislava I. k r. 1040, kde jest řeč o povinnosti, kterou Pipin, syn Karla Velikého uvalil na zemi Českou, totiž, aby odváděla ročního poplatku 120 volů a 500 hřiven stříbra. Při tom vysvětluje Kosma: ›marcam nostrae monetae 200 nummos dicimus; hoc testatur nostrarum etas in etatem‹,¹⁵⁾ z čehož plyne, že 200 českých denarů nikoli jen za Kosmy, nýbrž v době mnohem starší bráno bylo za hřivnu, ›jak svědčí našinců pokolení za pokolením.‹¹⁶⁾

Tato starší doba nemohla však sáhati před panování Boleslava I., poněvadž v Čechách tehda denarů vůbec nebylo; mimo to Pipin († 810) onen poplatek ve stříbře nemohl vytknouti v ›markách‹, které se teprv v X. stol., jak už připomenuto, do mincovnictví dostaly, nýbrž uložil jej nepochybně v nové libře galské, již otec jeho Karel Veliký zavedl. Nechť tomu však jakkoli, tolik ze slov Kosmových poznáváme, že nejen za něho, nýbrž mnohem dříve se v Čechách ›marca‹ kladla na roveň 200 denarům. Ostatně samozřejmě, že se oněch 500 hřiven stříbra nikdy neplatilo samými denary, poněvadž už z technických důvodů ve vévodské mincovně nebylo as možná v takovém množství denary vybítjeti, aby se jich 100.000 kusů ročně vyvezlo ze země a doma jich zůstal ještě dostatek. Zůstalo tedy i v době denarové při odvádění onoho poplatku ve stříbrných prutech jako před ní, leda že se na konec denary pouze váha vyrovnala.

Nejdůležitější pro nás jest otázka, jaká hřivna byla v České zemi za Kosmy mincovní jednicí, zda-li ›marca‹ rýnokolínská aneb jiná, t. hřivna domácí, od nepaměti zde už zavedená. Otázku tu pokusil jsem se řešiti takto.

Rýnokolínská ›marca‹ — jak už připomenuto — byla o třetinu lehčí nežli libra Karolínská, tak že vážila původně g 244·8 (367·2—122·4) a šlo na ni 160 denarů, z čehož jde, že vážil každý průměrem g 1·53.

¹⁴⁾ Miklosič, Lexikon.

¹⁵⁾ Emler, Prameny II. 80.

¹⁶⁾ Kosma píše 200 nummos, což jest tolik jako ›denarios‹, poněvadž se původně říkalo ›denarius nummus‹ č. denarový peníz, a v běžné mluvě se buď jedno nebo druhé slovo vypouštělo. (Livius lib. VIII. c. 11. dle Ad. Voight II. 18).

Počet denarů při rýnokolínské jednici jest tedy písemně zjištěn, a jedná se o to, zdali též průměrná váha každého, dosud na g 1·53 pouze vypočtená, shoduje se s váhou skutečnou denarů samých, jež na ten čas se zachovaly.

Dle Kosmy »hřivnu naší mince klademe po 200 denarech« jest i tento počet písemně zjištěn, a záleží na tom skutečným zvážením denarů těch vyšetřiti, jestli těchto 200 českých denarů váží tolik jako oněch 160 německých. Je-li tomu tak, pak byla u nás mincovní jednicí »marca« rýnokolínská, není-li, měli jsme svou vlastní hřivnu.

Váhu německých denarů vyňal jsem z Dannenbergova díla (Die deutschen Münzen) přihlížeje zvláště k takovýmto panovníkům, jichž denary jsou tam uvedeny v počtu větším, a shledal jsem tolik.

12 denarů císa. Oty I. (936—973, císa. od r. 961), ražených v Kolíně n. R. vážilo po g 1·32 až 1·68; dohromady g 17·64, a každý průměrem g 1·47.

10 denarů Oty II. (973—983), tamtéž ražených drželo po g 1·18 až 1·75; dohromady g 14·65, a každý průměrem g 1·47.

12 denarů vévody Jindřicha I. Svarlivého (948—955) ražených v Řezně po g 1·16 až 1·70 vážilo celkem g 18·35, a každý průměrem g 1·53.

9 denarů syna jeho Jindřicha II., když vládl poprvé (955—976) a 26 kusů, když vládl po druhé (985—995) ražených rovněž v Řezně vážilo po g 0·94 až 1·75, dohromady g 12·59, průměrem po g 1·399 v případě prvním, a po g 1·34 až 1·75, celkem g 41·83, tedy průměrem po g 1·60 v případě druhém ¹⁷⁾ atd.

Skutečným vážením byly tedy shledány průměry po g 1·399, 1·47 (dvakrát), 1·53 a 1·60; a vyšetříme-li průměrnou váhu každého z těchto 69 denarů, které dohromady vážily g 105·06, dostaneme g 1·52. Když i k tomu náležitý zřetel bere, že těchto 69 denarů pochází z rozličných sbírek, a že každý sběratel se přičinil získati denar dobře zachovalý, tož přece jen shora vytknutá váha nejlehčího a nejtěžšího denaru téhož panovníka a téže mincovny vykazuje pozoruhodné rozdíly. A přes to vše shoduje se tento skutečným vážením vyšetřený průměr g 1·52 až ku podivu s váhou vypočtenou na g 1·53.

Skutečnou váhu českých denarů vyšetřil jsem největším dílem sám zanechav stranou oboly (o nichž později) a kusy otřené a málo zachovalé až do váhy g 0·70; s každým z těchto denarů setkáváme se dále na svém místě. Výsledek byl následující.

20 denarů Boleslava I. s mečem a kaplicí vážilo po g 0·90 až 1·40, souhrnná jich váha byla g 23·88, a každého průměrem g 1·194.

34 denary s křížem a kaplicí, ražené za Boleslava I. i Boleslava II., měly váhy po g 0·93 až 1·60; dohromady g 39·86, a každý průměrem g 1·172.

¹⁷⁾ V uvedeném díle viz str. 149, 151, 406, 409 a 411.

7 denarů s mečem na každé straně vážilo po g 1·10 až 1·43; dohromady g 8·69, a každý průměrem g 1·24.

80 denarů s jménem mincmistra Omerize vážilo po g 0·92 až 1·70 dohromady g 102·08, a každý průměrem 1·276.

13 denarů z mincovny vysehradské váhy po g 1·08 až 1·38, dohromady g 16·57, a každý průměrem g 1·275 atd. Vyšetříme-li konečně průměrnou váhu každého z těchto 154 denarů, jež vážily dohromady g 190·98, dostaneme g 1·24.

Váha staročeské hřivny byla vyšetřena rozličně, ovšem nikoli z váhy denarů, nýbrž teprv pražských grošů a mincí pozdějších, a položena na roveň g 250·114, 250·60, 252·967 a 253·172.¹⁸⁾

Kosmou stanovená hřivna na 200 denarů, nechť ji porovnáme s kteroukoli váhou zde uvedenou, vyžadovala by pro každý denar průměrem g 1·25 až 1·26, a zde na vážkách bylo zjištěno g 1·24, kteréžto nepatrného rozdílu tehdejšími vahami ani stanoviti nedovedli.

Nesrovnává se tedy mincovní jednice německá s naší domácí ani váhou, ani počtem kusů, a proto ani průměrnou váhou každého kusu, z kterých závažných příčin nabýváme přesvědčení, že ve vévodské mincovně v Praze nebyla mincovní jednicí «marca» rýnokolínská, nýbrž domácí staročeská hřivna. Tím jest znova dokázána úplná neodvislost a samosprávnost zemské mince v Čechách v dobách nejstarších.

Kromě denarů raženy u nás jako jinde mince menší a proto lehčí, jež se v nálezech domácích dosud objevily v počtu malém, za hranicemi však hojněji, ačkoli naproti velikému množství našich denarů X. století jsou v rozhodné menšině. V středověké numismatice dáno jim staré jméno *obol* (*ὀβολός*), což původně znamenalo železný proutek, nepochybně určité váhy. U porovnání s denary pokládány jsou za jich polovice. Poněvadž se váhy i jednotlivých, dobře zachovalých denarů téhož typu — jak shora ukázáno — nemálo rozcházejí, nemůže jinak býti ani při obolech, které váhou kolísají mezi g 0·45 až 0·70.

Obrazy na nich nejsou tak rozmanité jako na denarech, nepochybně proto, že dle potřeby vybijeny byly pouze občas. Nicméně každý obraz na lícu i rubu srovnává se v hlavních kusech s denary téhož typu. Z této shody soudím, že denary a oboly se stejným líčením pocházejí z téže doby, a sice tak, že oba druhy byly vybijeny buď současně, aneb napřed denary a dle stejného typu oboly za téhož vévody. Kromě toho už z této shody obrazů patrné, že byly oboly též váhou v určitém poměru k denarům, jak skutečně poznáváme z následujícího vyšetření.

Poněvadž obolů jest dosud známo poměrně málo, některého typu žádný, jiného sotva jeden nebo dva, jichž váhy poznání by nám nepro-

¹⁸⁾ Archiv f. Oester. Geschichte B. 47 p. 263; Jos. Smolík, Památky archaeol. XIII. 170.

spělo, zvažil jsem jen ty oboly stejného typu, jichž jsem po ruce měl alespoň počet poněkud větší a sice tyto:

5 kusů s obrazem meče a kaplice po g 0·45 až 0·70 vážilo dohromady g 3·18, tedy každý průměrem g 0·636.

10 kusů s líčením kříže a kaplice po g 0·58 až 0·70, úhrnné váhy g 6·55, a každý průměrem g 0·655.

20 kusů s obrazem ruky a kaplice po g 0·54 až 0·70, vážilo celkem g 12·60, a každý průměrem g 0·63.

Zvážených zde 35 obolů drželo tedy g 22·33, a každý průměrem g 0·638. Průměrná váha denaru, nechť ve g 1·24, 1·25 nebo 1·26, dává pro půldenar g 0·62, 0·625, 0·63, z čehož plyne, že dle dosavadní zvyklosti nechybujeme kladouce obol za polovici denaru.

Podobá se pravdě, že se oboly razily v Praze pouze za Boleslava I. a Boleslava II.; za tohoto posledního ještě, když Omeriz byl mincmistrem, jak dále se poznamenává. Oboly s jinými jiných mincmistrů nechť pražských nechť vyšehradských na ten čas známy nejsou; naproti tomu překvapuje však velký počet této drobné mince, ražené kdesi ve veliké říši Boleslava II.

D. Nálezy denarů.

Cizí denary k nám a české do ciziny dostaly se zpravidla obchodem. Objeví-li se v nálezu v Čechách učiněném mezi denary domácími též cizí v počtu poměrně větším, soudíme, že se sem mohly dostat způsobem dvojným. Bud je totiž k nám přinesl obchodník cizí, jenž své potřeby v Čechách kupoval a pro nedostatek českých denarů svou, t. cizí mincí platil; aneb český obchodník odbyv své zboží za hranicemi přinesl domů stržené denary cizí. V každém z těchto případů byl ten, kdo u nás »poklad« zakopal, člověk domácí.

Vyskytne-li se však v nálezu za hranicemi naší země poměrně větší počet denarů českých, mám za to, že »poklad« ten náležel obchodníku cizímu, který v Čechách své zboží prodal za denary české, na svých cestách a potulkách jimi platil, až na konec co mu zbyly, s ostatními cizími denary zakopal. Neboť aby český obchodník, přišed na koupi s českými denary do ciziny, je tam zakopal, není víře podobno, poněvadž bychom si nemohli vysvětliti, odkud se v témže nálezu vzaly ty ostatní mince v počtu několikrátě větším nežli české.

A kdekoli se v nálezu domácími objeví pouze několik denarů cizích, nebo v nálezu zahraničním skrovný počet mincí českých, ty můžeme pokládati za nahodilé příměšky, které třeba po delší dobu chodily »z ruky«, až s ostatními byly zakopány.

Dle tohoto posuzování denarů cizích v nálezech domácích, a denarů českých v nálezech za hranicemi můžeme s velkou pravděpodobností stopo-

vati obchodní spojení naší vlasti s cizinou v století X. i později. Neboť cizí denary u nás nalezené ukazují cestu, odkud se k nám dostaly, a české denary v nálezech zahraničních prozrazují as domov obchodníka, jenž českým kupcům buď u sebe anebo v Čechách své zboží prodával. Na základě toho všeho pak shledáváme, že od západu přicházeli k nám kupovati, po případě že naši lidé chodili tām prodávati, poněvadž v domácích nálezech vyskytují se v počtu větším denary bavorské a švábské. Obchodníci, u nichž jsme buď za hranicemi kupovali aneb kteří k nám přicházeli zboží své prodávati, byli z končin, severně a východně od naší země rozložených, poněvadž hlavně v nálezech tam učiněných české denary často a v nemalém počtu se objevují. Naproti tomu nepřicházeli do Čech prodávati ani obchodníci z Bavor a Švábska, ani z Uher, Rakous, ze zemí alpských a jižních vůbec, poněvadž známo není, že by se tam kdesi v nálezech vyskytly české mince X. století. Zdali z Uher, Rakous a zemí alpských přicházeli k nám kupovati, o tom nás domácí nálezy ovšem poučiti nemohou, poněvadž žádná z těchto zemí v X. věku neměla ještě své vlastní mince.

S tohoto, nechť dím, širšího hlediska budtež posuzovány nálezy domácí i zahraniční, z kterých posledních poněkud zevrubněji pouze ony uvádím, jež jsou důležité pro české mincovnictví doby, o níž se zde jedná.

a) Nálezy domácí.

Nálezy českých denarů X. století objevily se u nás pořídku, a poněvadž dosud žádný nedostal se celý neb alespoň z větší části do pravých rukou, není divu, že zprávy o nich jsou kusé a nedostatečné. Dokud jest povědomo, v kterém nálezu se ten neb onen denar vyskytl, to bude u každého na svém místě připomenuto; zde se jen stručně zaznamenává obsah každého nálezu dle typů na lícu a rubu, jak dalece mohl býti vůbec zjištěn. Čas, kdy se »poklad« dostal do země, určuje se dle obecného pravidla: kterého vévody denary jsou v něm nejmladší, za toho byl zakopán; tyto nejmladší mince přicházejí tam často též v největším počtu. Poněvadž ale vévodili v Čechách nepřetržitě po sobě tři Boleslavové (a na krátce ještě Boleslav Chrabrý), záleží ovšem v první řadě na tom, aby se jejich denary od sebe bezpečně rozpoznávaly. V době novější stal se i v tom nemalý pokrok, ačkoli říci nemůžeme, že bychom už nyní každý denar dovedli určitě přidělití tomu pravému Boleslavu. Jedinou nadějí máme, že se tak stane bedlivým prozkoumáním nálezů příštích.

O domácích nálezech zachovaly se pouze tyto zprávy.

1. V Olšanech u Prahy r. 1853 uhodilo se na denary, z nichž zachovány pouze čtyři, totiž tři Boleslava II. a čtvrtý vévody Vladivoje.

2. U Nového Dvora blíž Oseka (u Duchcova) vykopáno r. 1869 asi 300 denarů, z nichž Boleslavu I. a II. přisouzeno asi 30 kusů, bavor-

skému vévodovi Jindřichu I. (948—955) asi 150, augšpurskému biskupu Oldřichovi, hraběti z Dillingen (925—972) asi 10, a ostatní zůstaly neurčené.¹⁹⁾ Že toto roztrídění spolehlivé není, poznáváme zvláště z přidělení všech asi 150 denarů jedinému Jindřichovi I., kdežto, jak známo, v letech 947—1004 vystřídali se čtyři vévodové téhož jména na trůně bavorském. Sám H. Dannenberg (viz pozn. 5.) se přiznává, že jest nadmíru nesnadno, připsati ty pravé denary tomu pravému Jindřichovi.

3. V Mančicích u Zásmuk r. 1890 vykopána nádobka (nyní v Museu) s denary Boleslavů a mincemi cizími, které se záhy rozebraly, tak že sotva přibližně počet jejich znám jest; říká se 200 až 300 kusů. Z 31 kusu, jež jsem měl v rukou a na svém místě popisuju, náležely Boleslavu II. tyto typy: dva meče — meč, dva meče — pták, ruka — poprsí (mincmistra Omerize), a téhož typu mincmistra Nacuba, ruka — kříž z mincovny vyšehradské, a téhož typu z doby Boleslava II., když společně s ním vládl jeho syn Boleslav (994—999), mimo oboly: ruka — kaplice.²⁰⁾

4. V Čistěvsi u Sadové (okres královéhradecký) uhodilo se r. 1896 na poklad, jenž se nalezal v malé pěkně ornamentované nádobce. Bylo v ní 355 denarů, z nichž 247 českých a ostatní cizí, mimo několika úlomků stříbrných někdy ozdob drobných, jimž se vůbec říká »sekané stříbro«.²¹⁾ Bylo ho používáno k vyrovnání váhy, když se obchod uzavíral na denary nikoli na počet, nýbrž na váhu. Ona nádobka a tyto kousky stříbra nacházejí se v museu královéhradeckém.

Čistěveské denary a oboly popisuju, po případě vyobrazuju dále v počtu větším; zde budiž jen stručně uveden obsah toho nálezu.

Byly tam denary Boleslava I. s obrazem: meč — lomenice, široká ruka — kaplice bez písmen; Boleslava II. kříž — kaplice, v níž **N** nebo **ONO** a p., dva meče — pták, denary typu bavorsko-augšpurského, typu anglosaského též s jménem Omerize; mincovny vyšehradské: kříž — ruka, z jiné: kříž — hlava na třech rozražených paprscích mimo některé neurčené.

Dále tam byly denary manželky Boleslava II. Emmy, dosud nezjištěného mincovníka Soběslava s obrazem: ruka — poprsí, nebo naopak — a s opisem na rubu »Malin civitas«; pak trochu zkomolené jméno Soběslava

¹⁹⁾ Obě tyto zprávy ze zápisků p. Em. Mikše, známého numismata v Praze.

²⁰⁾ Nejvíce překvapily v nálezu tom němé mince cizí bavorského rázu (asi 60 kousků) s těmito obrazy: panáček sedí na rybě — dvě osoby, z nichž v pravo stojící drží vzhůru dítě; jezdec s napřaženým mečem cválá k levé straně — orlice s rozpjatými křídly (denar ten vyskytl se též v nálezu mítkovském v. »Pam. archaeol.« XI. 593); týž jezdec — okrasa tvořená pěti poloměry, plochu na pět stejných částí dělicími, z nichž každá uzavřena obloukem; kolem společného středu poloměrů jsou křížky, tečky a p.; týž jezdec — pět teček do kříže (·:·) a kolem čtyřech hlaviček lidské každá v oblouku. — Tyto denary s jezdcem ukázal jsem v král. mincovním kabinetě, v Mnichově (1892), kde byly známy, avšak zařaděny do XIII. stol. Záhada, jak se dostaly k našim denarům z X. stol., není rozluštěna.

²¹⁾ Pam. arch. XVII. 255, 337.

po obou stranách denarů s týmiž obrazy a sice v počtu největším (106 kusů). Jiné denary na pohled rázu českého měly opisy zkomolené; nejmladší všech byl denar vévody Jaromíra s obrazy: kříž — ruka mezi I—O a s opisem na rubu »Etelred rex«.

Z cizích denarů tam byly řezenské vévody Jindřicha I. (948—955), řezenské a nabburské Jindřicha II. (955—976), pak vévody Oty (973 až 982) a Jindřicha III. (982—985), jakož i Jindřicha II., když po druhé na trůn dosedl (985—995).

Z augšpurských biskupů měli zde denary Oldřich, hrabě z Dillingen (923—973) a Jindřich I. (973—982); pak burgundský král Kunrat Mírumilovný (937—993), Ota-Adelhaida (991—995), baltičtí Slované a císař Lambert v Itálii (889—894), jehož denar byl zde nejstarší.

Poklad čistěveský byl zakopán na počátku panování vévody Jaromíra.

5. V Libici u Poděbrad nikoli jako poklad, nýbrž jako milodar (viaticum) objeveno r. 1896 při mrtvole 10 denarů vesměs rázu anglosaského; 9 z nich pocházelo z mincovny pražské z dob Omerize a jeden ražen na Vyšehradě za mincmistra Zanty. Poněvadž mezi nimi nebyl žádný z doby, kdy Boleslav II. společně vládl se svým synem Boleslavem (III.), byly denary ty s mrtvolou zakopány před r. 994.

6. V Chrástanech u Českého Brodu r. 1897 uhodilo se při polní práci asi na 330 denarů, uložených v úhledné nádobě. Z těchto bylo 314 kusů zevrubně prozkoumáno, popsáno a v hlavních typech vyobrazeno. Nejstarší z nich náležely společné vládě Boleslava II. se synem Boleslavem (994—999); bylo jich 28 kusů s obrazy: kaplice — kříž a kříž — kříž. Boleslav III. byl zastoupen 19 denary, na nichž buď kříž — kaplice nebo kaplice — kříž; jedny pocházely z mincovny vyšehradské bez jména mincmistra a jiné z mincovny pražské z dob Mizlety. Denarů s jménem vévody Vladivoje zde nebylo, nýbrž 2 kusy s opisy nesrozumitelnými a obrazy: kaplice — kříž a kříž — kříž, které se mu připisují. Jádro celého nálezu bylo 225 denarů vévody Jaromíra a sice z mincovny vyšehradské bez jména mincmistra a z mincovny pražské z doby Nacuba, jakož i s jménem krále Ethelreda a mincmistra winchestrského Aelfsige; obrazy na nich byly buď kaplice — kříž, nebo kříž — kaplice, a na jediném ruka — kaplice. Nejmladší denary náležely vévodovi Oldřichovi v počtu 41 s obrazy: poprsí s praporem — poprsí s křížkem. Největší část těchto mincí dosud známa nebyla. Poklad ten zakopán asi r. 1020 nebo r. 1021; zachován v Zemském Museu.²³⁾

7. U Křince (v okr. nymburském) vyorány r. 1828 nebo 1829 denary, o nichž až na 13 kousků nic bližšího se neví. Hanka totiž popisuje a vyobrazuje v »Památkách archaeol.« české denary poznamenal při každém čísle, kdo jest jeho majitelem. U 13 denarů jmenován jest jako takový p. Čapek, jehož syn p. Jan Čapek, t. č. c. k. notář v Čáslavi, se mnou

²³⁾ Josef Smolík, Nález denarů v Chrástanech u Českého Brodu.

laskavě sdělil, kde a kdy byly nalezeny. Jsou to vesměs denary z doby Boleslava II., ražené buď za Omerize nebo Nacuba v minci pražské, buď za Zanty na Vyšehradě. Mezi denary Omerizovými jest jeden s opisem **ZOBEZLAV**. Ke všem se vracím na svém místě.²³⁾

b) Nálezy zahraniční.

V celém Slovanském světě měla země Česká první svou vlastní minci, která hned na počátku za Boleslava I. byla tak vážná a v počtu tak hojném vyběžena, že si záhy zjednala vládné přijetí za hranicemi naší vlasti. Za Boleslava II., který domácí mincovnictví povznesl k neobyčejnému rozkvětu nejen zaváděním nových a nových typů na své denary, nýbrž nad míru hojným děláním jich ve svých mincovnách, rozešly se české mince na východ i sever, a sice nejen do zemí, tehda pod svrchovanost panovníka toho náležejících, nýbrž i do končin vzdálenějších. Na základě dosud známých nálezů buďtež zde uvedeny zejména Polsko, Slezsko a Pomořany.

Do těchto zemí přišly české denary obchodem a obíhaly tam s denary německými, po případě anglosaskými a j. zvláště z těchto příčin.

V říši Polské zarazil první mince teprve Měčislav I. (962—992), do jehož země česká kněžice Doubravka (966) přinesla nejen křesťanství, nýbrž s ním i mincovnictví. Denary tohoto panovníka vyskytují se však v tamějších nálezech v počtu pranepatrném, z čehož se soudí, že si mincování hrubě nehleděl; teprv denary jeho syna Boleslava Chrabrého (992 až 1025) přicházejí v nálezech v počtu poměrně větším. Následek nedostatku domácí polské mince v X. století byl, že se tam s rozličných stran houfně drala mince cizí, zejména německá a česká, avšak i anglosaská, ano i sekané stříbro a s ním mince arabské, celé i v drobných kouscích, mezi nimiž i rozlámané mince jiné. — Slezsko dokud náleželo k říši Polské, byly jako tato zaplaveny mincí cizí; první denary slezské pocházejí z konce XI. století. — Pomořany, v oné době země Slovanská, neměly rovněž své vlastní mince, a proto z pokladů tam vykopaných vycházejí na světlo denary cizí, mezi nimiž bývají dosti četné též české. Před několika roky udal se tam sice u Lupova bohatý nález denarů s obrazy hrubě a nepilně provedenými, a s opisy naskrz divokými, které by snad za tamější nejstarší mince považovány býti mohly, avšak dosud se nikdo o kritický jich rozbor nepokusil. Nejstarší zjištěné denary pomořanské známy jsou z druhé polovice XI. věku.

V následujícím uvádím poněkud zevrubněji takové nálezy zahraniční, v nichž se české denary X. století vyskytly v počtu poměrně větším. O cizích mincích s nimi objevených zmiňuju se jen tak dalece, abych stručně

²³⁾ Hanka, Památky archaeol. Díl II.

nastínil obsah celého nálezů. Za hranicemi jako u nás se ne jeden poklad rozstrkal, tak že sotva trosky z něho byly zachovány. Teprv za našich dob podařilo se tam některé nálezy z větší části zachovati a popsati. Není tedy divu, že české denary z X. století v takových troskách přicházejí pouze v několika kouscích. Rovněž jsou řídky v takových pokladech, které zakopány byly v 1. až 4. desetiletí století XI. už spolu s našimi denary vévody Jaromíra, Oldřicha a j., jež bývají tam v počtu značnějším. Abychom však poznali, až do kterých končin český denar svého času se dostal, zmiňuju se krátce i o takových pokladech, v nichž se vyskytly naše denary X. století třeba ojedinelé. Jako u nálezů domácích uvádím i zde pouhé typy, odkazuje k zevrubnému popisu denarů samých, kde jest naleziště jmenováno.

a) Nálezy v Polsku.

1. U Jarociña v Poznaňsku objeven poklad (1878) s arabskými ozdobami filigraní práce a 781 denarem, mezi nimiž bylo 107 kusů českých a sice těchto. Z doby Boleslava I. typy: meč — lomenice, meč — kaplice, střela — kaplice, kříž — kaplice, a ruka — kaplice; Boleslava II.: meč — meč, dva meče — pták, meč — ruka, kříž — kaplice, kaplice — kříž, ruka — kaplice, ruka — Kristova hlava zpřímá, kříž — táž hlava; pak denary pražské mincmistra Omerize, Nacuba a Mizlety, i vyšehradské s jiněm »Noc«. Ze společné vlády Boleslava II. a jeho syna Boleslava byly tam denary s obrazem: ruka — kříž, kaplice — kříž, kaplice — ruka a kříž — kříž; Boleslava III. z vyšehradské mince: kříž — kaplice bez jména mincmistra, a Jaromírovy denary čtyři. — Z 598 německých mincí náležely 342 Adelhaidě, a 69, jimž se vůbec říká »vendické«, jest svým původem dosud záhadných. V ostatních zastoupeny byly: Méty biskupem Adalberem I. (929—964) a Adalberem II. (984—1005); Verdun králem Jindřichem I. (919—936); Kolín n. R. Otou I. (936—973, císař od r. 962) a Otou III. (983—1002, císař od r. 996.). Tohoto posledního byly zde též denary z mince quedlinburské, magdeburské, hildesheimské, dortmundské, mohučské, špýrské a strassburské. a jeho předchůdce císaře Oty II. (973—983) denary würzburské. Kromě saského vévody Bernharda I. (973—1011) byli zde zastoupeni biskupové strassburští: Erkambold (965—991) a Widerold (991—999), pak augšpurští: Oldřich, hrabě z Dillingen (923—973), Jindřich I. (973—982) a Liutolf (987—996), jakož i vévodové: Ota Švábský (973—982) i Bavorský (976—982) a Jindřich III. Mladší Bavorský (982—985). Z mince řezenské byly zde denary vévodů: Jindřicha I. (948—955), Jindřicha II. (955—976), Oty (976—982) Jindřicha III. (982—985), Jindřicha II., když podruhé dosedl na trůn (985—995) a Jindřicha IV. jako vévody (995—1002) i jako krále toho jména II. (1002 až 1004); pak z mince neuburské vévody Jindřicha I., nabburské Oty a Jindřicha II. a solnohradské Jindřicha IV. — Anglické denary náležely

Ethelredu II.; vlášské [markrabí Hugovi z mince lušské a králi Otovi I. ražené v Pavii. — Kromě dvou úlomků byzantských mincí císaře Konstantina X. (948—959) a Jana Zimisca (969—975) shledáno zde 11 mincí arabských, ražených v letech 936—970. — Poklad ten zakopán as v letech 1012 až 1014. ²⁴⁾

Z tohoto nemalého počtu panovníků světských a hodnostářů církevních, zvláště však z mnohem četnějších ještě mincoven samozřejmě, že denarů ražených v téže mincovně bylo tam velmi málo, obyčejně jeden nebo dva a jen výjimečně o několik více, tak že denarů z mincovny pražské shledáno zde poměrně nejvíce. Byl to prostý následek velikého počtu mincoven v říši Německé naproti pouze dvěma mincovnám — v Praze a na Vyšehradě — ve vévodství Českém. Totéž pozorujeme při každém zahraničním nálezu, kde se české denary z X. století vyskytly v počtu větším.

2. U Ciechanowa, v gubernii plockské, objevený poklad, dle pověsti bohatý, dostal se už jen z malé části po více než 15 letech do rukou povolaných. Mezi 290 denary bylo 23 českých, z nichž pouze 9 náleželo do X. století, a sice Boleslavu I. s obrazem: kříž — kaplice, v níž **VV**; Boleslavu II. kříž — kaplice s **ONO** (nesrozumitelné opisy), ruka — kaplice s **ONO**, ruka — pták, a denary mincmistra Omerize; Boleslavu II. společně s Boleslavem (III.) kříž — kříž, a denary: kříž — kříž s ledabylymi opisy, přidělované od jedněch Boleslavu III., od jiných Vladivoji. Z ostatních českých mincí náleželo 10 Jaromíru a 4 Oldřichovi. Polsko bylo zastoupeno pouze dvěma mincemi Boleslava Chrabrého. — Kromě 32 denarů »vendických« z mincovny dosud nezjištěné, někde prý v Dolním Sasku, a 25 anglických Ethelreda II., byly tam mince králů a císařů německých počínající Jindřichem I. nepetržítě až do Jindřicha II. z rozličných mincoven; vévodů bavorských od Oty do Jindřicha IV. (995—1002), kolínského arcibiskupa Brunona (953—965), verdunského biskupa Bertolda (995—1018), augšpurských biskupů Liutolfa a Brunona (1006—1020), metského biskupa Adalbera III. (1047—1072), pak saského vévody Bernharda I. a Bernharda II. (1011—1059), jakož i korutanského vévody Kunrata I. (1004—1011. ²⁵⁾ V tomto zbytku nálezu ciechanowského byla as nejmladší mince biskupa Adalbera III., z čehož by se pravděpodobně dalo souditi, že poklad byl zakopán několik málo let po r. 1047.

3. V Poznani učiněn zvláštní nález (1887) váhy 950 g stříbra, v němž bylo pouze 25 denarů a 920 g stříbra sekaného. Z denarů náležel jeden do společné vlády Boleslava II. se synem Boleslavem typu: kříž — kříž, a druhý Oldřichovi s obrazem: poprsí — poprsí. Mimo některé denary »vendické« a Adelhaidy byl zde zastoupen saský vévoda Jindřich II. (1011—1060), halberstadtský biskup Arnulf (996—1023) a císař Jindřich II. denarem mohučským. Poklad ten byl zakopán několik let po r. 1012. ²⁶⁾

²⁴⁾ Władisław Jażdżewski, Wykopalisko Jarocińskie. (Poznań 1879.)

²⁵⁾ J. Menadier, Deutsche Münzen, IV., 163 (1898).

²⁶⁾ Zeitschr. für Numism. Berlín XV. 297.

4. V Starém Dvorku pod Skvieřinem na Vartě v Poznaňsku uhadilo se na bohatý poklad, v němž mimo beztvárné kousky litého stříbra a rozlámané ozdoby východní práce shledáno několik tisíc rozmanitých mincí. Naše denary tam byly z doby Boleslava I. s obrazy: meč — lomenice a kříž — kaplice, v níž **oooo**; Boleslava II.: ruka — kaplice s **ONO**, kříž — Kristova hlava z přima, kříž — ruka z mince vyšehradské, a jiné mincmistra Omerize; Vladivoje: kříž — kříž; Jaromřovy denary trojího typu a Oldřichovy jednoho. Polských málo kousků náleželo Měčislavu I. a Boleslavu Chrabrému. — Z ostatních byly zde ve větším počtu mince vendické a nejhojněji Oty — Adelhaidy. Vedle nich pak — jako v nálezech předešlých — vyskytly se denary rozličných panovníků, hodnostářů a mincoven, zejména saských vévodů Bernharda I. a II., míšeňského markrabě Eckharta (993—1022), lothrinského vévody Dětricha I. (984—1026), métského biskupa Theodoricha II. (1005—1046), švábského vévody Bertholda (999, 1004, 1008 ve Villingen), biskupů augšpurských: Liutolfa a Brunona, strassburských: Erkambolda a Widerolda, biskupa churského Oldřicha (1002—1026), bavorského vévody Oty, solnohradského biskupa Hartwicha (991—1023), krále anglického Ethelreda II., dánského i anglického Knuta (1015—17, 1017—1036), irského Sithrica (989—1029), císaře Oty III. pro Pavii (983—1002), byzantských císařů: Nicefora Tokasa (963 až 969) i Basila II. a Konstantina XI. (975—1025); z arabských dirhemů byly nejmladší asi z r. 1010. — Poklad ten zakopán asi r. 1020.²⁷⁾

5. U Kovalu v gubernii varšavské učiněn nález (1867) asi 450 denarů, z nichž téměř čtvrtý díl náležel Otovi-Adelhaidě, a největší část ostatních rozličným německým panovníkům a mincovnám jako v nálezech předešlých. Čechy zastoupeny denarem mincmistra Omerize z doby Boleslava II. a v počtu větším mincemi vévody Jaromřra a Oldřicha. Měčislav I. a Boleslav Chrabrý měli zde po dvou kusech; hojnější byly denary krále Ethelreda II. a Knuta. Nález ten zakopán asi r. 1020.²⁸⁾

6. U Dobré v gubernii plockské objeveno (1873) asi 700 mincí, z nichž Oty-Adelhaidy asi třetí díl. Mezi ostatními z největší části německými byl denar Boleslava II. s obrazy: ruka — Kristova hlava z přima, a Boleslava III.: poprsí bez křížku — kaplice, kolem níž jméno Adelhaidy. Mince anglické náležely do prvních let panování Ethelreda II. a několik irských králi Sihtricovi (989—1029). — Poklad byl zakopán asi r. 1012.²⁹⁾

7. V Rawiczi u Poznaň uhozeno na poklad (1883), v němž kromě četných arabských dirhemů, vendických mincí a denarů Oty-Adelhaidy,

²⁷⁾ H. Dannenberg, Die deutschen Münzen der saechsischen und fraenkischen Kaiserzeit I., 49.

²⁸⁾ Poznámka 26, díl II. 320.

²⁹⁾ Poznámka 26, díl I. 348.

jakož i nemalého počtu jiných mincí německých shledáno několik denarů Boleslava II. z doby mincmistra Omerize, Břetislava I. a Spytihněva II. Četné mince anglické náležely Ethelredu II. a jeho nástupcům až do Eduarda III. Vyznavače (1042—1066.) — Poklad zakopán okolo r. 1060.³⁰⁾

8. U Labiszyna v Poznaňsku, kraji šubínském nalezeno as 400 mincí, z nichž na 230 dostalo se do pravých rukou. Z těchto byly v nemalém počtu špatně zachovalé denary císařů Otů z mince kolínské, jiné z mince řezenské a Oty-Adelhaidy. Mezi ostatními bylo několik Omerizových denarů Boleslava II., a Břetislava I. Anglie byla zastoupena některými kousky Knuta Velikého (1017—1035) a Hartiknuta (1038—1042.) — Mince ty byly zakopány as brzy po r. 1040.³¹⁾

Povšimneme-li si roku, kterého ten neb onen z uvedených nálezů byl zakopán, pozorujeme, že denary Boleslavů za hranicemi byly ještě bernými v době, kdy tam už obíhaly mince Břetislava I., ano i Spytihněva. Takové staré příměsky v našich domácích nálezech jsou nad míru vzácné. Dokud známo, vyskytly se pouze v nálezu chráštanském (str. 24.), jehož jádrem byly denary Jaromírovy, avšak nikoli v nálezu želčanském, aniž v kterém jiném, kde převládaly mince Oldřichovy, Břetislavovy nebo Spytihněvovy. Z toho můžeme poznati, že staré denary u nás brány byly občas z oběhu a vyměňovány za nové už v X. století, ačkoli písemných dokladů na to máme teprv ze století XIII.

β) *Nálezy v Slezích.*

1. V Byřči (Bystrzyca, Peisterwic) nedaleko Olavy vydobyť poklad (1886) váhy 1·75 kg. Téměř 1·2 kg bylo v něm sekaného stříbra, totiž: rozkouskovaných spon, náušnic, závěsků, drátů a řetízků rozličné tloušti, vše — jak se za to má — původu arabského (dohromady 157·3 g), pak rozlámaných mincí arabských (377·5 g), českých (150 g), vendických (92 g), Oty-Adelhaidy (77·7 g) a neurčených (165 g). Celých denarů bylo 590 a mezi nimi 315 českých, které dle typů a popisu³²⁾ bych roztřídil takto. Boleslava I. s obrazy: meč — lomenice, meč — kaplice, a střela — kaplice. Boleslava II.: meč — meč, dva meče — meč, dva meče — pták (buď v pravo nebo v levo obrácený), kříž — ruka, ruka — kříž, ruka — kaplice, kříž — kaplice (typu bavorského), ruka — poprsí s křížkem (typu anglosaského) s jménem mincmistra buď Omerize, Nacuba nebo Mizlety, kříž — Kristova hlava zpřímá, ruka — táž hlava, a kříž — kříž. Kromě denarů byly tam z doby Boleslava II. oboly s obrazy: ruka — kaplice, ruka — kříž, kříž — kaplice, poprsí s křížkem — ruka, ruka — pták, a ruka — sekérka; téměř na žádném nebylo srozumitelného opisu, tak že jen typicky hlásí se k obolům českým, jak na svém místě bude doloženo.

³⁰⁾ Poznámka 26. díl XV. 105 a XVI. 93.

³¹⁾ Poznámka 26. díl VI. 153.

³²⁾ Poznámka 26., díl XV. 97 atd.

Mimo tři denary Emmy, manželky Boleslava II., byl tam jeden Soběslavův. Dlužno stanovit, že v tomto na české mince dosud nejbohatším nálezu zahraničním nebylo žádných denarů Boleslava II., když společně vládl se synem Boleslavem (994—999), ani tohoto Boleslava III., ani Vladivoje atd., jakož i že denary ražené za Emmy na Mělníce vykazují [původní typ Ethelredských denarů, totiž poprsí s křížkem na lícu a ruku na rubu, což dosud na žádných jiných českých denarech ani mincmistra Omerize ani jeho nástupců neshledáno. — Z ostatních 275 mincí náleželo Otovi-Adelheidě 204, císaři Otovi I. až III. z mince kolínského, maestrišského, quedlinburského, magdeburského, dortmundského, mohučského, würzburského a kostnického asi 45, vévodům bavorským Jindřichu II. až IV. (do r. 1002) z mince řezenské a nabburské 24, a po jednom biskupu strassburskému Alwichovi (999—1001) a králi burgundskému Kunratu v Basileji. — Poklad ten zakopán asi r. 1003.

2. Nedaleko Oloboku v kraji ostrovském na břehu řeky Prosmy nalezeny mince (1889) v počtu asi 250 kusů celých mimo rozlámané dirhemy. Českých denarů tam bylo asi 80 celých a několik poškozených. Boleslavu I. přikládají se typy: meč — kaplice, a kříž — kaplice s opisy větším dílem porušenými; Boleslavu II.: ruka — kříž, kříž — ruka, kříž — kaplice, ruka — kaplice, Kristova hlava zpřímá — kříž, táž hlava — ruka, a ruka — poprsí (mincmistra Omerize); Emmě: poprsí — ruka; Boleslavu II. a jeho synu Boleslavovi: ruka — kříž, a ruka — ruka. Na nemalém počtu těchto denarů byly opisy porušené, a venkoncec nesmyslné na obou s obrazy: ruka — kaplice, a ruka — pták z doby Boleslava II. Nález ten pro české mincovnictví jest důležitý zejména tím, že jest ohraničen scházením denarů Boleslava III. a jeho nástupců. — Z ostatních mincí náležela téměř polovice Otovi-Adelheidě a neurčené dosud mincovně vendické, zbytek pak císařům Otovi I. až III. z mince kolínského, dortmundského, mohučského a strassburského; métským biskupům Theodorichu I. a Adalberu II.; bavorským vévodům Jindřichu I., II. a Otovi z mince buď řezenské buď nabburské a 12 kousků bylo původu východního. Poklad ten zakopán asi r. 1000.³³⁾

3. U Lejšovského mlýna asi 10 kilom. sv. od Frankfurtu nad Oderou uhodilo se (1894) na poklad váhy as 10 *kg*. Obsahoval na 2 *kg* sekaného stříbra rozličného tvaru, jako: lité placky, plotny čtvercové, kulaté i vícehranné, krušce a p., pak skvosty váhy 1·9 *kg* a sice hřivny na krk z drátů stočené, záponky k nim, hmotný náramek, kruhové ozdoby na hlavu (čelenky), prsteny, náušnice, jehlice filigraní práce atd. mimo as 6 *kg* mincí. Mezi těmito shledáno 58 českých denarů, které náležely Boleslavu I. s obrazy: meč — lomenice, a o b o l téhož typu, pak meč — kaplice, střela — kaplice, a kříž — kaplice; Boleslavu II.: dva meče — pták, kříž — kaplice, mezi nimi některé bavorského rázu, ruka — kaplice s divokými opisy,

³³⁾ Poznámka 26, díl XVII. 202.

(též oboly); ruka — poprsí s křížkem mincmistra Omarize a (ruka, — kříž mincmistra Mizlety; Boleslava II. společně se synem Boleslavem: kříž — kaplice, ruka — kaplice; Soběslava: ruka — poprsí s křížkem s týmž skomoleným opisem po obou stranách; Boleslava III.: kaplice — kříž mincmistra Mizlety, a kříž — kaplice z mince vyšehradské; kromě tří denarů s divokými opisy, jež se přikládají Vladivoji, bylo tam 8 kousků Jaromírových. — Nejstarší byly v nálezů tom římské denary (po jednom) císaře Domitiana (81—96), Marka Aurelia (161—180), jeho spoluvládce Lucia Vera, a Crispiny, manželky Commodovy. V četných mincích arabských zastoupeni Abbásidové téměř nepřetržitě od r. 775—973, Samanidové od r. 892 až 976, Hamdanidové od r. 929—967, Okailidové od r. 996—1000, Merwanidové od r. 997—1011, Bujidové od r. 932—967 a Volga-Bulhaři asi od r. 952—980. Byzantských císařů byly zde mince Constantina X. společně s Romanem II. (948—959), Jana I. Zimisca (969—976) a Basila II. společně s Constantinem XI. (976—1025). Z ostatních zemí budtež zde jen stručně uvedeny: Itálie s mincovnami v Pavii z dob císaře Oty I., II. a III. a ve Veroně za Oty III., v Lothringách mincovny: Revirmont, Méty, Toul a Verdun; ve Flandersku: Brügge, St. Omer, Namur, Lüttich, Huy, Maestrich a Tuin; v Porýnsku: Kolín, Trier, Deventer a Thiel; v Sasku: Quedlinburk, Halberstadt, Magdeburk, Hildesheim, Mundburk, Stade, Corvey a Dortmund kromě nezjištěných dosud mincoven, z nichž vycházely denary Oty-Adelhaidy (2738 kusů) a vendické (526 kusů), pak saských dynastií: hraběte Eilharda a Wigmana z Hamalandu (967—1016), hraběnky Adely († 1017), saských vévodů Bernharda I. (973—1011) a Bernharda II. (1011 až 1059): ve Frankách: Mohuč, Špýr a Würzburk; ve Švábsku: Brýsach, Strassburg, Basilej, Chur, Curych, Kostnice a Augšpurk; v Bavorsku: Řezno, Cham, Eichstaedt, Nabburk, Neuburk a Solnohrad. — Anglie měla zde denary krále Eadgara (959—975) a Ethelreda II. (978—1016, 105 kusů), Švédsko krále Olafa Skotkonunga (994—1024), Norvéžsko Hakona III. (z r. 1015) a Dánsko neurčené půlbrakteaty. — Poklad ten zakopán asi r. 1015, a proto jest velice nápadno, že Polsko bylo zde zastoupeno vůbec pouze 4 denary Boleslava Chrabrého (992—1025).³⁴⁾ Povázíme-li, že v této době nejen území na pravém břehu Odery, kde leží Lejsovský mlýn, náleželo k zemi Polské, nýbrž že Boleslav Chrabrý r. 1007 k němu připojil celé krajiště slovanské mezi Oderou a Labem, kterýžto přírůstek teprv jeho syn Měčislav II. při uzavírání míru r. 1032 ztratil — nemůžeme si tento pranepatrný počet polských denarů na polské půdě vysvětliti jinak, nežli že ještě za Boleslava Chrabrého vybjeny tam vůbec mince v počtu skrovném.

4. U Kavalen v kraji třeбенickém učiněn nález (1867), v němž byly denary Boleslava I. s obrazy: meč — kaplice, a Boleslava II. kříž — kaplice; všech českých denarů bylo mezi 340 pouze 9, a málo který

³⁴⁾ Dr. Emil Bahrfeldt, Der Silberfund von Leissower Mühle (1896).

s opisem srozumitelným. — Z německých mincí náležely 204 Otovi-Adelhaidě, dosti četné byly zde denary vendické a mezi ostatními zastoupeny mincovny: Kolín, Deventer, Quedlinburk, Dortmund, Mohuč, Špýr, Worms, Würzburk, Bamberg, Kostnice, Strassburk, Augšpurk, Řezno, Pavie a Verona. Kromě několik mincí arabských z X. století byl zde nejstarší denar císaře Trajana. — Poklad zakopán okolo r. 1010.³⁵⁾

5. U Karovane, vsi v kraji vratislavském, udál se nález (1877), z něhož jen malá část byla prozkoumána. V této shledáno kromě sekaného stříbra a oblouku od spony 97 denarů, mezi nimiž 6 českých bavorského rázu (kříž — kaplice) z doby Boleslava II. (jeden s jménem Biagoty), a 3 s opisy divokými. — Ostatní denary byly vesměs z mincoven jihoněmeckých, zejména strassburské (bisk. Erkambolda), kostnické, augšpurské (bisk. Oldřicha a Jindř. I. 973—982, pak Oty Švábského), řezenské (vévody Jindřicha I., Jindřicha II. 955—976 a Oty), solnohradské (týchž vévodů) a nabburské (Jindřicha I. a Oty). Jako zvláštnost se připomíná, že tam nebylo mincí Oty-Adelhaidy. — Poklad byl zakopán as brzy po r. 980.³⁶⁾

6. V Šimerově, kraji třebeňském, objeven malý poklad, skládající se ze sekaného stříbra, úlomků ozdob a 72 mincí, z nichž jediná byla česká a sice Boleslava II. s obrazy: kříž — Kristova hlava zpřímá. Z ostatních bylo vendických 23, Oty-Adelhaidy 26, několik kolínských Oty III., též řezenských a solnohradských; Ethelredovi II. náležely 3 a Hartaknutovi (1039—1042) jeden, dle něhož jako nejmladšího usouzeno, že nález ten byl zakopán asi r. 1042.³⁷⁾

γ) Nálezy v Pomořanech.

1. U Vícnice v okrese štětínském učiněn bohatý nález (1879), v němž kromě 1·5 kg sekaného stříbra, rozlámaných ozdob a východních dirhemů byla denarů nemalá hojnost. Mezi těmito shledáno mnoho českých z X. století, celých i kusých, jen že nemalá část byla buď už tak otřená a sešlá, že nebylo lze ani obrazů poznati, aneb měly opisy tak znetvořené a divoké, že jich literami tiskem reprodukovati nemožno. Z těchto příčin dostal se nám jen popis neúplný denarů zachovalejších, a sice Boleslava I. s obrazy: meč — lomenice; Boleslava II.: ruka — kaplice, kříž — kaplice, ruka — hlava Kristova na třech rozražených paprscích, kříž — táž hlava, dva meče — meč, ruka — poprsí s křížkem od mincmistra Omerize, meč — ruka, a pták — ruka. Se všemi denary těchto typů seznámíme se dále, poněvadž se též zachovaly z nálezů jiných. Zde budiž pouze poznamenáno, že denary určitých typů nejen v pokladě vícnickém měly nesmyslné, divoké opisy, nýbrž všude, kdekoliv se vyskytly, kteroužto

³⁵⁾ Schlesiens Vorzeit I. 171.

³⁶⁾ Tamtéž III. 226.

³⁷⁾ H. Dannenberg, Deutsche Münzen II. 528.

shodu pokládám za důležitou a k níž se na svém místě vrátím. — Z ostatních denarů byly zde poměrně v největším počtu vendické a Oty-Adelhaidy, mimo tyto císaře Oty II. z mince mohučské, wormské a kolínské; Oty III. z mince magdeburské, quedlinburské, dortmundské, hildesheimské, wormské, strassburské a deventerské; biskupů métských: Adalbera I. a Theodoricha I. (964—984), saského vévody Bernharda I.; augšpurských biskupů: Oldřicha a Lutolfa, strassburských: Erkambolda a Widerolda (991—999) pak bavorských vévodů: Jindřicha II. a Oty z mince řezenské i nabburské, a hraběnky Adely dosud záhadné. Několik Ethelredů, danských polobrakteatů a zachovalých dirhemů (od r. 913—976) bylo též v tomto nálezu, který zakopán byl okolo r. 1000.³⁸⁾

2. V Rummelsburku, kraji kozlínském, nalezen poklad (1861), skládající se asi z 1000 stříbrných mincí, mezi nimiž shledáno 30 denarů českých, a sice těchto vévodů. Boleslava I. s obrazy: meč — lomenice, kříž — kaplice, střela — kaplice; Boleslava II.: kříž — ruka z mince pražské i vyšehradské, meč — meč, Kristova hlava zpřímá — kříž, ruka — kříž, pták — ruka a ruka — poprsí s křížkem typu anglosaského mincmistra Omerize; Boleslava II. společně se synem Boleslavem: kaplice — kříž a kříž — kříž; Boleslava III.: kříž — kříž pražského mincmistra Nacuba; Soběslava: hlava zpřímá — kaplice; 3 denary Jaromírovy a jeden neurčený. — Německé denary náležely v počtu poměrně největším Adelheidě, pak císaři Otovi III. z mince mohučské, würzburské, neznámé saské, quedlinburské, kolínské, lutišské, kostnické a strassburské; Jindřichu II. jako králi (1002—1014) z mince strassburské, mohučské, dortmundské a kolínské; biskupu métskému Theodorichu II. (1006—1047), halberstadtskému Arnulfovi (996—1023), augšpurskému Liutolfovi (987—996), basilejskému Adalbertu II. (999—1025), strassburskému Erkamboldovi (965—991) a Wideroldovi (991—999); vévodovi saskému Bernhardu I. (973—1011), švábskému a bavorskému Otovi I. (973—982) z mince brýsašské a řezenské, bavorskému Jindřichu II. z mince řezenské a nabburské a Jindřichu IV. (995 až 1002) z mince řezenské. Kromě anglosaského Ethelreda II. bylo zde několik denarů norvéžského Erika Jarla (1000—1015) a císaře Oty I., když v Itálii společně vládl se svým synem Otou (962—973). — Zakopání tohoto pokladu stalo se as r. 1010.³⁹⁾

3. U Polzína v kraji kozlínském učiněn nálezh (1886), v němž mimo dvě velké stříbrné hřivny na krk a sekané stříbro shledány tyto české denary. Boleslava I. s obrazy: kříž — kaplice; Boleslava II.: kříž — kaplice, ruka — kříž, ruka — Kristova hlava zpřímá, a denary mincmistra Omerize ruka — poprsí s křížkem, pak Boleslava II. společně se synem Boleslavem: ruka — ruka. Německé denary náležely císaři Otovi I. z mince kolínské a špýrské, Otovi III. z mince kolínské, quedlinburské, magde-

³⁸⁾ Poznámka 26, díl VI. 242.

³⁹⁾ Berliner Blätter für Münz-, Siegel- u. Wappenkunde I. 13.

burské, dortmundské, mohučské, wormské a würzburské; lothrinskému králi Karlovi Nejapnému (912—923) a biskupu Adalberu II. (984—1005) z mince métské; ze strassburské biskupu Erkamboldovi (965—991); z augšpurské vévodovi Otovi (976—982) a z řezenské Jindřichu I. (948—955). Mimo to bylo zde několik denarů veronských císaře Oty I., anglosaských Ethelreda II., arabských dirhemů z X. stol. a jediná byzantská mince císaře Jana Zimisca (969—976.) — Poklad ten zakopán asi r. 1000.⁴⁰⁾

4. U Simoiclu nedaleko Kolobřehu vyskytl se jediný denar ze společné vlády Boleslava II. se synem Boleslavem, a dvě široké mince Břetislava I. — Poklad byl zakopán asi r. 1070,⁴¹⁾ a proto tyto české kousky sluší považovati za zbytky z doby mnohem starší, jež po dlouholetém za hranicemi oběhu dostaly se jako nahodilé příměšky do tohoto nálezu.

5. V Schoeningen u Štětína uhodilo se na hojný poklad, z něhož však jen 338 mincí bylo prozkoumáno, mezi nimiž 11 českých, a sice těchto. Boleslava I. s obrazy: meč — kaplice s opisy nesrozumitelnými a kříž — kaplice; Boleslava II.: ruka — kaplice, ruka — Kristova hlava zpříma, a ruka — poprsí s křížkem rázu anglosaského; tři typy náležely Jaromírovi. — Z ostatních mincí bylo 20 vendických, 181 Oty-Adelhaidy, 21 denar Ethelreda II., a po málo kouscích byly z rozličných německých mincoven. — Poklad ten zakopán asi r. 1010.⁴²⁾

6. U Stulpu, krajského města ve vládním okresu kozlínském, učiněn nález (1847) asi 3000 denarů, mezi nimiž 25 českých a sice Boleslava I. s obrazy: meč — lomenice, stfela — kaplice, a kříž — kaplice. Boleslava II.: kříž — kaplice, ruka — kříž, a ruka — Kristova hlava zpříma. — Mezi ostatními byly ve velkém počtu denary vendické a v největším Adelhaidy z mincovny nezjištěné, pak mince kolínské, maestrišské, magdeburské, mohučské, špýrské, wormské, würzburské, kostnické, strassburské (Erkambolda), augšpurské (vévody Oty), řezenské (téhož Oty a rozličných Jindřichů) korutanské, veronské a basilejské (krále Kunrata 937—993); z anglosaských mincí zde byly krále Edgara, Eduarda II. a Ethelreda II. (starších typů), z byzantských nejmladší Basilia II. a Constantina XI. (973—1025) mimo něco málo arabských dirhemů. — Poklad ten zakopán okolo r. 996.⁴³⁾

7. Ve Vossberku, obci nedaleko Ústídomu (Ujściedomu, Usedomu) na ostrově téhož jména při ústí Odery, uhodilo se na bohatý poklad (1833), skládající se asi ze 6000 mincí, mezi nimiž 61 českých. Z těchto náležely Boleslavu II. tři, totiž dva denary mincmistra Omerize a třetí s obrazy: ruka — kříž; ostatní byly z doby Jaromíra a jeho nástupců až Vratislava II., jako vévody (do r. 1086). Poklad ten byl zakopán okolo r. 1070 a jest

⁴⁰⁾ Poznámka 26. díl XV. 291.

⁴¹⁾ Poznámka 39, díl II. 150.

⁴²⁾ Poznámka 26, díl XI. 253.

⁴³⁾ Poznámka 39, I. 43.

opět důkazem, jak dlouho se české denary X. století udržely v oběhu za hranicemi.⁴⁴⁾

V jiných zemích ještě shledány české mince v těchto nálezech:

1. U Farve v Holštýnsku (1847) mezi arabskými dirhemy bylo as 1000 denarů většinou vendických a Oty-Adelhaidy, pak jiných německých, a neurčený počet českých, zejména Boleslava II. s obrazy: kříž — kaplice, kříž — hlava, jakož i Jaromíra a Břetislava I. Poklad ten zakopán okolo r. 1050.⁴⁵⁾

2. U Foelhagen nedaleko Björke na Gotlandě (1866) mezi zlatými a stříbrnými ozdobami, arabskými dirhemy, německými a anglosaskými mincemi zjištěny denary Boleslava I. s obrazy: meč — lomenice a střela — kaplice, Boleslava II.: kříž — kaplice, ruka — Kristova hlava, a kříž — táž hlava. Zakopán byl asi r. 1000.⁴⁶⁾

3. V Mierzyszyně (Meisterwalde), kraji berutském v Západních Prusích (1878) mezi neurčeným počtem rozličných mincí německých, zejména Oty-Adelhaidy, vyskytlo se na 30 denarů českých, a sice Boleslava I. s obrazy: meč — lomenice, Boleslava II.: ruka — kříž, ruka — poprsí s křížkem (mincmistra Omerize), a ruka — hlava Kristova, pak denar ze společné vlády Boleslava II. se synem Boleslavem: ruka — kříž. Zakopán byl asi r. 1000.⁴⁷⁾

4. V Munkegaardě ve farnosti ipské na ostrově Bornholmě (1864) vykopáno kromě stříbrných krušců, kruhů a celého náramku as 900 mincí většinou německých, též něco kufických, švédských, italských (z doby císaře Oty I.) mimo dva denary české Boleslava III. s obrazy: kaplice — kroužek se středem, a ruka — kaplice. Zakopán asi r. 1010.⁴⁸⁾

Rovněž jako příměsky vyskytly se české denary X. století po jednom nebo po dvou v nálezech u Magnuszewic nad řekou Lutyní v Poznaňsku (Soběslav — Malín), v Minsku a Rostově na Rusi, Mosgově v Západních Prusích, Ragové nedaleko Lubenavy v Dolní Lužici a u Vaalse na ostrově Falsternu.

E. Pokus o vysvětlení některých záhad.

Prvé nežli začnu pojednávat o denarech samých, zapotřebí stručně vylíčiti, po případě objasniti některé dosud málo známé rodinné poměry v domě Přemyslovců v X. století.

⁴⁴⁾ Poznámka 26., díl XI. 264.

⁴⁵⁾ Poznámka 37., I. 51.

⁴⁶⁾ Tamtéž I. 44.

⁴⁷⁾ Poznámka 26., díl VII. 159.

⁴⁸⁾ Berliner Blaetter díl III. 31.

Václav I. (Svatý) byl při smrti svého otce Vratislava († 13. února r. 921)⁴⁹⁾ asi 18letý; narodil se tedy r. 903; zemřel 28. září r. 935. Tento rok pokládám za hranici první.

Boleslav I. byl Václava mladší, dejme tomu o 2 léta. Pak se narodil r. 905, a poněvadž r. 935 v Staré Boleslavi slavil křtiny syna svého Strachkvasa jako třetího dítěte, oženil se asi r. 927 nebo 928. Zdali z dřívějších jeho dětí byla Doubravka starší Boleslava II. nebo naopak, o tom nic určitého se neví, nýbrž jen z té příčiny, že se Doubravka tak už dosti pozdě, totiž r. 965 (dle jiných r. 966), provdala za Měčislava I. Polského, můžeme se domnívati, že byla, jako dítě druhé, narozena asi r. 932 nebo 933 a Boleslav II. jako prvorozenec r. 930 nebo 931.

Boleslava II. prvorozený syn byl Václav, a druhý Boleslav III.

Z domácích dějin známo, že tento Boleslav III. při smrti svého otce († 7. února r. 999) byl nejen ženat, nýbrž měl už dospělou dceru, kterou před r. 1002 (dle Palackého r. 1000) provdal za Vršovce neznámého jména, kterého při masopustních hodech 10. února r. 1003 vlastní rukou zavraždil. Tento r. 1003, po případě r. 1000 kladu za hranici druhou, a stopuju pravděpodobně věk některých dětí a jich rodičů nazpět k r. 935, jež jsem nahoře položil za hranici první a sice takto.

Dejme tomu, že ona dcera Boleslava III. zločinem svého otce r. 1003 ovdovělá se provdala r. 1000 v 20. roce věku svého. Pak se narodila r. 980, a byla-li vůbec nejstarší jeho dítě (o jiných sourozencích se zmínky nečiní) oženil se Boleslav III. asi r. 978, a narodil se asi r. 956. Poněvadž byl druhorozený, narodil se starší jeho bratr Václav asi r. 954. Z tohoto posledního roku uzavírám, že se otec obou jmenovaných bratrů Boleslav II. oženil asi r. 952, a narodil asi r. 930 nebo 931. K témuž výsledku přišel jsem nahoře na základě r. 935.

A právě do této doby (935—1003) spadá dosud temná záhada, týkající se jmen dvou manželek a jejich synů v rodě Přemyslově.

Na českých denarech sem náležejících vyskytují se totiž dvě jména ženská, Biagota a Emma. Denary ty se typicky od sebe docela různí, a sice tak, že ony s jménem »Biagota« jsou rázu bavorsko-švábského, kdežto druhé s opisem »Emma« náležejí ke skupině anglosaské. U jména **BIAGOTA** čteme **CONIVX** (obyčejně skráceně) na straně jedné a **BOLEZLAV** na straně druhé. Denar ten jest rozhodně český, a není vůbec žádného o tom sporu, že obě jména náležejí k sobě, totiž že Biagota a Boleslav byli manželé. O Boleslavu III. nemůže zde býti ani řeči, poněvadž dotyčné denary jsou mnohem staršího rázu, nežli jaký shledáváme na všech jeho denarech, jak na svém místě dále poznáme. A proto záleží celá záhada v tom, byla-li Biagota manželkou Boleslava I. nebo Boleslava II. Že byla Emma manželkou Boleslava II., o tom na základě Kosmova svědectví nikdo nepochybuje.

⁴⁹⁾ Jos. Kalousek, Osvěta 1878, str. 714.

Dokud se týče Biagoty, dávám na uváženou tolik. Boleslav II. měl čtyři syny, totiž Václava, Boleslava III., Jaromíra a Oldřicha.

Václav narodil se, jak už uvedeno, asi r. 954. Kosma o něm znamená, že život od počátku křehký směnili s věčností, z čehož se uzavírá, že zemřel v mladém věku. Též o Boleslavu III. zřede bylo praveno, že se narodil asi r. 956. O ostatních dvou synech vypravuje Kosma, že pro úklady Boleslava III. matka Emma s Jaromírem (kterého dal mužství zbaviti) a s Oldřichem, (kterého v lázni usmrtiti se nepodařilo) r. 1000 utekla do Bavor k vévodovi Jindřichu IV. (995—1002), pozdějšímu králi a císaři německému jako Jindřichu II. (Svatému, 1002—1017, císař od r. 1014), který byl synem bavorského vévody Jindřicha II. Svarlivého (955—976 poprvé a 985—995 podruhé) a její sestry Gisely. Z Bavor navrátila se Emma s oběma syny počátkem r. 1003. Kolik let bylo r. 1000 Jaromíru a Oldřichovi, nikde poznamenáno není, můžeme se jich však přibližně dopřiditi takto.

Oldřich pojal Boženu Peruckou jako manželku druhou asi r. 1004 nebo 1005.⁵⁰⁾ Poněvadž o jeho první manželce nic bližšího se neví, nelze se ani domysliiti, kdy se oženil poprvé, a dle toho, kdy se as narodil.

Z těchto rozpaků snad nám poněkud pomůže jeho jméno »Oldřich«, které jest vůbec první cizí jméno v rodě Přemyslově. Podobá se totiž velice pravdě, že se mu dostalo po Oldřichovi, hraběti z Dillingen, biskupu augšpurském (od r. 923), jenž dle svědectví všech kronikářů jako muž nábožný, spravedlivý a lidumilný ve veliké byv účtē u současníků zejména ve Švábsku a Bavorsku, zemřel 4. července r. 973 a později za svatého byl prohlášen (od papeže Jana XV. r. 993). Jméno »Oldřich« tohoto kněziče kladu na vrub příbuzenských svazků jeho matky Emmy s dvorem bavorským v době, když její sestra Gisela byla manželkou vévody Jindřicha II. Poněvadž tato Gisela povila první dítě, syna, shora už jmenovaného Jindřicha IV. r. 977,⁵¹⁾ provdala se do Bavor asi r. 975 nebo 976, z čehož jde, že se Oldřich narodil teprv po r. 976 a sice záhy, poněvadž — jak už připomenuto — as r. 1005 pojal Boženu za manželku druhou. Dáme-li tomu, že se narodil as r. 978, bylo mu r. 1005 let 27. Jaromír Oldřicha starší byl by pak přišel na svět asi r. 976.

Shrneme-li dle těchto pravděpodobných kombinací pro lepší přehled dohromady roky, kdy se narodil každý ze čtyř synů Boleslava II., shledáme, že nejstarší Václav se narodil r. 954, Boleslav III. r. 956, Jaromír r. 976 a Oldřich r. 978.

⁵⁰⁾ Kosma událost tuto klade k r. 1002 (Emler, Prameny II. 53.) Avšak roku toho meškal Oldřich s matkou a Jaromírem u dvoru bavorského, z kteréž příčiny se tak státi mohlo teprv po nastolení Jaromíra za vévodu t. j. po r. 1003.

⁵¹⁾ Založil biskupství bamberské asi r. 1007, a slavil v Bamberce 6. května r. 1012 své 35leté narozeniny při svěcení tamějšího dómu. (Ch. Sedlmaier, Beschreibung des Münzfundes bei Saulburg p. 57.)

Z toho uzavírám. Mezi rokem narození Boleslava III. a Jaromíra, t. j. mezi r. 956 a 976 uplynulo 20 let. Není ovšem vyloučena možnost, že matka po 20 letech povíjí znova, avšak mnohem větší, jak za to mám, přísluší právo domněnce, že tito čtyři synové Boleslava II. nepocházeli z téže matky, nýbrž že týž byl ženat dva krát. První jeho manželka byla Biagota, kterou pojal dle hořejšího, asi r. 952. Ta mu porodila Václava asi r. 954 a Boleslava III. asi r. 956, dočkala se nastolení svého manžela za vévodu r. 967 a možná dost, že na památku této slavné události byly raženy denary s jmény obou manželů, totiž na lícu **BOLEZLAV** a na rubu **BIAGOTA CONIVX**. Nedlouho po r. 967 Biagota zemřela, a Boleslav II. oženil se podruhé a sice s Emmou r. 974 nebo 975. Synové z tohoto manželství byli Jaromír a Oldřich. A proto as Boleslav III. r. 1000 nevražil na Emmu, jako svou macechu, a spolu na Jaromíra a Oldřicha, jako své nevlastní bratry obáváje se, že by mu přispěním jejich bavorského příbuzenstva vzejítí mohla nesnáze o stolec český, na němž se bez toho žádné lásece obecného lidu netěšil. R. 1000 bylo Jaromíru as 24 a Oldřichovi 22 let.

Pravděpodobnost uvedeného, jak se mi zdá, sesiluje se ještě následující úvahou. Kdyby byla Emma vlastní matkou též Václava a Boleslava III., byl by ji Boleslav II. pojal za manželku (jak shora praveno bylo o Biagotě) asi r. 952, a dáme-li tomu, že tohoto roku bylo Emmě pouze 18 let, byla by se narodila r. 934 a dosáhla r. 1000 let 66. A tu i při té kruté povaze Boleslava III., kterou téměř všichni kronikáři vyličují a odsuzují, nesnadno uvěřiti, že by byl z Čech k útěku přinutil tak staříčkou svou vlastní matku a s ní své vlastní dva bratry.

Na konec ještě podotýkám, že se výslednice těchto kombinací podstatně nezmění, když se rozdíl let u sourozenců, totiž Václava a Boleslava III. nebo Jaromíra a Oldřicha vezme o rok nebo dva roky větší, poněvadž hlavní váhu kladu na rok narození Boleslava III. a Jaromíra. A rozdíl mezi těmito dvěma roky zůstává i při rozličných pravděpodobných pozměněch vždy tak nápadně značný, že by poněkud omluviti mohl i Kosmu, který byv jím as sveden, Jaromíra a Oldřicha pokládal za syny Boleslava III. — Dokud tedy záhada, o jejíž vysvětlení jsem se zde pokusil, nebude rozluštěna prameny psanými, trvám na tom, že Boleslav II. měl manželky dvě, první Biagotu a druhou Emmu. Denary samy s jménem jedné nebo druhé se typicky od sebe různí náležejíce do rozličných dob, a sice tak, že ony s opisem »Biagota« jsou rozhodně starší těch, na nichž přichází »Emma«, jak dále na svém místě poznáme.

F. Denary.

Jednoho jest zapotřebí, totiž českému mincovnictví X. století opatřiti pevnější základy, nežli na jakých dosud bylo zbudováno. Podjav se této práce hodlám zde jen v hlavních rysech, které dále na svém místě roz-

vádím a doplňuju, naznačiti nejdůležitější na našich denarech proměny, a sice i typické i v opisech, jimiž jsem se řídil při stanovení jich posloupnosti.

Ze tří hlavních skupin zřede vytknutých (str. 9.) známo, že nejstarší naše denary jsou rázu českého, mladší bavorsko-švábského a poměrně nejmladší anglosaského. Jejich vůdčí typy udržely se pouze po určité období, neboť se u nás denary jednou neb dvakrát do roka měnily, a ve vévodském »cambium« starší za nové vyměňovaly.⁵²⁾ Aby se jedny od druhých rozeznaly, musila se ovšem pokaždé na kolcích nových denarů udělati jakás typická proměna. Zřídka kdy, jak nás denary samy poučují, dostal se na ně obraz nový, nýbrž mnohem častěji pozorujeme malé přídavky a drobnější změny na starších obrazech hlavních, jako na př. v kaplici, koutech kříže, po stranách ruky a p. Kdy která z těchto méně nápadných proměn se na denary dostala, toho nevypátráme nikdy, a proto nám zbývají pouze typy vůdčí, zejména oba rázy cizí. Z těchto má přijetí u nás obrazů s denarů bavorsko-švábských velikou důležitost pro určení doby, kdy se tak as stalo, avšak mnohem závažnější jest přijetí rázu anglosaského nejen z téže příčiny, nýbrž zvláště proto, poněvadž se na naše denary dostala poprvé jména mincmistrů. Bylo už praveno (str. 11.), že denary tohoto rázu zavedl Boleslav II., avšak zde budiž důtklivě k tomu poukázáno, že jména mincmistrů zůstala na českých denarech ještě pak, když obrazy typu anglosaského s nich docela zmizely byvše nahrazeny jinými, a sice nejen za Boleslava II., nýbrž dokud se týče denarů z mincovny pražské též za Boleslava III., Vladivoje a Jaromíra. A právě toto nepřetržité přicházení jmen mincmistrů od Boleslava II. do Jaromíra vzbudilo a utvrdilo ve mně myšlénku, že od té doby, kdy Boleslav II. začal vybít denary rázu anglosaského s jmény domácích mincmistrů, žádných jiných denarů bez těchto jmen nerazil, tak že všechny jeho denary, na nichž mincmistr jmenován není, náležejí do doby starší, nechť jsou typů jakýchkoli. Pokládám totiž za nepřístojné a proti všemu řádu, aby mincmistr, jemuž nařizeno svým jménem denary opatrovati, činil výjimky, a položil je pouze na některé a na jiné nic. Pouze za společné vlády Boleslava II. se synem Boleslavem (III.) v letech 994—999, kdy po každé straně denaru nachází se v opise: **BOLEZLAVS**, nezbylo tam pro jméno mincmistrovo místa a proto tam není.

V těchto hlavních rysech naznačil jsem as základy, na nichž spočívá tato má práce dokud se týče stanovení posloupnosti čelnějších typů našich denarů a opisů na nich. Každý z těchto podpírám na svém místě leto počtem, kdy as byl zaveden, a denary samy celým svým zevnějškem se z této doby nevymykají. Jinak jest tomu však, pravděpodobně naznačiti dobu, kdy se u nás razily takové denary, jež se vůbec k žádným tehda

⁵²⁾ Emler, Prameny IV. 80.

známým typům netáhnou. V případech takových rozhodují posud ›nálezy‹, totiž mince už známé a určité době přidělené, s nimiž pohromadě byly vykopány, a sice ›domácí nálezy‹ mnohem spolehlivěji nežli ›zahraníční‹. Největší nesnáž u nás jako jinde jeví se při určování denarů s opisy nemsmyslnými, jež vyplňující pouze obvodem skládají se často ze znamének a črt písmenkám buď málo nebo nic podobných. Takové divoké výstřelky kladou se obyčejně mezi ›denary neurčené;‹ na svém místě alespoň o některých pronáším domněnku, kdy, kde a proč byly vybijeny.

I. Boleslav I.

(935—967 15/7 †).

Nastoupiv po smrti svého bratra Václava (28. září 935) vládu byl Boleslav I. téměř po 15 let ve válce s císařem Otou I., která se skončila r. 950 tím, že Boleslav I. nemoha jeho přesile, samu Prahu ohrožující, čeliti, zavázal se k ročnímu poplatku. Od té doby zůstali oba panovníci v přátelské shodě, která Boleslavu I. umožnila ve válce s Maďary po r. 955 strhnouti na se nynější jižní část Moravy, a někdy k říši Velkomoravské náležející země mezi Dunajem a Karpaty až k horám Matra. Mimo to, jak se zdá v Bilém Chorvatsku s Krakovem severně od Tater dobyl nemalého území, které později jeho syn Boleslav II. ještě valně rozšířil.

Maje tyto dvě důležité okolnosti na zřeteli, totiž dobrou shodu s císařem německým od r. 950 a rozšíření státu Českého na východ po r. 955, domnívám se, že doba tato byla zvláště příhodna pro zaražení české zemské mince. Kterého roku se tak stalo, nikdo nám nepoví, a sám touto domněnkou jen tolik chci říci, že Boleslav I. nevybijel první své denary hned po nastoupení vlády r. 935, nýbrž později v dobách klidnějších, nejdéle po r. 955.

Boleslavu I. připisuju denary nejprvé rázu českého totiž s obrazy meč — lomenice nebo meč — kaplice (str. 9.). Po nějaké době pozměnil původní ráz na svých denarech tak, že se typicky přiblížily k denarům řezenským po případě augšpurským s obrazy kříž — kaplice. Příčinu toho kromě stránky obchodní vůbec můžeme nalezt i v tom, že od r. 895 země Česká patřila církevně k diecési řezenské (až do založení biskupství pražského r. 972, kdy se dostala k arcibiskupství mohučskému). Tím nastaly bližší a častější styky mezi zemí naší a Bavorskou, které as Boleslava I. k tomu přiměly, že své denary podobnými obrazy jako tam opatřil — ovšem s odchylkami, jak na svém místě uvidíme.

Mnohem nesnadněji můžeme se domyslití příčiny, proč Boleslav I. na své denary zavedl ›ruku‹. Pak-li — jak už z předu bylo podotknuto — jeho mincmistr na tento obraz nepřipadl maně sám, nemohla se ›ruka‹ na české denary dostati s mincí německých, poněvadž toho času na nich

vůbec nebyla, nýbrž jedině s denarů anglosaských Eduarda I. (str. 11.). Kdyby tomu tak bylo, musili bychom se důsledně domnívati, že zavedením »ruky« na své denary Boleslav I. neměl ani tak na zřeteli obchodní styky se zeměmi císařství Německého, jako spíše s krajinami severními při Baltu, kde tehda — jak z nálezů tamějších vysvitá — anglosaské mince bývaly v oběhu. Poněvadž ani jméno ani původ jeho manželky známy nejsou, nemůžeme s této stránky o příbuzenských svazcích rodu Přemyslova a kteréhos rodu Baltických Slovanů ovšem ani mluvit. Nicméně pokládám tu proměnu na českých denarech za dosti důležitou, a hledím ji na svém místě jakž takž vysvětliti.

Kromě uvedených obrazů poznáme ještě jiné typické necht' díl zvláštnosti na denarech Boleslava I.; jsou však ojedinělé nemajíce vůbec páru mezi současnými mincemi.

Popisují se denary Boleslava I.⁵³⁾

1. *Líc.* V p. o. meč obrácený pleknem k straně pravé, pod ním neurčitý předmět.

Opis začíná trochu v levo. †BOLEZLAV.

Rub. Lomenice, pod níž †Ξ

Opis ✕PRA ◊ Λ ◊ ~ — Tab. I. 1.

Váží g 0.90, 1.02. — *M.* — *H.* II. 2, 8. — (Též v Jarocině.)

⁵³⁾ Vysvětlení zkratk.

B. = Dr. Bahrfeld Emil, Der Silberfund von Leissower Mühle (tabulky.)

BB. = Berliner Blaetter f. Münz-, Siegel- und Wappenkunde.

C. = Cappe H. Ph., Die aeltesten Münzen Boehmens (1846).

DM. = Menadier J. Deutsche Münzen (díl I.—IV.)

FD. = Fiala E., České denary.

FP. = Fiala E., »Památky archaeologické« díl XVII.

H. = Haňka V., »Památky archaeol.« díl I. (tab. I.—IV.), díl II. (tab. V.—VII.).

Ĵ. = Jażdzewski W., Wykopalisko Jarocińskie.

SD. = Sbíрка Donebaurova, Beschreibung d. Sammlung boehm. Münz. u. Med.

Sch. V. = Schlesiens Vorzeit.

Sm. P. = Smolik J. »Památky archaeol.« díl XI.

Sm. Ch. = Smolik J. »Nález denarů v Chrástanech u Čes. Brodu.« (Rozpravy Č. Akad.).

Z. N. = Zeitschrift f. Numismatik (Berlin), J. Menadier díl XV., F. Friedensburg díl XVII.

h. o. = hladký obvodok.

p. o. = perlovitý obvodok.

s. o. = sekaný obvodok.

v. o. = vroubkovaný obvodok.

z. z. = zpět zevna.

Naleziště uvádí se celým jménem u dotýčných čísel na konci v závorkách; *majitele* denarů jsou:

M. = Museum král. Českého

E. H. = E. Haisl, říditel cukrovaru v Libici u Poděbrad.

Ĵ. K. = J. Květoň, učitel při ústavě hluchoněmých v Praze.

E. M. = E. Mikš, numismat v Praze

K. H. = Museum v Králové Hradci.

2. *Líc* jako č. 1.

Opis. †VΛJZJBO

Rub jako č. 1.

Opis. †PRAGΛ~ • — (Rummelsburg, *BB.* I. 29, č. 62a.)

3. *Líc*. Ve v. o. meč obrácený pleknem k straně levé, nad ním neurčitý předmět.

Opis. †••VΛJZJBO

Rub jako č. 1.

Opis. †PRAϞΛ•~ — Tab. I. 2.

Váží *g* 0·83—0·97. — *H.* II. 5, 10. — (Nový Dvůr, Byřč, Jarocín, Kavallen, Mierzyszyn, Stulp.)

4. *Líc* jako č. 3.

Opis. †•VΛJZJBO

Rub jako č. 1.

Opis. †PRAϞΛ•~ — (Olobok, *ZN* XVII. p. 205, č. 35b).

5. *Líc* jako č. 3.

Opis. †•VΛJZJBO

Rub jako č. 1.

Opis. †PPAGΛ•~ — (Rummelsburg, *BB.* I. 29, č. 64.)

6. *Líc* jako č. 3.

Opis. †••VΛJZJBO

Rub jako č. 1.

Opis. †PRAGΛ•~ — (Oblok, *ZN* XVII. p. 205, č. 35a.)

7. *Líc* jako č. 1.

Opis. †•VΛJZJBO

Rub jako č. 1.

Opis. †IRAϞΛ•~

Váží *g* 0·76, 0·92. — *E. H.* — (Čistěves)

8. *Líc* jako č. 1., neurčitý předmět nad mečem.

Opis. †BOLEZLAV•

Rub. Pod lomenicí :E

Opis. †PRAGΛ•~ — Tab. I. 3.

Váží *g* 0·97. — *H.* II. 4 — (Též v Jarocíně.)

9. *Líc* jako č. 1.

Opis. †EOLEZLAV•

Rub jako č. 8

Opis. †OΛΛΛ•~ — Zdá se, že byl starší kolek na lícu i rubu chybně vyspraven.

Váží *g* 0·84. — *FD.* I. 14.

10. *Líc* jako č. 1.

Opis. †~VΛJZJBO (B vynecháno.)

Rub jako č. 8.

Opis. †σVΓΛ~ (Znetvořeně: PRAGΛ~. — Rummelsburg, *BB.* I. 29, 63.)

11. *Líc.* V p. o. meč obrácený pleknem k straně pravé, nad ním kulička, z níž vystupují paprsky.

Opis. **†•VAJIIJOB**

Rub. Pod lomenicí **∃**

Opis. **†PRA∩Λ•~** — Tab. I. 4.

Váží *g* 1·10—1·28. — *M.* — *H.* II. 6, 7. dle *C.* tab č. 3. — (Těž v Čistěvsi.)

12. *Líc.* V p. o. meč obrácený pleknem k straně pravé, pod ním neurčitý předmět.

Opis. **†VAJIZO•B**

Rub. Pod lomenicí **E'**

Opis. **~•Λ∩GV**

Denar ten vyobrazuje *H.* II. 3. s tabulky *C.* č. 2. — Byl as kolek řezán dle denaru č. 8, a proto opisy i **E** jsou zvrtné.

13. *Líc* jako č. 12.

Opis. **†VAJIIJOB**

Rub jako č. 12.

Opis. **•Λ∩GV**

Váží *g* 0·90, 1·05. — (Olobok, *ZN.* XVII. p. 205, č. 36)

14. *Líc.* V p. o. meč obrácený pleknem k straně pravé, pod ním neurčitý předmět.

Opis. **†•VAJIE .OB**

Rub. Pod lomenicí **E'**

Opis. . . . **∩CX~** — Tab. I. 5.

Váží *g* 0·70. (trochu otřený.) — *M.*

15. *Líc* Ve v. o. meč obrácený pleknem k straně pravé, nad ním neurčitý předmět.

Opis začíná trochu v pravo. **†BOLEIILAV•**

Rub. Pod lomenicí **∃**

Opis. **†OΛVΛOΛ•~** — Tab. I. 6.

Váží *g* 0·97. — *Ž. K.*

16. *Líc* jako č. 15. v p. o.

Opis. **†•VEIILAV** (• jest necelé **B**)

Rub. Pod lomenicí **≡**

Opis. **~†Λ∩†** (Λ∩, vynecháno ΛΡ∩) — Tab. I. 7.

Váží *g* 0·87. — *FD.* I. 15.

17. *Líc* jako č. 15.

Opis začíná trochu v levo. **†PVEIILAV**, (**P** jest necelé **B**)

Rub. Pod lomenicí **≡**

Opis. . . **×GA×~** — (Byrč. *ZN.* XV. p. 148, č. 85.)

18. *Líc* jako č. 15.

Opis začíná trochu v levo. **†VΛ∩VA∩I†•**

Rub jako č. 17. (otřený.)

Opis. **~×..▲▷GA†** (nejasné) — Tab. I. 8.

Váží *g* 0·74. — *E. H.* — (Čistěves.)

19. *Líc.* Ve v. o. meč obrácený pleknem k straně pravé, pod ním neurčitý předmět.

Opis. †**BOV EIVAV**

Rub. Pod lomenicí "E

Opis. **~†GΛ†** — (Olobok, *ZN. XVII.* p. 205, č. 37a.)

20. *Líc* jako č. 19.

Opis. **••ΛIIEIOI••**

Rub s opisem jako č. 19. — (Olobok, *ZN. XVII.* p. 205, č. 37b.)

21. *Líc.* Ve v. o. meč obrácený pleknem k straně levé, pod ním neurčitý předmět

Opis. † **•VA~ IIOBVOI••**

Rub. Pod lomenicí "E

Opis. **~†C†CΛ†** — Tab. I. 9.

Váží *g* 0·93. — *M.*

22. *Líc.* Ve v. o. meč obrácený pleknem k straně pravé, pod ním tři kuličky do trojúhelníku a neurčitý předmět.

Opis. †**ZAZ EVO•E**

Rub. Pod štíhlou lomenicí E

Opis. **~ ΛOΛI~†** — Tab. I. 10.

Váží *g* 0·87. (otřený.) — *M.*

23. *Líc.* Ve v. o. meč obrácený pleknem k straně levé, nad ním kříž, pod ním neurčitý předmět.

Opis. †**DOBEIVCV•**

Rub. Pod štíhlou lomenicí pět trojúhelníčků vedle sebe, pod nimi pražec a :E

Opis. † **VV — Λ†~** — Tab. I. 11.

Váží *g* 1·55. (Olobok, *FD. I.* 11.)

24. *Líc.* Ve v. o. meč obrácený pleknem k straně pravé, nad ním neurčitý předmět, pod ním křížek.

Opis. †**VOEIVOVJ•** (První V = B)

Rub s opisem jako č. 23. — Tab. I. 12.

Váží *g* 1·29. — *FD. I.* 10.

25. *Líc* jako č. 24.

Opis. †**DOBEIVC•**

Rub jako č. 23.

Opis. †**V. J†~**

Váží *g* 1·39 — (Olobok, *ZN. XVII.* p. 205, č. 34.)

26. *Líc* jako č. 24. v p. o.

Opis. †**VOEIVOVJ•**

Rub. Pod lomenicí tři trojúhelníky, pražec a :E

Opis. †**Vσ ρ — γVY** — Tab. I. 13. — (*B. tab. I.* 51.)

27. *Líc* jako č. 24.

Opis. †**VOJIVOVJ•**

Rub. Pod lomenicí tři měsíčky s růžky nahoru; pod tím Ξ

Opis. $\dagger O \vdash V - VO \sim$ — Tab. I. 14.

Váží *g* 1·28. — *FD.* I. 7.

Až sem sáhají denary s ›lomenicí‹ a charakteristickým písmenem **E**, buď správně nebo častěji obráceně položeným s rozličnými předavky. Zda-li můžeme toto písmeno považovati za uncialku slova **ECCLESIA** čili nic, se neví, tolik však jisto, že písmeno to na žádných cizích denarech ani starších ani současných nepřichází, tak že je — právě jako ›meč‹ — pokládati musíme za docela naše.

Rovněž jsou úplně českého rázu denary následující, na jichž lícu se vidí ›meč‹ a na rubu kaplice, t. j. lomenice a dva pražce, mezi tím však buď trojúhelníky nebo nic; písmeno **E** se s denarů těch úplně vytratilo.

28. *Líc.* V p. o. meč obrácený pleknem k straně levé, pod ním kříž.

Opis bez křížku začíná v pravo. **OVJIELOVD**

Rub. V kaplici čtyři trojúhelníky.

Opis. $\checkmark V \cdot VO \checkmark I$ — Tab. I. 15.

Váží *g* 1·25 — (Olobok, *FD.* I. 8.)

29. *Líc.* V p. o. meč obrácený pleknem k straně levé, nad ním kříž.

Opis začíná trochu v levo. $\dagger \overset{4}{T} \overset{5}{E} \overset{6}{I} \overset{7}{V} \overset{8}{V} \overset{9}{O} \cdot \overset{1}{A} \overset{2}{V} \overset{3}{D}$ (= Buolezlau.)

Rub. V kaplici šest trojúhelníků.

Opis. $\bullet \overset{1}{A} \overset{2}{V} \overset{3}{V} \cdot \overset{4}{A} \overset{5}{V} \cdot \overset{6}{O} \overset{7}{V} \overset{8}{I}$ — Tab. I. 16.

Váží *g* 1·30. — *M.*

30. *Líc.* V p. o. meč obrácený pleknem k straně levé, nad ním neurčitý předmět, pod ním kříž.

Opis. $\dagger \sim O \sim \cdot \overset{1}{T} \overset{2}{O} \cdot \overset{3}{I} \overset{4}{L}$

Rub. V kaplici pět trojúhelníků.

Opis. $\dagger O \sim \vdash V \text{ m } \dagger$ — *H.* II. 12.

31. *Líc* jako č. 30.

Opis začíná trochu v pravo $\dagger V \text{ III } \cup \dots = \perp \vdash V \cdot$

Rub. V kaplici čtyři trojúhelníky.

Opis. $\text{m } \vdash \text{ I } \perp \perp \perp \text{ V } = \dagger$ — Tab. I. 17.

Váží *g* 1·20, 1·40, 1·70. — *Ž.* I. 6. — (Čistěves, Jarociň, Olobok.)

32. *Líc.* V p. o. meč obrácený pleknem k straně pravé, nad ním kříž, pod ním neurčitý předmět.

Opis. $\dagger \cdot \overset{1}{V} \overset{2}{I} \dagger \square \text{ I } \vdash \text{ V } \text{ C } \vdash \text{ I } \text{ V}$

Rub. V kaplici pět trojúhelníků.

Opis. $\text{V} = \dagger \square \text{ V } \text{ _ } \text{ T } \text{ V}$ — Tab. I. 18.

Váží *g* 1·20. — *E. M.* — (Rummelsburg.)

33. *Líc.* Ve v. o. meč obrácený pleknem k straně pravé, nad ním křížek.

Opis zevna. $\dagger \text{ B } \text{ V } \text{ O } \text{ J } \text{ E } \text{ I } \text{ L } \text{ A}$

Rub. Kaplice bez trojúhelníků (pod lomenicí pouze dva pražce.)

Opis. $\dagger \text{ V } \text{ V } \cdot \text{ V } \cdot \text{ V } \text{ I}$ — (Olobok. — *ZN.* XVII. p. 205, č. 33b.)

34. *Líc* jako č. 33.

Opis zevna. †A O Γ E Z Γ V A , (A = B)

Rub jako č. 33.

Opis V C A T S V D †

Váží *g* 1:39. — (Olobok, *ZN*. XVII. p. 205, č. 33a.)

35. *Líc* jako č. 33. v p. o.

Opis začíná v levo. †V A I J E I O B

Rub. V kaplici tři měsíčky obrácené růžky k straně levé.

Opis. V P A T Z V O † — Tab. I. 19.

Váží *g* 1:30. — *Sm. P.* t. XVIII. 16. — (Jarociň, Kavallen, Lejsovský mlýn.)

36. *Líc* a opis jako č. 35.

Rub. V kaplici čtyři měsíčky obrácené růžky ku straně levé.

Opis. V C A T S V O †

Váží *g* 1:35. — (Olobok, *FD*. I. 5.)

37. *Líc* a opis jako č. 35. pouze †V A • J atd.

Rub jako č. 36., pod čtyřmi měsíčky pouze jeden pražec.

Opis. †V O K † O T ~ . — Tab. I. 20.

Váží *g* 1:35. — *Sm. P.* t. XVIII. 17.

Denary č. 35. až 37. náležejí dle stejných obrazů k sobě. Na všech čteme ná lícu zcela zřetelné jméno vévody (od pravé ruky k levé), za to zůstává opis na rubu záhadným. Obvyčejně se onen u č. 35. po nepatrných proměnách čte **VRATSAO**, a Jażdzewski (viz zkratku *Ź.* str. 41.) pronesl domněnku, že jest to jméno města Vratislavi v Slezsku jako mincovny. Sám pak vyobrazil tento denar v »Památ. arch.« (1880) poznamenal jsem, že se takový dosud neobjevil v našich nálezech domácích, nýbrž vždy jen za hranicemi, tak že nevíme, nebylo-li na původním denaru s týmiž obrazy snad vyraženo **PRAGA**, jež se v cizině znetvořilo na **VRATSAO**; kdyby však **VRATSAO** bylo též na denaru původním, že by se mohlo mysliti spíše na Vratslav č. Vratislav, starý župní hrad u Vysokého Mýta r. 1086 zřejmě připomenutý. Ačkoli si dosud opis ten vyložiti neumím, upouštím od domněnky, že by znamenati mohl »Vratislav« vůbec, a sice proto, že by v slově **VRATSAO** v X. stol. nesmělo přicházeti **S** nýbrž **Z**, jak to vidíme ještě v XI. stol. na mincích Vratislava II. a j. Podobný opis na rubu shledáváme též u č. 34., ačkoli tam v kaplici není ani trojúhelníků ani měsíčků; u č. 37. jest nahrazen opisem divokým.

Až sem sáhají denary Boleslava I. s mečem a kaplicí, v které se nacházejí v rozličném počtu nechť trojúhelníky, nechť měsíčky. Takto vyplněné kaplice neshledáváme na žádných cizích denarech vůbec, ani starších ani současných, a proto jsou význačné pro český ráz našich denarů přes všechny vady v opisech na rubu. Ty trojúhelníky a měsíčky jsou prosté geometrické obrazy, kterými buď mincmistr nebo hotovitel výkresů pro řezáče kolků hleděl pouze vyplniti prostor mezi lomenicí

a pražci. Maje to na zřeteli kladu sem ještě jeden typ rovněž s obrazy geometrickými v kaplici, totiž:

38. *Líc* V h. o. opeřená střela obrácená k straně levé mezi dvěma obloučky.

Opis začíná trochu v pravo. †**BOLEZLAV**•

Rub. Kaplice, v níž čtyři kolečka.

Opis. **PR•ΛGA†O** — Tab. I. 21.

Váží *g* 0·90, 1·—, 1·15, 1·19. — *M.*

Denar ten z neznámého naleziště popsal a vyobrazil už *C.* jako č. 5. (Čistěves, Byrc, Jarociň, Lejsovský mlýn, Rummelsburg.)

Na všech těchto denarech č. 1. až 38. vidíme pouhé jméno **BOLEZLAV** bez titulu **DVX**, nechť úplně nechť skráceně vyraženého, který se tam teprv dostal, když byl »meč« vyměněn za »kříž« po způsobu bavorsko-švábském. Kromě jediného typu, totiž následujícího č. 39., které nejen opisem po obou stranách, nýbrž i kaplicí přiléhá zcela k č. 38., shledáváme na denarech s obrazem »kříže« při jméně **BOLEZLAV** buď **D**, **DX** nebo **DVX** (někdy **DAX**) právě tak, jako na řezenských denarech vévody Eberharda (937—938), Bertholda (938—947), Jindřicha I. Svarlivého (948—955) a j.⁵⁴⁾ Rovněž u nás poprvé při jméně **PRAGA** vyskytuje se slovo **CIVITAS** všelijak skrácené, právě jako tam při mincovně **REGINA**. Nicméně přes všechnu tuto podobnost odlišují se denary Boleslava I. od oněch cizích zvláště tím, že v kaplici vyražena jsou písmena zcela jiná, nežli jaká tam vidíme, a sice taková, jež v X. stol. na mincích neměla vůbec páru. Kladu sem následující denary.

39. *Líc.* Ve v. o. kříž, v jehož každém koutě po kuličce.

Opis. †**BOLEZLAV**•

Rub. V kaplici čtyři kolečka.

Opis. **PRAGA†O** — Tab. I. 22.

Váží *g* 1·20. — *H.* III. 3.

Písmeno **O** na tomto a předcházejícím denaru buď vyplňuje pouze místo, aneb jest tam na místě **C = CIVITAS**, neboť poznáme dále zkratku **OIV** místo **CIV**.

40. *Líc.* Ve v. o. kříž, v jehož 4. koutě kulička, v ostatních po kroužku.

Opis z. z. †**BOLEILVAD†**, **LVA = LAV**, **D† = DVX**.

Rub. V kaplici **ONO**

Opis z. z. **PRAGACAVI**, **CIVI** místo **CIVI**. — Tab. I. 23. — *H.* III. 10. — (Mierzyszyn, Olobok *ZN.* XVII. p. 203.) **ONO** v kaplici jest snad zkrácené *ὄνομα* = slovo.

41. *Líc* jako č. 40.

Opis z. z. †**BOLEILVVQV†**

Rub jako č. 40.

⁵⁴⁾ Srovnej: Dannenberg, poznámka 37. p. 404 atd.

Opis z. z. **P . ΛGA • CIVI**

Váží *g* 0·85, 1·33. — (Olobok, *ZN*. XVII. p. 208. č. 51.)

42. *Líc*. Ve v. o. kříž, v jehož 3. koutě kulička, v ostatních po kroužku.

Opis z. z. **†BOLEILVΛGAVX**

Rub jako č. 40.

Opis z. z. **PRA QACIAN**

Váží *g* 1·29. — *E. H.* — (Čistěves.)

43. *Líc*. Ve v. o. kříž, v jehož druhém koutě kulička, v ostatních po kroužku.

Opis z. z. **×ΘO . EILΛDV†**

Rub jako č. 40.

Opis z. z. **PPΛO ACΛVI** — *H.* III. 12.

44. *Líc* jako č. 43.

Opis: **†ΘOVEILVADX**

Rub jako č. 40.

Opis z. z. **PRA ~Λ • CIV** — (Lejsovský mlýn.)

45. *Líc* jako č. 43.

Opis z. z. **†ΘL . I√AVDV†**

Rub jako č. 40.

Opis z. z. **PPAGA • CIV** — *H.* III. 11.

46. *Líc* jako č. 40.

Opis z. z. **×BJOILJADV×** (Bolezla dux.)

Rub. V kaplici **CNO** (místo **ONO**).

Opis z. z. **bPAGA • CAVI**

Váží *g* 1·10, 1·30. — (Jarociň, *J.* II. 11.)

47. *Líc* jako č. 40.

Opis začíná trochu v levo z. z. **×DVILQV . . .**

Rub jako č. 40.

Opis z. z. **PΔAG . Λ • CIV**

Váží *g* 1·12 — *M.* — *H.* III. 9.

48. *Líc* jako č. 42.

Opis z. z. **ΘOCINVDAX**

Rub. V kaplici **N**, pod nímž jest hořejší pražec kratší dolejšího.

Opis z. z. **PRAGA — CΛI** — *H.* III. 15.

49. *Líc* jako č. 42.

Opis z. z. **XBQ^CIVDX**

Rub. V kaplici **N**.

Opis z. z. **PRA ~ A O I A I** — *Tab.* I. 24.

Váží *g* 1—. — *E. H.* — (Čistěves.)

50. *Líc* jako 43.

Opis z. z. **XDD . . . LAVOV • X, DD = BO, OV = DV.**

Rub jako č. 49.

Opis z. z. **PRA ~ . Λ C A I** — *Tab.* II. 25. (Lejsovský mlýn, *B.* t. I. 68.)

51. *Líc* jako č. 40.

Opis. **XΛΛΤΟ X**

Rub. jako č. 49.

Opis. **ΤΙ ΑΡΗ** — (Rummelsburg, *BB.* I. 31, č. 72).

52. *Líc* jako č. 43.

Opis **†ΙΖΛΛΟΝΔΥΧ**

Rub jako č. 49.

Opis. **ΡΡΑΓΑϸΙΥ**

Váží *g* 0·80, 0·87, trochu otřené. — (Jarociń, *Ź.* p. 26, č. 9). Denary s pouhým **N** v kaplici mají opisy všelijak porušené, a můžeme je pokládati za napodobky předcházejících, na nichž **ONO**.

53. *Líc.* V p. o. kříž, v jehož koutech po kuličce.

Opis z. z. **†BOLEZLAV·DVX·**

Rub. V kaplici **<CI**

Opis z. z. **ΡΡΑϸΑ·ϸΙῪ** — *H.* III. 2.

54. *Líc* jako č. 53.

Opis. **OLEZΓΑΥΔΥ†**

Rub. V kaplici **CCI**

Opis jako č. 53.

Váží *g* 0·70 (otřený). — (Jarociń, *Ź.* p. 25 č. 3.)

55. *Líc* jako č. 43.

Opis z. z. **†BOLEZLVAD·, (D = Dux.)**

Rub. V kaplici **ϸϸE**

Opis z. z. **ΡΡΑΓΑϸΥΑ ϸ** — *H.* III. 13. — **Tab. II. 26.**

Písmena v kaplici **CCI** a **ϸϸE** nepřicházejí tak jako zde na žádném ani starším ani současném denaru bavorském. Není však možnost vyloučena, že řezáč těch kolků znal už denary n. př. vévody Jindřicha I. Svarlivého (945—955), na nichž v kaplici čteme **ECCHO**, z kteréhož slova přijal první tři písmena. Rovněž na denarech následujících mohla býti takovým způsobem v kaplici písmena **VV** vzata s denarů řezenských buď vévody Arnulfa (907—937), Eberharda (937—938) nebo Jindřicha I. Svarlivého, na nichž se nachází **VVO**; stejný líc na některých denarech těchto i našich, totiž kříž, v jehož každém koutě po kuličce, by domněnku tu podporoval. Prosté **VV** v kaplici vidíme na chamských denarech Jindřicha II. (z první doby 955—976), majících však na lícu kouty kříže jinak vyplněné. Tímto porovnáním písmen v kaplicích na denarech našich a cizích chtěl jsem pouze na to upozorniti, jak pozvolna se typy na oněch přizpůsobovaly typům na těchto.

56. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož každém koutě po kuličce.

Opis z. z. **†BOLEZLAVD·VX·**

Rub. V kaplici **VV·**

Opis **•†PRAGA·CIV** — **Tab. II. 27.**

Váží *g* 1·60. — *FD.* II. 19.

Dannenberg popisuje takový denar z nálezu rummelsburského v *BB*.
I. 29. podotýká, že se celým svým provedením podobá denarům s obrazem
«meče».

57. *Líc* jako č. 56.

Opis z. z. †**BOLEZL·AV·DVX**

Rub. V kaplici **VV** (bez tečky.)

Opis. •†**PRAGA·CIV** — (Ciechanow, *DM*. IV. p. 168, č. 95)

Váží *g* 0·98. — *Ž. K.*

58. *Líc* jako č. 56.

Opis. **BOLEZVADA†**

Rub jako č. 57.

Opis. **VIADAVDX**

Váží *g* 1·30. — *M.* — (Čistěves.)

59. *Líc* jako č. 56.

Opis. **XCVCIAVOA**

Rub. V kaplici **VV**.

Opis. **PARAGACIV**

Váží *g* 1. — *M.* — *H.* III. 1.

60. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož 4. koutě kroužek a v každém z ostat-
ních po kuličce.

Opis z. z. †**BOL . . . AV·DV†**.

Rub a opis jako č. 59. — *H.* III. 7.

61. *Líc* jako č. 60.

Opis z. z. †**BOLEZLAV·DVX**

Rub. V kaplici **VV**.

Opis. •†**PRAGACIV**

Váží *g* 1·28. — *E. M.* — (Nový Dvůr.)

62. *Líc* jako č. 60.

Opis z. z. **BOFEZLVVƏVX, Ə = D.**

Rub. V kaplici **VV**

Opis. •†**PRA . GACIV** — *H.* III. 4.

63. *Líc* jako č. 60.

Opis z. z. †**BOVEZLAVDAX**

Rub. V kaplici **VV**, a pod tím tři pražce, t. dva jako dříve a třetí
nejkratší v opise.

Opis. •†**PRA _ GACIV** — Tab. II. 28.

H. III. 5. dle *C.* č. 11 (na tab. č. 7.)

64. *Líc.* Ve v. o. kříž, v jehož 4. koutě kroužek a v každém z ostat-
ních po kuličce.

Opis z. z. †**BOVEZLAV·DVX**.

Rub. V kaplici **VV**

Opis. •†**PP·P . GACIV** — Tab. II. 29.

Váží *g* 1·22. — *E. H.* — (Čistěves).

65. *Líc* jako č. 64.

Opis z. z. †**BOLEZLAV•DVX**

Rub jako č. 64.

Opis •†**PPPAGIACIV** — (ZN. XV. 291.)

66. *Líc* jako č. 64.

Opis †**BOVEZLAVDVX•**

Rub jako č. 64.

Opis. •†**PPPAU ACIV**

Váží *g* 1.—, 1·10, 0·80. — (Jarociń, *Ź.* I. 10.)

67. *Líc* a opis jako č. 65.

Rub jako č. 64.

Opis •†**RDP M JIACIV**

Váží *g* 1·22. *E. M.* — (Nový Dvůr, Rummelsburg.)

68. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož 3. koutě kroužek a v každém z ostatních po kuličce.

Opis z. z. **BO . . IZLAV•DVX**

Rub. V kaplici **V•V**

Opis. •†**PR•VIJACIV** — (Lejsovský mlýn, *B.* p. 12, č. 69.)

69. *Líc* a opis jako č. 68.

Rub jako č. 68.

Opis. •†**PP•V . . .**; *M.* (denar necelý.) — *H.* III. 8.

Na následujících denarech vyskytuje se nový obraz, totiž »ruka«, o níž už zpředu řeč byla (str. 40.), a zaujala na lícu místo »kříže«. Jest ovšem snadněji vypočítání přímočarý »kříž« a »kaplici« nežli správně narýsovat »ruku«, která jest také na těchto denarech zcela primitivně provedena. Na *rubu* zůstala »kaplice«, a v ní buď trojúhelníky (jako u č. 28), buď nic (jako u č. 33.) nebo **VV**.

70. *Líc.* V s. o. levá ruka široká a krátká bez značek.

Opis z. z. **×BOLEZLAV•DVX**

Rub. V kaplici čtyři trojúhelníky.

Opis. •**×PRAGACIV** — Tab. II. 30.

Váží *g* 0·96. — *M.*

71. *Líc* jako č. 70.

Opis z. z. **×BOLEZLAVDVX•**

Rub jako č. 70.

Opis. †**PRAGA•CIV**

Váží *g* 0·90. — *E. H.* — (Čistěves).

72. *Líc* jako č. 70., v h. o.

Opis z. z. **×BOLEZLAVDVX•**

Rub. Pod lomenicí dva pražce, po šířce čárkované.

Opis. †**PRAGVCIV** — Tab II 31.

Váží *g* 1·10. — *FD.* II. 7. — (Čistěves.)

73. *Líc* jako č. 70.

Opis z. z. †**BOLEZΓAVDVX**

Rub. V kaplici **VV** ↯

Opis **•†PRAGA.CIV** — *H. V. 5.*

74. *Líc.* V p. o. levá ruka hrubá, na níž kroužek, čímž se snad napodobiti měla ruka proražená hřebem (Kristova).

Opis z. z. **†BOZEIΛVD>X**

Rub. V kaplici **VV**

Opis. **◌C•ΛCVA9†•** — *H. V. 3.* — *Tab. II. 32.*

75. *Líc* jako č. 74.

Opis z. z. **†BOLEIΛLV DVX**

Rub jako č. 74.

Opis. **VIΛCΛA99**

Váží *g* 0·72, 1·10. — (Jarociň, *Ź.* p. 30, č. 32.)

76. *Líc* jako č. 74.

Opis z. z. **†BOZEIΛV.DAX:**

Rub jako č. 74.

Opis. **VI C•VCA99†•**

Váží *g* 0·82. — *FD. II. 22.* — (Byřč.)

77. *Líc* jako č. 74.

Opis. **†BOLEIΛVΛV†•**

Rub. jako č. 74.

Opis **VI C†CVA99†** — *H. V. 4.* dle *C.* p. 15, tab. č. 9. — *Tab II 33.*

78. *Líc* jako č. 74.

Opis **XVDAVIEIOT†**

Rub. V kaplici **VV**

Opis z. z. **†PRAGA . . V**

Váží *g* 0·78. — *Ź. K.*

Není známo, že by se denary s obrazem proražené ruky byly vyskytly v nálezech domácích. Také zde uvedená čísla 74 až 78 pocházejí z nálezů cizích, z nichž — jak dále uvidíme — vyšlo na světlo mnoho denarů českého sice typu, avšak s nemalými odchylkami. Maje to na zřeteli kladu sem ještě dva denary, jež se od předešlých poněkud na lícním obraze odlišují, nicméně v ostatních kusech se s nimi shodují.

79. *Líc.* V h. o. levá ruka hrubá, proražená, mezi > — <

Opis z. z. **†BOLEIΛV D>X•**

Rub. V kaplici **VV**

Opis. **VI C : > C†A99†** — *Tab II. 34.*

FD. II. 23. — (Byřč, *ZN. XV.* p. 150, č. 100.)

80. *Líc* jako č. 79.

Opis z. z. **†BOLESΛV . DVX.**

Rub jako č. 79.

Opis **VI C•A9A99** — (Byřč.. *ZN. XV.* p. 149, č. 99.)

Denary č. 1. až 80. přikládám tedy Boleslavu I. Na rozmanité typy bohaty nejsou, a také jejich počet vůbec na ten čas veliký není, což podporuje domněnku zředu vyslovenou, že Boleslav I. nezarazil minci v Če-

chá ch hned po nastoupení na stolec vévodský, nýbrž mnohem později (str. 40).

Obol, jako polovice denaru, měl by u nás vážit $g\ 0\cdot63$ (str. 21.) Poněvadž ale není každý denar váhy $g\ 1\cdot26$, musíme též u obolu připustiti odchylky, které se ovšem netýkají váhy lehčí nežli $g\ 0\cdot63$, nýbrž těžší. V následujícím beru každou dobře zachovalou minci váhy až $g\ 0\cdot70$ za obol.

Zpředu bylo už připomenuto, že obrazy na obolech mají se srovnávat s obrazy na denarech, jichž polovicemi byly, a sice proto, poněvadž byly s nimi as současně vybijeny. Dle toho náležejí sem následující oboly.

81. *Líc.* V p. o. meč obrácený pleknem k straně pravé.

Opis zevna. † $\text{D O } \text{—} \text{E I } \text{—} \text{L A V D } \text{—} \text{E I}$

Rub. Pod lomenicí dva pražce.

Opis zevna. $\text{P P A O } \text{—} \text{O I V}$, O = C — Tab. II. 35.

Váží $g\ 0\cdot48$. *H.* II. 1. (dle *C* tab. č. 1.).

82. *Líc* jako č. 81.

Opis. † O • . V P † C . . O †

Rub. jako č. 81.

Opis. A D A — V V †

Váží $g\ 0\cdot45$ — (Olobok, *FD.* I. 19.)

83. *Líc* jako č. 81.

Opis. † O • . . D X . . . O V

Rub jako č. 81.

Opis. A G A — V V †, P R vynecháno. — (Olobok, *ZN.* XVII. p. 206, č. 38.)

84. *Líc.* V p. o. meč obrácený pleknem ke straně levé, pod ním tři hřeby z téhož bodu vycházející.

Opis. † B G E I G O D V • † •

Rub. V kaplici dvakrát po třech hřebech z téhož bodu vycházejících a hroty k sobě obrácených.

Opis zevna. A — A A — G A O . . — Tab. II. 36.

Váží $g\ 0\cdot70$. — *E. M.* — *Sm. P.* t. XVIII. 19.

85. *Líc.* Ve v. o. kříž, v jehož 3. koutě kroužek, v ostatních po kuličce.

Opis z. z. X • > O E ^ V V D V †

Rub. V kaplici V V (první V z polovice v obvodku).

Opis. • † A V I D I I — O — Tab. II. 37.

Váží $g\ 0\cdot68$. — *E. M.* — (Nový Dvůr, Byřč.)

86. *Líc* jako č. 85.

Opis z. z. † B O L E Z L A V • D V X •

Rub jako č. 85.

Opis. • † P D • P G A C I V — (Byřč., *ZN.* XV. p. 152, č. 117.)

87. *Líc* jako č. 85.

Opis z. z. † B O V E Z L A V D V X

Rub jako č. 85.

Opis . . . G A • C V — (Byřč., *ZN.* XV. p. 152, č. 117.)

II. Boleslav II.

(967—999 7/2).

Říše Boleslava II. v největším svém rozsahu zaujímal Čechy, Moravu, Slezsko, celé Slovácko, jižní Polsko a Halič až po Lvov (Červenou Rus), kteroužto poslední zemi r. 981 vydobyl zpět Vladimír Ruský. R. 989 zneprátelel se Boleslav II. s Měčislavem Polským. Tento vyhledával a nalezl pomoc u císařovny Theofanie, vdovy po císaři Otovi I. a matky Oty II., kdežto Boleslav II. žádal a dostal pomoc od Luticů. Obě nepřátelská vojska stála dne 13. července 990 v Dolní Lužici proti sobě, avšak k bitvě nedošlo.

Z tohoto historického záznamu jest pro nás nejdůležitější okolnost, že se Boleslav II. obrátil, a to s prospěchem, pro pomoc až k Luticům. Známé sice, že jeho bába Drahomíra pocházela z Lutického kmene, čímž se tedy příbuzenství rodu Přemyslova s Lutici vysvětluje. Avšak Drahomíra r. 989 byla už dávno mrtva, a sotva by se Lutici asi v třetím už pokolení pro ony někdejší příbuzenské svazky dali pohnouti k účinné pomoci její vnuku, kdyby mezi nimi a Přemyslovci nebylo jiného, novějšího sblížení podobného. Jakého jména a původu byla manželka Boleslava I. a matka Boleslava II. se neví, avšak tolik pravděpodobně bylo dokázáno (str. 38.), že první manželka Boleslava II. se jmenovala »Biagota«, po slovansku »Bjegota« (Бѣгота).⁵⁵⁾ Z kterého slovanského kmene pocházela, známo není, nicméně máje na zřeteli shora připomenutou událost, že Lutici z krajin tak vzdálených vyslali Boleslavu II. pomocné vojsko ještě r. 989, pronáším prostou domněnku, že Bjegota byla z kmene Lutického. A pak-li připustíme, že by to nemožným nebylo, přicházíme k následujícím důsledkům. Boleslav II. totiž pojal Bjegotu za manželku asi r. 952 (str. 38). Jeho otec Boleslav I. zarazil minci po r. 955, a na pozdějších jeho denarech vidíme obraz »ruky«, o němž už praveno, že byl vzat s denarů anglosaského krále Eduarda I., které v X. století byly bernou mincí v zemích Baltických Slovanů (str. 41). Tím novějším svazkem příbuzenství rodu Přemyslova s kmenem Lutickým, jenž by byl as najisto měl v zápětí čilejší styky obchodní, mohli bychom si také vysvětliti, proč se »ruka« dostala na naše denary mnohem dříve, nežli na německé, kde »ruka« bez značek po stranách vidíme teprv na denarech Jindřicha II. (1002—1024, čís. od r. 1014.)

Denary Boleslava II. vynikají neobyčejnou rozmanitostí typů, která jest ovšem odůvodněna 32letým jeho panováním. Z počátku — jak za to mám — ponechány na denarech typy starší s mírnou proměnou v koutech kříže a drobným přídavkem k obrazu prosté ruky; pak následovaly denary rázu bavorsko-švábského, a po těchto jiné, na nichž dřívější známé

⁵⁵⁾ Gmenoslov č. slovník osobních jmen rozličných kmenů a nářečí národu Slavného, sebraný od J. Pačiče, rozmnožený... od Jana Kollára.

obrazy buď vespolek neb s novými byly kombinovány, až se začal pozvolna zaváděti ráz anglosaský, a sice nejprve: ruka mezi \overline{w} — \overline{a} na straně jedné a kaplice na straně druhé. »Poprsí« dostalo se na naše denary teprv po této, nechť dím, přípravě a možná dost i proto později, poněvadž nebylo as tehda mezi domácími řezáči kolků tak dovedného mistra, jenž by si troufal vyryti »poprsí«. Když konečně i tato obtíž byla překonána, vybějeny denary »ruka« — »poprsí« nejprve s malou odchylkou a pak zcela dle rázu anglosaského s jménem mincmistra. Od té doby, jak už z předu uvedeno, nebyly u nás raženy pražské denary bez tohoto jména vyjímaje dobu od r. 994 do 999, kdy Boleslav II. vládl společně se svým synem Boleslavem (III.) V tomto as pořádku představuju si postup obrazů na našich denarech, o jichž proměnách bude na svém místě blíže pojednáno.

Tak rozsáhlou říši, jakou vládl Boleslav II., zásobiti dostatečným množstvím raženého stříbra, bylo úkolem tím nesnadnějším, poněvadž v zbraných těch zemích prvé vůbec žádné domácí mince nebylo. Kdyby Boleslav II. v některé z nich byl zarazil mincovnu, dobře bychom její potřebu pochopili; než o takové nemáme vůbec žádných zpráv. A přece známy jsou zvláště z této doby denary a oboly v nemalém počtu, které napodobeny jsouc mincím českým různí se od nich v nejedných kusech, nejvíce však svými tak ledabylymi a nesrozumitelnými opisy, že nelze ani uvěřiti, aby pocházely vesměs z mincoven českých. Nejsou to padělky, nýbrž napodobky našich denarů a obolů, o nichž soudím, že byly toho času vybějeny kdesi ve veliké říši Boleslava II. za hranicemi země České. V tom mě utvrzuje skutečnost, že se dosud vyskytly s nepatrnou výjimkou pouze v nálezech zahraničních, jak dále u každého kusu poznamenávám.

Popisují se denary Boleslava II.

88. *Lic.* V p. o. kříž, v jehož 1. koutě tři hřeby z téhož bodu vycházející, a v každém z ostatních po kuličce.

Opis z. z. †**BOEILAVDVX**

Rub. V kaplici **ONO**.

Opis. **PRAGA•CIVITR** — *H.* IV. 6. — Tab. II. 38.

89. *Lic* jako č. 88.

Opis z. z. †**BOEILAVDVX**

Rub. V kaplici **ONO** (místo **ONO**).

Opis. **PPAV CIVITR**

Váží *g* 1·13. — *M.*

90. *Lic* jako č. 88.

Opis z. z. †**BOEILAVDVX**

Rub. V kaplici **GNO**.

Opis. **PPAGA•CIVITV**

Váží *g* 1·12. — *E. M.* — (Nový Dvůr.)

91. *Lic* jako č. 88.

Opis. †**VDVAVTIOB**

Rub. V kaplici **CNO**

Opis. **PPA QΛ . CIVIT**

Váží *g* 1·16. — *E. M.* — (Nový Dvůr).

92. *Líc.* V p. o. kříž, v jehož 2. koutě tři hřeby a v každém z ostatních po kuličce.

Opis z. z. **†BOEILAVDVX**

Rub. V kaplici **QMO**

Opis. **PRA QΛ . CIVITP**

Váží *g* 1·12, 1·20. — *H. IV. 4.* — (Nový Dvůr, Lejsovský mlýn, Stulp, Olobok.)

93. *Líc.* V p. o. kříž, v jehož 4. koutě tři hřeby a v každém z ostatních po kuličce.

Opis z. z. **†BIEILAVDVX**

Rub. V kaplici **CNO**

Opis. **PPAGA CIVITP**

Váží *g* 0·80, 1·01 — (Jarocín).

94. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož 1. a 2. koutě po kroužku, v 3. tři hřeby a ve 4. kulička.

Opis z. z. **†BOESAVAVDVX**

Rub. V kaplici **QMO**

Opis. **PPAGACIV** — *H. IV. 11.* — *Tab II. 39.*

95. *Líc* jako č. 94.

Opis. **† . . . ΛVI . ΘO . Θ**

Rub. V kaplici **QMO**

Opis. **PRAGAC . .**

Váží *g* 0·85. — *J. K.*

96. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož 1. a 4. koutě po kroužku, v 2. tři hřeby a v 3. kulička.

Opis zevna. **†DQJQILAVDV†**

Rub. V kaplici **QMO**

Opis. **PRA . ACIVTP**

Váží *g* 0·80. — *J. K.* — *H. IV. 10.*

97. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož 1. a 4. koutě po kroužku, v 2. kulička a v 3. tři hřeby.

Opis **† . . . IΛΛ . . .**

Rub jako č. 96.

Opis. **PPA . . ∞**

Váží *g* 0·60 (okrojený a sešlý.) — *M.*

98. *Líc.* Ve v. o. kříž, v jehož 1. koutě tři hřeby, v 2. a 3. po kroužku a v 4. kulička.

Opis z. z. **†O · DLEZLAVDV†**

Rub. V kaplici **QMO**

Opis z. z. **PPAGA CIVTP**

Váží *g* 0·85. — (Jarocín.)

99. *Líc* jako č. 98.

Opis z. z. † **BOEIZAVDVX**

Rub. V kaplici **ONO**

Opis. **PTIVICAVAP** — *H.* IV. 7.

100. *Líc* jako č. 98.

Opis z. z. † **XBOEIZAVDVX**

Rub. V kaplici **ONO**

Opis. . . **VIAVAP** — *H.* IV. 9.

101. *Líc* jako č. 98. v. h. o.

Opis z. z. † **DOEIZAVDV†, b = D(ux.)**

Rub. V kaplici **ONO**

Opis. **PTVICAVAP** — *Tab.* II. 40.

Váží *g* 0·93. — (Jarociń, *J.* II. 12.)

102. *Líc* jako č. 101.

Opis z. z. † **BIOEIZAVDV†**

Rub a opis jako č. 101.

103. *Líc* jako č. 101.

Opis z. z. † **BOAEIZAVDV†**

Rub a opis jako č. 101.

104. *Líc* jako č. 101.

Opis z. z. † **BOEIZAVDV†**

Rub a opis jako č. 101.

105. *Líc* jako č. 101.

Opis z. z. † **BOEIZAVDV†**

Rub jako č. 101.

Opis **PTVICAVAP**

Č. 102—105 vážila průměrem po *g* 0·93. — (Jarociń, *Ź.* p. 27, č. 13.

až 16.)

106. *Líc* jako č. 101.

Opis. † **VAVIZ=OI . . A**

Rub. V kaplici **ONO**

Opis. . . . **IVTAP**

Váží *o* 0·72 (okrojený a otřený.) — *E. H.*

107. *Líc* jako č. 101.

Opis z. z. † **DOEIZAVDVX**

Rub. jako č. 101.

Opis. **OTVICAVAP**

Váží *g.* 0·78 — (Byřč.)

108. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož 1. koutě tři hřeby z téhož bodu vycházející, v 2. a 4. po kuličce, v 3. kroužek.

Opis z. z. † **DOIZLAEIVDVX**

Rub jako č. 101.

Opis. **OTVICAVAP**

Váží *g* 0·78 — (Byřč, *ZN.* XV. p. 151, č. 110.)

109. *Líc.* V p. o. kříž, v jehož 1. koutě tři hřeby na obloučku a v každém z ostatních po větší kuličce.

Opis z. z. . . Λ . Σ . JAVDV .

Rub. V kaplici **ONO**

Opis. $\text{ATIVIC}\Delta$ $\text{G}\Lambda\text{R}\text{P}$ — Tab. II. 41.

Váží *g* 1·37 — (Jarociń, *Ź.* II. 13.)

110. *Líc* a opis jako č. 109.

Rub. V kapiici **ONJ**

Opis jako č. 109.

Váží *g* 1·07. — (Jarociń.)

111. *Líc* a opis jako č. 109.

Rub a opis jako č. 105, pouze v kaplici **ONW**

Váží *g* 1·35. — (Jarociń.)

112. *Líc* jako č. 109.

Opis. $\text{L}\Sigma$. $\text{V}\Lambda\text{B}\Lambda$, L jest nedokončený \times

Rub. V kaplici **ONO**

Opis. IV . Λ . . $\text{VI}\text{P}\text{P}$

Váží *g* 1·22. --- *E. H.*

113. *Líc.* V p. o. kříž, v jehož druhém koutě tři hřeby na obloučku, a v každém z ostatních po větší kuličce.

Opis zevna. X . $\Lambda\text{O}\Sigma\text{LAVDVX}$

Rub. V kaplici **GNO**

Opis. $\text{PP}\Lambda\text{O}\Lambda\text{CIVITA}$ — Tab II 42. — (Lejsovský mlýn, *B.* I. 61.)

114. *Líc.* Ve v. o. kříž, v jehož 3. koutě tři hřeby na obloučku a v každém z ostatních po větší kuličce.

Opis (otřený) . . . $\text{O}\vee\vee\text{O}\Lambda$. . . Σ . .

Rub. V kaplici **CIIO**, $\text{II} = \text{H}$

Opis. . . . ΛGIVITV

Váží *g* 1·40. — *M.* — *H.* I. 7.

Denary č. 109—114, na nichž v jednom koutě kříže tři hřeby na obloučku, jsou těžší předešlých, ale na žádném není jméno vévody správně vyraženo, ačkoli na rubu jméno mincovny lépe jest provedeno. Z toho můžeme souditi, že kolky spodní (rub) zhotovil řezáč dovednější a zkušnější nežli kolky svrchní (líc); na jiných denarech bývají naopak opisy na lícu správné a na rubu ledabylé. Takové nápadné rozdíly v provedení opisů na lícu a rubu téhož denaru přicházejí nikoli zřídka též na současných mincích německých a dosud zůstává záhadou, proč se to v mincovně vůbec dovolilo.

115. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož 1. koutě kroužek, v 2. kulička, v 3. tři hřeby z téhož bodu vycházející a ve 4. tři kuličky.

Opis. $\text{XBOLZLVADA}\dagger$

Rub. V kaplici **ONO**

Opis. $\text{ITIV}\text{G}\text{XTVOO}$ -- Tab. II. 43.

Váží *g* 1·34. -- *E. H.* — (Čistěves.)

116. *Líc* jako č. 115.

Opis z. z. **†BOEIZLAVDV†**

Rub. V kaplici **ONO**

Opis. **H†VAV†CVVV.**

Váží 1 g. — *FD.* II. 13.

117. *Líc* jako č. 115.

Opis zevna. **†BOIZLAVDV†** = jest nedokončené **Ξ**

Rub. V kaplici **ONO**

Opis. **†.OC†OVTT**

Váží g 1'32. — *E. M.*

118. *Líc* jako č. 115.

Opis zevna. **†BOIZLAVDV†**

Rub. V kaplici **ONO**.

Opis. **ITIV†I-Λ. †**

Váží g. 1'51. — *Ž. K.*

119. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož 1. koutě tři hřeby z téhož bodu vycházející, v 2. a 4. kroužek, v 3. kulička.

Opis. **IOIB**

Rub. V kaplici **ON?**

Opis. **IA . . .**

Váží g 0'73 (velmi sešlý.) — *M.*

120. *Líc* jako č. 119.

Opis z. z. **†B . . OCILADV†**

Rub. V kaplici **Ξ†I**

Opis setřený.

Váží g 0'80 (sešlý.) — (Jarociň, *Ž.* p. 26, č.10.)

121. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož 1. a 3. koutě tři hřeby z téhož bodu vycházející, v 2. a 4. po kuličce.

Opis. **X . . . L•BOE†**

Rub. V kaplici **ONO**

Opis. . . . **†VGVVC . .**

Váží g. 0'93 (otřený.) — *FD.* II. 14.

122. *Líc.* V p. o. kříž, v jehož 1. a 3. koutě po kuličce, v 2. a 4. tři hřeby z téhož bodu vycházející.

Opis z. z. **†DOLZLAVDVX**

Rub jako č. 121.

Opis. **I~TVICVACV**

Váží g 0'78. — (Byrč, *ZN.* XV. p. 151, č. 107.)

123. *Líc* jako č. 122., v koutě 1. a 3. po kroužku.

Opis zevna. **†BVOEIZIVADV†•**

Rub. V kaplici **†**, pod ním pražec a druhý v opise.

Opis. **†I-V-V-Δ** — Pozdější napodobek. — **Tab. II. 44.**

Váží g 0'76. — *Sm. P.* tab. XVIII. 21. — (Nový Dvůr.)

124. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož 1. koutě kulička, v 2. a 4. po třech hřebích z téhož bodu vycházejících a v 3. kroužek.

Opis zevna. **XDOEILAVDVX**

Rub. V kaplici **ONU**

Opis. **BTIVIC . . . RP** — Váží *g* 0·98. *Ž. K.*

Oboly sem náležející popisují se takto.

125. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož 1. a 3. koutě po kuličce, v 2. tři hřeby z téhož bodu vycházející a v 4. kroužek.

Opis z. z. **XOEZLAVDV+**

Rub. V kaplici **ONC**

Opis **DIIIVICVA><PP** — Tab. II. 45.

Váží *g* 0·70 — *Sm. P.* tab. XVIII. 22.

126. *Líc* jako č. 125.

Opis z. z. **+BOEILAVDVX**

Rub jako č. 125.

Opis. **IVICVA>LAP** — (Čistěves, *FP.* p. 340, č. 13.)

127. *Líc* jako č. 125.

Opis. **+DIVIVAVIVIX**

Rub jako č. 125.

Opis. **OGIVCIVAOI**

Váží *g* 0·58. — *K. H.* — (Čistěves.)

128. *Líc* jako č. 125.

Opis z. z. **+ . . ILABIVOV+**

Rub jako č. 125.

Opis. **IVICVA>LAP**

Váží *g* 0·65. — (Čistěves, *Farve, FD.* II. 11.)

129. *Líc.* Kříž, v jehož 1. koutě tři hřeby z téhož bodu vycházející, v 2. a 3. kroužek a ve 4. kulička.

Opis z. z. **BIDEILAVDV+**

Rub jako č. 125.

Opis. **IVICVA>LAP**

Váží *g* 0·67. — (Jarociň, *Ž.* p. 27, č. 17.)

130. *Líc* jako č. 129.

Opisu zbytek z. z. **. D . . IILAV . . .**

Rub jako č. 125.

Opis otřený.

Váží *g.* 0·63. — *K. H.* (Čistěves).

131. *Líc.* Ve v. o. kříž, v jehož 1. koutě tři hřeby z téhož bodu vycházející, v 2. a 4. kulička a v 3. kroužek.

Opis. **+ODE . . . ZVI·X**

Rub jako č. 125.

Opis. **PATV . C . . . JD**

Váží *g* 0·63 (dobře zachovalý, ale obrazy jsou k okraji pošinuty a proto opisy neúplné.) — *K. H.* — (Čistěves).

131a. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož 1. koutě tři hřeby, v 3. křížek a v ostatních po kuličce.

Opis. †BOVEI—AVD†

Rub. V kaplici •┘•

Opis z. z. BBAGAO† — *H.* IV. 13. — *Tab.* II. 46.

Začínají denary význačného rázu bavorsko-švábského s obrazy po obou stranách, jež poprvé vidíme pohromadě na denarech vévody Jindřicha II. (z první doby 955—976), ražených v Řezně, Nabburce a Solnohradě. Kdy se začaly u nás vybít, určitě se neví, zdá se však, že se tak stalo okolo r. 970. Obrazy na nich byly zpočátku tak mechanicky napodobeny obrazům bavorským, že se též do kaplice dostala s nich tatáž písmena, která se tam pokládají za uncialky jmén mincmistrů. Patrně svého času český řezáč kolků těm uncialkám nerozuměl, nýbrž bez rozmyšlení vyryl kaplici se vším všudy tak, jak ji tam viděl. Sem náležejí:

132. *Líc.* V p. o. kříž, jehož 1. kout prázdný a v každém z ostatních koutů po třech kuličkách.

Opis. BOLEZLAVDVX

Rub. V kaplici PER

Opis. PRAGVDIATJV[~] — *Tab.* II. 47.

Váží *g* 1·23. 0·95, 0·93. — *ř. K., E. M.*

V opise na rubu pozorujeme, že PRAG jest vyraženo správně, kdežto VDIATJV[~] jest zvráceno, a bylo by správně ΛQIVΛΓΛ[~], tedy celý opis PRAGΛQIVΛΓΛ[~] (PRAGACIVITAS), kde Q = C, Λ = I a Γ jest nedodělané T. Podobný nechtě dím »lapsus styli« vyskytuje se i na jiných denarech.

133. *Líc* a opis jako č. 132.

Rub jako č. 132.

Opis. PRAGVLIAPJV[~]

Váží *g* 1·14. — *E. H.* — (Čistěves.)

134. *Líc* a opis jako č. 132.

Rub jako č. 132.

Opis. PPAGVDIATJV[~]

Váží *g* 0·90 — *E. M.* — (Nový Dvůr, Lejsovský mlýn, *B.* p. 11. č. 57.)

135. *Líc* jako č. 132.

Opis. †OLEZLV..

Rub a opis jako č. 132. — (Byrč., *ZN.* XV. p. 149, č. 97.)

136. *Líc* a opis jako č. 132.

Rub. V kaplici REP (opáčné PER, jako by kolek byl řezán dle předloženého denaru.)

Opis. ΛGVDIATJV[~]; PR na počátku schází.

Váží *g* 1·10. — *M.* (Čistěves.)

137. *Líc* a opis jako č. 132.

Rub. V kaplici RE

Opis jako č. 132.

Váží *g* 1·03. — *M.* — (Čistěves.)

138. *Líc* jako č. 132. ve v. o.

Opis. **XBOLEZLAV** ~

Rub V kaplici **RĚ**

Opis. **ΛΩVDIA . JV** ~ -- Tab. II. 48.

Váží *g* 0·97. — *Ž. K.*

139. *Líc*. V p. o. kříž, v jehož 1. a 3. koutě kulička, v 2. a 4. dvě kuličky.⁵⁶⁾

Opis jako č. 132. pouze **DVX**

Rub a opis jako č. 138. — Tab. III. 49.

(Čistěves, *FP.* t. XXXV. 7., Karovane, *Sch. V.* III. 226.)

140. *Líc* a opis jako č. 132.

Rub. V kaplici **PRA**

Opis. **PRAG·Λ CIVITA** ~ — Tab. III. 50.

Váží *g* 1·16, 1·28 — *E. M.* — *H.* III. 22.

141. *Líc* a opis jako č. 132.

Rub. V kaplici **CHO**

Opis. **ΛGVCIAITJV** ~ — Viz rub č. 136. — *FD.* II. 1.

142. *Líc* a opis jako 132.

Rub jako č. 141.

Opis. **Ι·ΛΓΑΙΙV** — (Karovane, *Sch. V.* III. 226.)

143. *Líc*. Ve v. o. kříž, jehož 3. kout jest prázdný, v každém z ostatních po třech kuličkách.

Opis **BOFEZ . ΛVDVX**

Rub. V kaplici **IOΛ**

Opis. **PRAGACIVITA** — *H.* III. 20. — Tab. III. 51.

144. *Líc* jako č. 143.

Opis. **BOLEZLAVDVX**

Rub jako č. 143.

Opis. **PRAGACIV** — (Karovane, *Sch. V.* III. p. 226.)

145. *Líc* jako č. 143.

Opis. **BODIEBOAVDVX**

Rub jako č. 143.

Opis. **PRAGU IOI-I** — (Karovane, *Sch. V.* III. p. 226.)

146. *Líc* jako č. 143.

Opis. **XPRAGACIVITA**

Rub jako č. 143.

Opis jako na lícu **XPRAGACIVITA**

Váží *g* 1 — — *E. H.* — (Čistěves.)

147. *Líc* jako č. 143. v p. o.

Opis. **XPRA ~ ACIVITA**

⁵⁶⁾ Kříž, v jehož třech koutech po dvou kuličkách, přichází pouze na řezenských denarech téhož Jindřicha II.

Rub jako č. 143.

Opis. **PRAGΛ•CIVITA** — Tab. III. 52.

Váží *g* 1·05. — *E. M.* — (Nový Dvůr.)

148. *Lic* jako č. 143.

Opis. **XPRAGΛCIVIT**

Rub jako č. 143.

Opis. **PRAGA CIVI•T** — (Karovane *Sch.* V. III. p. 226.)

Na těchto třech posledních denarech (č. 146. až 148) nachází se jméno mincovny po obou stranách. Kdybychom neznali denarů předcházejících (č. 143. až 145.) nevěděli bychom ovšem, kterému vévodovi máme je vůbec přidělit. Avšak souhlasné obrazy na lícu a rubu, zejména v kaplici **IOA**, nepřipouštějí žádné pochybnosti, že náležejí Boleslavu II. nepřihlížeje ani k stejné technice a výpravnosti. Jak se mohlo státi, že z pražské mincovny vyšly tyto denary bez jména vévody — to nám sotva kdo vysvětlí, a také marně se ohlížíme v současném mincovnictví vůbec po denarech, na nichž by po obou stranách bylo pouhé jméno mincovny. Na našich denarech setkáme se s touto zvláštností ještě později.

Na předcházejících denarech rázu bavorsko-švábského nachází se jméno vévody vždy kolem kříže, na následujících však kolem kaplice, a sice:

149. *Lic.* V kaplici **IO**

Opis. **B:OVEIVAVAV**, první a druhé **V = L**, na konci **AV** místo **DV**, a k tomu **†** na kaplici dá **DV†**

Rub. V p. o. kříž, jehož 2. kout prázdný a v každém z ostatních tři kuličky.

Opis. **XBRAGACIVITAI** — Tab. III. 53.

Váží *g* 1·20, 1·30. — *H.* IV. 1. — (Jarociň, *J.* I. 8.)

V kaplici **LOG** místo **GOT** bylo vzato s řezenského denaru Arnulfova (907—937), ne-li jeho syna Arnulfa, jenž byl falckrabím v l. 953—954, o němž se však dosud pochybuje, že by byl měl právo minci raziti. — Jméno mincovny **BRAGA** místo **PRAGA** bylo běžné v době této i pozdější, a čteme je nejen ve zprávě Arabů o středověku slovanském (Památky archaeol. XI. 185.), nýbrž zhusta u Pertze (*Monum. Germ. hist.* V. — rejstřík.)

150. *Lic.* V kaplici **OW**

Opis. **VAVAVIIVO:8**

Rub jako č. 149, prázdný kout jest první.

Opis. **IAIVICIA.ARBX** — Tab. III. 54.

Váží *g* 1·06. — *H.* III. 24. — (Nový Dvůr.)

Patrně byl kolek na tento denar řezán s denaru předcházejícího č. 149 a proto jsou na něm opisy zvrtné.

Společné denary Boleslava II. a jeho první manželky Bje-goty jsou tyto.

151. *Lic.* V kaplici **IO**

Opis. **BOLEZLAVDV** (+ na kaplici.)

Rub. V p. o. kříž, jehož 1. kout prázdný a v každém z ostatních tři kuličky.

Opis. **BIAGOTA•COIIIIX** — Tab. III. 55. — *E. M.* — (Nový Dvůr.)

152. *Lic.* V kaplici **LOJ**

Opis **BOVEX. AVAV**

Rub jako č. 151.

Opis. **BIAGOTACO...X**

Váží *g* 1·05. — *FD.* I. 23. — (Nový Dvůr.)

153. *Lic.* V kaplici **SFER**

Opis. **BOVIEZLAV~**

Rub jako č. 151.

Opis. **BIAGOTACO\VX** — Tab. III. 56.

Váží *g* 1·50. — *FD.* I. 24. — (Nový Dvůr, Karovane, *ZN.* XV. p. 159, č. 14; *Sch.* V. III. p. 226.)

Ačkoli zakončení opisu na rubu, totiž **COIIIIX**, nebývá zřetelně vyraženo, tož přece s několika dosud známých kusů sestaveno: **CONIVX**. —

Každý čelnější typ, který déle se na denarech udržel, byl během času pozměňován, a sice tak, že obrazy v hlavních rysech sice zůstaly, avšak v drobnějších kusech od původních typů se odlišovaly. Nejen na denarech našich, nýbrž i současných německých pozorujeme v případě tom zpravidla velice nedbalé provedení jména mincovny, na něž se dle všeho toho času mnohem menší váha kladla, nežli na jméno panovníkovo, které bývá zřetelněji vyraženo. Na denarech téhož typu, vybitých v neznámé mincovně kdesi ve veliké říši Boleslava II. nebylo obyčejně dbáno ani jména vévody ani mincovny, nýbrž se obvodky na lícu i rubu vyplnily prostě nechť písmeny nechť črty, aby vůbec nebyl prázdný. Takové denary jsou následující.

154. *Lic.* V p. o. kříž jehož 2. kout jest prázdný a v každém z ostatních tři kuličky.

Opis. **XVEVAVIEJJOH, E** jest nedokončené **B = D**

Rub. V kaplici **CDO**

Opis. **~IVITAVV^12** — Tab. III. 57. — (Lejsovský mlýn, *B.* tab. I. 56.)

155. *Lic* jako č. 154, prázdný kout jest +.

Opis. **XDVAVIEJJOH, R** nedokončené **B**

Rub. V kaplici **CDD**

Opis. **COVLTA. J^17** — Tab. III. 58.

Váží *g* 0·85. — *E. M.*

156. *Lic* jako č. 154.

Opis. **XVDVAVIEJJOH**

Rub. V kaplici **CIH**

Opis. . . **EGO IA. V~** — (Nový Dvůr, *E. M.*)

157. *Lic* jako č. 154.

Opis jako č. 156.

Rub. V kaplici **HIC**

Opis. $\sim V \wedge - \Delta I O \Theta E C I$ — Tab. III. 59.

Váží *g* 1·10. — *M.*

Rubní kolek byl as řezán s denaru č. 156, a proto jest **CIH** atd. zvrtné.

158. *Líc.* V p. o. kříž, v jehož 3. koutě kulička a v každém z ostatních tři kuličky.

Opis. $\dagger V D V \Delta I I E I O B$

Rub. V kaplici **OB**

Opis. $\sim m \sqrt{\Delta \Lambda O E}$. — Tab. III. 60.

Váží *g* 1·01. — *M.*

159. *Líc* a opis jako č. 158.

Rub. V kaplici **OB**

Opis (málo znalý.) . . . $\Delta \Lambda O E b ?$

160. *Líc* a opis jako č. 158.

Rub. V kaplici **BD**

Opis. $\Delta \text{III} V \cdot \Delta O - E$

Váží *g* 0·91. — *FD.* II. 3.

161. *Líc* jako č. 154.

Opis. $\dagger I$ \sim

Rub. V kaplici **ENC**

Opis. **ACIV**

Denar ten jest vylomený a z části otřený. — *M.* — (V Čistěvsi byl podobný. — *FP.* XVII. 339. č. 6.)

162. *Líc.* V kaplici **EO**

Opis **BOLE.LAVD** (\dagger na kaplici = **DV** \dagger)

Rub. V p. o. kříž, v jehož 4. koutě kulička, a v každém z ostatních tři kuličky.

Opis. . . . **ΔACIVITAX** — Tab. III. 61.

Váží *g* 1·12. — *SmP.* tab. XVIII. 23. — Jméno vévody kolem kaplice jako u č. 149.

Z předu bylo už připomenuto, že na některých denarech téhož typu s menšími proměnami není ani jména vévody ani mincovny, nýbrž že obvodky tu i tam jsou ledabyle vyplněny; pokládám je za napodobky zahraniční.

163. *Líc.* V p. o. Kříž, v jehož koutě 1. až 3. jest po třech kuličkách, ve 4. slabý zbytek s jakéhos staršího denaru, na který tento kříž byl vyražen.

Opis. . . . **IVIVIAI** . . . **V** (toto **V** pochází se staršího kolku.)

Rub. V kaplici **AA**

Opis. **IAIVIVI.IVIV** . . . (a slabě zbylý konec **TA**, nepochybně slova **CIVITA**) — Tab. III. 62.

Opis. **B. JEZLAVBX**

Rub jako lfc č. 168.

Opis. **†TIVICA..PP**

Váží *g* 1·25. — *FD.* č. 164.

172. *Líc* jako č. 170.

Opis. z. z. **†ΘO.ΞZLAVZ†**

Rub jako lfc č. 168.

Opis. **TT·VICAGAP**; první **T** jest nedodělaný **†**.

Váží *g* 1·30. — (Jarociń, *Ź.* IV. 34.)

173. *Líc.* Ruka levá v h. o., v pravém poli křížek.

Opis. **†B·OL·EZ·LAVS**

Rub. V h. o. kříž, v jehož 1. koutě kulička, v 2. tři hřeby z téhož bodu vycházející, v 3. tři kuličky a v 4. kroužek.

Opis. **† . . AGACIVIT.** — (Polzin, *ZN.* XV. 291)

174. *Líc* jako č. 173.

Opis. **† . . . EZLA . . Z**

Rub jako č. 173.

Opis. **†Π . . . Λ(ΛIT?)** — (Rummelsburg *BB.* I. p. 31, č. 75.)

175. *Líc.* Ruka levá v h. o., v levém poli křížek.

Opis. **†ΘBO·JEZLAV**

Rub jako č. 173.

Opis. **†ITADDAVC.** — *FD.* č. 166.

7 8 9 1 2 3 4 5 6

Dle podložených číslic a menších proměn čteme: **PRAOCITA**

176. *Líc* jako č. 175.

Opis. **AVTZEI·ΘBO†**

Rub jako č. 173.

Opis. **†ITADP . . . EI** — (Rummelsburg *ZN.* I. p. 32., č. 77.)

Kolek na líc tohoto denaru byl as řezán s č. 175. a proto jest opis zvrtný.

177. *Líc* jako č. 175.

Opis. **XVATZEΓDB·Λ, D = O**

Rub jako č. 173.

Opis. **†ITADDAΓVCI**, (srovnej opis na rubu č. 175.) — *Tab.* III. 66.

Váží *g* 1·18, 1·12. — *E. H.* — *H. K.* — (Čistěves, Byrc, *ZN.* XV. p. 150, č. 103).

178. *Líc* jako č. 175.

Opis. **VATZ·EΓOD·OX**

Rub jako č. 173.

Opis. **†ITAPPAΩVJJ** — *H.* I. 8.

Boleslav II. zavedl na své denary též hlavu Kristovu zpřima. Kterého roku se tak stalo, pověděti neumím, nýbrž připomínám jen tolik. Obraz hlavy Kristovy vidíme poprvé na zlaté minci byzantské císaře Justiana Rhinotmeta (685—695). Později se opakuje zřídka, teprv Konstantin

Porphrogenitus (913—959) jím často své mince opatřoval. Odtud dostal se na basilejské denary burgundského krále Kunrata Smířlivého (937—993),⁵⁷⁾ jehož dcera Emma byla druhou manželkou Boleslava II. Tak si vykládám přijetí hlavy Kristovy na české denary. A poněvadž se Emma provdala r. 974 nebo 975 (str. 38.) stalo se to nepochybně okolo r. 980; popisují se takto.

179. *Líc.* Ve v. o. kříž, v jehož 1. koutě tři kuličky, v 2. tři hřeby z téhož bodu vycházející, v 3. kulička a ve 4. kroužek.

Opis z. z. **XΘOCZΛAVDVX**

Rub. V p. o. kulatá hlava zpřímá na třech rozražených paprscích.

Opis. **XOATCVΓAPῤ** — Tab. III. 67. — *H.* VII. 15a. — (Jarociń, Čistěves.)

180. *Líc* a opis jako č. 179.

Rub jako č. 179.

Opis. **XOATCXOV.ῤῤ**

Váží *g* 1·39, 1·30. — *H.* VII. 5b. — (Čistěves, Jarociń.)

181. *Líc* jako č. 179.

Opis z. z. **†DOΓZΛAVDVX**

Rub jako č. 179.

Opis. **XOATCXOVῤῤῤ**

Váží *g* 1·20. — (Jarociń, *Ḟ.* tab. III. 23.)

182. *Líc* jako č. 179.

Opis zevna. **IOΓZΛAV. VX, IO = ΘO**

Rub a opis jako č. 179. — (Olobok, *ZN.* XVII. p. 209, č. 58.)

183. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož 1. koutě kulička, v 2. tři hřeby z téhož bodu vycházející, v 3. tři kuličky a v 4. kroužek.

Opis. **XOE. ZῤDVAX**

Rub. jako č. 179.

Opis. **†EVCO†OVΛIB**

Váží *g* 1·20. — (Jarociń, *Ḟ.* tab. III. 22; Vicimice.)

Vyjma na rubu tohoto č. 183, můžeme se na předcházejících rubech jakž takž domyslití jména mincovny **PRAGA**. Na denarech následujících jest obvodek na rubu vyplněn zcela jinými písmeny, o jichž významu uvádím pouhou domněnku.

184. *Líc.* V p. o. kříž, v jehož koutě 1. a 3. po kuličce, v 2. tři hřeby z téhož bodu vycházející a ve 4. »lopatka«.

Opis. **X.ΛMOΓΛZDAV**

Rub. V h. o. hlava Kristova zpřímá s prodlouženým krkem na třech rozražených paprscích. Líší se velmi od předešlé hlavy kulaté; domnívám se, že má představovati tvář Kristovu na roušce sv. Veroniky (vultus Dei).

Opis. **†V†EV — IB†V** — Tab. III. 68. — *H.* VII. 13.

1 5 2 64 3

⁵⁷⁾ Zeitschrift für Numismatik V. 283. (Berlin.)

V těchto písmenech (ovšem nikoli nenuceně) mohli bychom poznati dle podložených číslic berouce poslední **V** za **L** a **Θ** za **D**: **VVL** (tus) **DEI**.

185. *Líc* jako č. 184.

Opis. **•VVOIΛΛONΛ•X**

Rub jako č. 184.

Opis. **†V†ΘI—VΞ†V** — Tab. III. 69. — *H.* VII. 14.

Porovnáme-li tyto opisy s oněmi na č. 184. shledáme, že jdou opáčně; a sice na rubu úplně a na lícu s malými odchylkami.

186. *Líc* jako č. 184. v h. o.

Opis zevna **†OJΛVIO•JV**

Rub. Ve v. o. široká, okrouhlá hlava zpříma, prostá, bez rozražených paprsků.

Opis. **†VTO.ΓC†V** — Tab. III. 70.

Váží *g* 1·20. — *FD.* V. 20. — (Byřč, Vicmice.)

187. *Líc* jako č. 184.

Opis. **† . . . OIΛAVO**

Rub jako č. 186.

Opis. **†OLVC†V†V**

Váží *g* 1·30, 1·10. — (Jarociň, *Ž.* p. 33. č. 43, 44.)

Poslední dva denary č. 186. a 187., sluší pokládati za napodobky, ražené za hranicemi země České kdesi ve veliké říši Boleslava II.; v domácích nálezech dosud objeveny nebyly.

188. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož 1. koutě tři hřeby z téhož bodu vycházející a v každém z ostatních kulička.

Opis. **†ΘOLCIVOV†**

Rub. Hlava zpříma, nahoře široká.

Opis. **•†V†ΘVVΞ†V** — Tab. III. 71.

Váží *g* 1·50. — *M.* — (Čistěves.)

189. *Líc* jako č. 188.

Opis. **†ΘOLCIVOV†**

Rub a opis jako č. 188.

Váží *g* 1·40. — (Jarociň, *Ž.* tab. III. 21.)

190. *Líc* jako č. 188.

Opis. **†ΘOLCIVOV†**

Rub a opis jako č. 188.

Váží *g* 1·25. — *E. H.* — (Čistěves.)

Na následujících denarech byl »kříž« vyměněn za »ruku.«

191. *Líc* V h. o. ruka pravá; v poli pravém tři hřeby z téhož bodu vycházející.

Opis. **†VIAVIVIVΘ†**

Rub. V dvojnásobné hladké obrubě hlava Kristova zpříma s prodlouženým krkem na třech rozražených paprscích.

Opis. **†V†ΘI—VΞ†V** jako č. 185. — Tab. III. 72.

Váží *g* 1·20. — (Jarociň, *Ž.* tab. II. 20.)

192. *Líc* jako č. 191.

Opis. **+VΛVHCVΘ+**

Rub a opis jako č. 187.

Váží *g* 1·30. — *Ź. K.*

193. *Líc* jako č. 191.

Opis. **+VΓAVNCVΘ**

Rub a opis jako č. 191. — (Polzin, *ZN. XV.* p. 291.)

194. *Líc* jako č. 191.

Opis. **+VΛΛV..CVΘ+**

Rub. V dvojnásobné vroubkované obrubě prostá hlava zpřímá (bez krku).

Opis. **+V+ΘI×IΓ+V** — **Tab. IV. 73.**

Váží *g* 1·50. — (Jarociń, *Ź. tab. II. 19*)

195. *Líc* jako č. 191.

Opis. **+VΛVNCVΘ+**

Rub a opis jako č. 191. — (Byrč, *ZN. XV.* p. 149, č. 94.)

196. *Líc* jako č. 191.

Opis. **XVΛIICVΘ+**

Rub jako č. 191.

Opis. **+V+DI—VE+V** tedy **D** (nikoli **Θ**) — (Olobok, *ZN. XVII.* p. 209, č. 59.)

197. *Líc* jako č. 191.

Opis. **+VΓAVNCVΘ+**

Rub a opis jako č. 191.

Váží *g* 1·10. — *FD. V. 16.* — (Byrč.)

198. *Líc* jako č. 191.

Opis. . . , **ΛVNCVΘ+**

Rub jako č. 191.

Opis. **+V+Θ** — **+E+V**

Váží *g* 1·19. — *BB. III. tab. XXXIV, 9.*

199. *Líc* jako č. 191.

Opis. **+VΓAVVVCVΘ+**

Rub. Ve v. o. hlava zpřímá, při kraji zbytky vroubkované obruby.

Opis. **+V+ΘI. J+V.**

Váží *g* 0·97. — *M.* — (Čistèves.)

200. *Líc* jako č. 191.

Opis začíná dole, zpět. **+DVEIVΛΛV+**

Rub jako č. 199.

Opis. **+V+ΘΛ.VE+V**

(*Antiquarisk Tidskrift för Sverige, T. III. »Föhlagen-Fyndet« tab. V. 8.* p. 82.)

Kladu sem ještě dva denary s obrazem »hlavy zpřímá«, jež se k pražské mincovně zřetelně přihlašují, ačkoli od předcházejících valně se liší, a sice v těchto kusech. Kdežto »hlavu« viděli jsme dosud na rubu,

jest na těchto denarech na lícu; její provedení jest hrubé a docela cizí, opis nesrozumitelný. Na místě »kříže« nebo »ruky« na denarech předešlých umístěna zde »kaplice« s jménem pražské mincovny, z kteréž jediné příčiny dostává se denarům těm zde místa.

201. *Líc.* V p. o. ježatá hlava zpřímá.

Opis. †OD•VΘΛ•DO†•

Rub. V kaplici ONO

Opis. PPAQACIVITO — Tab. IV. 74.

Váží *g* 0·78. — *Ž. K.*

202. *Líc* jako č. 201.

Opis. †OD•ΛOΛ•DO†•

Rub jako č. 201.

Opis. PRAGACIVITA — (Byrč; *ZN.* XV. tab. V. 11.)

K těmto dvěma denarům se dále ještě vrátím. Jiný líc mají denary

203. *Líc* V h. o. ruka pravá mezi ω—ā (ω bez čárky).

Opis zevna. †VDPVLIΘB†

Rub. V kaplici ONC

Opis. PPTIVICACIAR — Tab. IV. 75.

Váží *g* 1·05. — *FD.* II. 24. — (Byrč, Lejsovský mlýn *B.* p. 12, č. 71.)

204. *Líc* a opis jako č. 203.

Rub jako č. 203.

Opis. PPTIVICACIAR

Váží *g* 0·80, 0·95, 1·13. — (Jarociň *Ž.* p. 31, č. 36, Olobok *ZN.* XVII. p. 208, č. 54.)

205. *Líc* a opis jako č. 203.

Rub. V kaplici ONC

Opis. DPAVICACIAR — *H.* V. 1.

206. *Líc* a opis jako č. 203.

Rub jako č. 205.

Opis. PPAVICACIAR — (Čistěves *FP.* XVII. p. 340, č. 14.)

Oboly do tohoto období náležející jsou tyto.

207. *Líc.* V p. o. ježatá hlava zpřímá (jako na denaru č. 201.)

Opis. XV•OATODVX•

Rub. V kaplici OΛ

Opis. AOCCTVV

Váží *g* 0·50. — (Jarociň *Ž.* tab. III. 24.)

208. *Líc* a opis jako č. 207.

Rub. V kaplici •↗

Opis. •ΛΓ•OAG•VTA• — Tab. IV. 76.

Váží *g* 0·56. — (Čistěves *FP.* XVII. t. XXXV. 18.)

209. *Líc* jak č. 207.

Opis. . . OTT•DVX•X

Rub. V kaplici M

Opis. †PLV• . . . LA•G• — (*ZN.* XV. t. V. 12.)

Podobný obol vyobrazil už Cappe (Die Münzen der Herzoge von Baiern t. I. 6.) a přidělil jej chybně bavorskému vévodovi Luitpoldovi († 907.). V nálezu jarociňském bylo č. 207, a Jażdzewski je připsal Boleslavu II. a to spíše, nechť dím, »numismatickým citem« nežli z opisů samých, jež jsou porušené. V nálezu byrcském objeven denar téhož typu, č. 202, na jehož rubu zřetelně jest vyraženo jméno mincovny pražské, čímž náhled Jażdzewského, že mince ta náleží do Čech, se potvrdil. Menadier pak (ZN. XV. p. 142—147.) chtěje porušený opis na lícu **†OD•ΛΟΛ•DO†** přivesti ve spojení s pražskou mincovnou domnívá se, že denar ten náleží druhému synu Boleslava Chrabrého, kterého kronikáři buď Bezprim, buď Ota nazývají,⁵⁸⁾ a že pochází z doby, když prý týž (r. 1003) sídliv v Praze po krátký čas na místě svého otce zemi Českou spravoval. Avšak v citovaných pramenech nikde není poznamenáno, že byl Bezprim-Ota vůbec kdy v Praze, nýbrž pouze, že Boleslav Chrabrý sám vévodského sídla se neujav tam kohosi ze svých podřízených ustanovil.⁵⁹⁾ K tomu ještě přichází, že si Boleslav Chrabrý ve svých zemích nevalně mincování hleděl (str. 31.), jakož i že dosud není žádný denar zjištěn, který by byl ražen za jeho panování v Čechách, jež trvalo přece mnohem déle nežli kratičké se zdržování v Praze jeho zástupce, za kterého Menadier pokládá nikým jmenovaného Bezprima-Otu.

Jiného typu oboly jsou následující.

210. *Líc.* V h. o. ruka levá bez značek.

Opis zevna. **†XVDLIEB†**

Rub. V kaplici **NO**

Opis. **†PRLGVCV**

Váží *g* 0·55. — (Byřč, ZN. XV. p. 150, č. 101.)

211. *Líc.* V h. o. ruka pravá mezi **ω** — **ā** (**ω** bez čárky).

Opis zevna. **†VDVLEB†**

Rub. V kaplici **ONC**

Opis. **DTIVICVLP** — Tab. IV. 77.

Váží *g* 0·64. — FK. — (Mančice.)

212. *Líc* a opis jako č. 211.

Rub jako č. 211.

Opis. **VTIVICVLP** — (Lejšovský mlýn B. 71.)

213. *Líc* a opis jako č. 211.

Rub. V kaplici **ONC**

Opis. **PTIVICVLP** — E. M. — (Nový Dvůr.)

214. *Líc* a opis jako č. 211.

Rub jako č. 213.

⁵⁸⁾ Chron. Polon. IV. 37. M. G. Ss. III. 734 (Thietmar) a M. G. XIII. Ss. XI 264 a j. (Wipo).

⁵⁹⁾ »Numquid non ipse Moraviam et Bohemiam subiugavit, et in Praga ducalem sedem obtinuit suisque eam suffraganeis deputavit.« (Chron. Polon. I. 6. M. G. Ss. IX. 428.)

Opis. **DTIVICΛΩAP** — (Byrč, *ZN. XV.* p. 150, č. 104.)

215. *Líc* a opis jako č. 211.

Rub jako č. 213.

Opis. **ITIVICΛΩAPD** — (Byrč.)

216. *Líc* a opis jako č. 211.

Rub. V kaplici **ΩNO**

Opis jako č. 214. — (Byrč.)

217. *Líc* jako č. 211.

Opis. **+ΘOTIΛVVDV+**

Rub. jako č. 211.

Opis. **DAVICΛΩAP** — *H. V.* 1. — —

Z předu bylo už praveno, že přijetí rázu denarů Ethelredových nestalo se náhle, nýbrž že se naň jaksi připravovalo. Viděli jsme to u předešlých denarů, kde nejprve na nich se vyskytla prostá ruka bez značek po stranách a hrubě provedená, pak ruka s jakýms drobným přídavkem, nebo mezi dvěma písmeny, čím později tím pilněji rýsovaná. Na denarech následujících shledáme na lícu ruku mezi značkami ještě jinými, a na rubu poprvé už poprsí s křížkem, jako čelní typ denarů Ethelredových. Nicméně při opisech zůstalo vše při starém, totiž není tam dosud vedle jména mincovny vyraženo jméno mincmistra, které se však záhy dostavilo.

218. *Líc.* V h. o. ruka pravá mezi střelou a $\bar{\Lambda}$

Opis. **X~VA7IETOBXVD**

Rub. V h. o. poprsí k straně levé, před ním křížek.

Opis. **XPRAGACIVITAZ**, třetí **A** jest zbytečné. — *Tab. IV.* 78.

Váží *g* 1·20. — *M.*

219. *Líc* jako č. 218.

Opis. **+~A7·IETBO+VD**
1 2

Rub jako č. 218.

Opis. **+PPAGACIVITAS** — *H. VII.* 2. — (Křinec.)

220. *Líc* jako č. 218.

Opis. **X~VA7·IETBO+VD, O7D** místo **TOB**

Rub jako č. 218.

Opis. **+PROACACIVITAZ**, **O** jest zbytečné. — *H. VII.* 4.

221. *Líc* a opis jako č. 218.

Rub jako č. 218.

Opis. **+PRAΩACIVITAO** — *H. VII.* 3.

222. *Líc* jako č. 218; střela jest jinak rýsovaná.

Opis. **+DVXETAVIEM**

Rub. Poprsí v h. o. k straně pravé, před ním křížek.

Opis. **IYRRAVGMVVG** — *Tab. IV.* 79.

1 2 3 5 4

Váží *g* 1·40. — *M.*

Sam bych ještě položil následující obol.

222a. *Lic.* V h. o. poprsí k straně levé, před ním křížek.

Opis. ✠ 30.Λ. 3ΙΑVTIV—

Rub. Ruka pravá mezi — a ←

Opis. ✠—ICVDOΛIVTIV— (Byrč, *ZN.* XV. p. 154 č. 130.)

Denary s jmény mincmistrů.

Ráz anglosaský zavedl Boleslav II. po způsobu Ethelreda II. (978 až 1013, 1014—1016) asi v l. 988—990. Soudím tak dle počtu rozličných proměn na denarech samých, jež dále poznáme. Ráz ten zůstal vůdčím jen pro jakés období asi tak, jak jsme to pozorovali při obou předcích, význačných rázech, českém a bavorsko-švábském. Nechtě se však obrazy na denarech během času jakkoli změnily, jméno mincmistra nacházíme na všech sem náležejících. K tomu ještě přichází, že Boleslav II. v této době zarazil novou mincovnu na Vyšehradě, kde se vybíjely denary nejen s týmiž obrazy jako v mincovně pražské, nýbrž na každém se rovněž nachází jméno tamějšího, t. vyšehradského mincmistra, což trvalo do r. 994, kdy Boleslav II. chorobou byv stížen povolal k společné vládě svého syna Boleslava (III.). Zaražení nové mincovny na Vyšehradě jest zřejmým důkazem, že na ukojení peněžných potřeb v běhu hospodářském, kupeckém a obchodním původní mincovna pražská více nestačila, z čehož uzavíráme, že všechny země vůbec, jimž Boleslav II. vládl, a Česká země zvláště těšily se tehda nebývalému rozkvětu.

Mincmistři v Praze byli: Omeriz, Nacub a Mizleta, na Vyšehradě pak: Zanta a Noc. Že byl Omeriz v této době první pražský mincmistr, soudím z jeho denarů, které jsou až na jedinou výjimku vesměs rázu anglosaského s nepatrnými proměnami. Mincmistr Nacub vybíjel denary s týmiž obrazy jako jeho předchůdce, pouze na posledním svém typu vyměnil u ruky písmeno \overline{w} za střelu. Mizleta tuto proměnu na své denary »ruka — kříž« přijal; na jiných jest »ruka — poprsí«. — Na Vyšehradě razil Zanta denary s malou proměnou jako Omeriz v Praze, byv tohoto a snad i Nacuba (v první době) současně. Mincmistr Noc má na svých denarech obrazy »kříž — ruka«, které na opáčných stranách vidíme u Mizlety; soudím, že tito dva vybíjeli současně. Už z té okolnosti že v uvedené době zaměstnáni byli v Praze mincmistři tři a na Vyšehradě dva, můžeme uzavírat, že ražba v mincovně první byla mnohem čilejší a vydatnější nežli v druhé; množství denarů samých, z té neb oné mincovny vyšlých, závěrek ten úplně potvrzuje.

Popisují se denary Boleslava II. s jmény mincmistrů.

1. Z mincovny pražské.

a) OMERIZ PRAGA CIV.

223. *Líc.* V h. o. ruka levá mezi $\bar{\alpha}$ — $\bar{\omega}$

Opis. **X•~VAJZLOXVD**

Rub. V h. o. poprsí k straně levé, před ním křížek.

Opis. **XZIC•AČAŘA•IŘEMO** — *H. V.* 6. — *Tab. IV.* 80.

V opise na lícu přichází **DVX** před jménem vévodovým jako u č. 218—222, (kdežto na denarech starších jest titul ten za týmže jménem); široké **A** tam i tady.

224. *Líc* a opis jako č. 223.

Rub jako č. 223.

Opis. **XZIC•AČAŘA•IŘEMO**

Váží *g* 1·45. — *E. H.* — (Čistěves.)

225. *Líc* a opis jako č. 223.

Rub jako č. 223.

Opis. **XZIC•AČAŘA•IŘEMO**

Váží *g* 1·22. — *E. M.*

Denary č. 223.—225., na nichž ruka levá mezi $\bar{\alpha}$ — $\bar{\omega}$ a poprsí, obrácené k straně levé jsou docela napodobeny denarům Ethelredovým,⁶⁰⁾ a proto u nás asi nejprvnější s jménem mincmistra.

226. *Líc.* V h. o. ruka pravá mezi $\bar{\omega}$ — $\bar{\alpha}$

Opis. **XDVXBOEIZLAVS.**

Rub jako č. 223.

Opis. **XZIC•AČAŘA•IŘEMO** — *Tab. IV.* 81.

Váží *g* 1·39. — *Š. K.* — (Mančice.)

227. *Líc* a opis jako č. 226.

Rub jako č. 223.

Opis. **XZIC•AČAŘA•IŘEMO**

Váží *g* 1·31. — *E. M.*

228. *Líc* jako č. 226.

Opis. **XDVXBOEIZLAVS.**

Rub jako č. 223.

Opis. **XČAČAŘA•IŘEMO** — *H. V.* 18. — (Křinec.)

Váží *g* 1·17. — *Š. K.*

229. *Líc* jako č. 226.

Opis. **XDVXBOEIZLAVS.**

Rub jako č. 223.

Opis. **XICAJAŘA•IŘEMO** — (Rummelsburg, *BB.* I. 13, č. 83.)

230. *Líc* jako č. 226.

Opis. **XDVXBOEIZLAVS.**

⁶⁰⁾ Hildebrand, Anglosachsiska mynt, *Tab.* 3. *Typ.* B. 1, *Var.* b.

Rub jako č. 223.

Opis. **X=C.ACAPPAPCIAMO**

Váží *g* 1·25. — *FD.* 223.

231. *Líc* jako č. 226.

Opis. **+DVXBOJELA•**

Rub jako č. 223.

Opis. **+ICOCAPPA•IIPAMO** — *Tab. IV.* 82.

Váží *g* 1·26. — *M.* — (Libice.)

232. *Líc* jako č. 226.

Opis. **X•~VAJELJOBXV**

Rub jako č. 223.

Opis. **XCAPPAPCI...MO**

Váží *g* 1·20. — (Jarocín, *Ž.* p. 35, č. 4.)

233. *Líc.* V h. o. ruka levá mezi $\bar{\omega}$ — $\bar{\alpha}$

Opis. **X•~VAJELJOBXV**

Rub jako č. 223.

Opis. **X=C.ACAPPAPCIAMO** — *M.* — Váží *g* 1·42.

Denary tohoto kolků a stejných opisů přicházejí zhusta s malými odchylkami, zejména že legenda na rubu nezačíná vždy nad hlavou poprsí, nýbrž často trochu v pravo nebo v levo až také uprostřed a p., jakož i že na jedněch vyražena jest ruka levá, na jiných pravá atd. Poněvadž každý takový denar razil se jiným kolkem, můžeme si poněkud představit ten čilý život v tehdejší vévodské mincovně. Vahou drží denary ty *g* 1·22 až 1·50, a nalezeny byly v Mančicích, Čistěvsi, Libici, Jarocíně a j., jak v „nálezech“ uvedeno.

234. *Líc.* V h. o. ruka pravá mezi $\bar{\omega}$ — $\bar{\alpha}$

Opis jako č. 233.

Rub jako č. 223.

Opis začíná v levo uprostřed. **X=C.ACAPPAPCIAMO** (bez tečky). — *H. V.* 19.

235. *Líc* jako č. 234.

Opis. **X•~VAJELJOBXV**

Rub jako č. 223.

Opis začíná dole v pravo. **X̄VIC.ACAPPAPCIAMO** — *H. VI.* 4.

236. *Líc* a opis jako č. 234.

Rub jako č. 223.

Opis. **X=C.ACAPPAPCIAMO** (bez teček). — *H. V.* 13.

237. *Líc* a opis jako č. 234.

Rub jako č. 223.

Opis. **X=C.ACAPPAPCIAMO**

Váží *g* 1·22, 1·36, 1·51. — *M.* — *H. V.* 10. — (Mančice.)

238. *Líc.* V h. o. ruka levá mezi $\bar{\omega}$ — $\bar{\alpha}$

Opis. **X•~VAJELJOBXV**

Rub jako č. 223.

Opis. $\text{X}\overline{\text{I}}\text{C}\cdot\text{A}\overline{\text{C}}\cdot\text{A}\overline{\text{R}}\text{A}\cdot\text{I}\overline{\text{R}}\text{E}\text{M}\text{O}$

Váží *g* 1:50. — *M.*

239. *Líc.* V h. o. ruka pravá mezi ω — $\bar{\lambda}$ (ω bez čárky).

Opis jako č. 238.

Rub jako č. 223.

Opis začíná v pravo uprostřed. $\text{X}\overline{\text{I}}\text{C}\cdot\text{A}\overline{\text{C}}\text{A}\overline{\text{R}}\text{A}\cdot\text{I}\overline{\text{R}}\text{E}\text{M}\text{O}$ — *H. V.* 21.

240. *Líc* a opis jako č. 234.

Rub jako č. 223.

Opis začíná v levo uprostřed $\cdot\text{X}\overline{\text{I}}\text{C}\cdot\text{A}\overline{\text{C}}\text{A}\overline{\text{R}}\text{A}\cdot\text{I}\overline{\text{R}}\text{E}\text{M}\text{O}$

Váží *g* 1:15. — *Ž. K.* — *H. V.* 12.

241. *Líc* a opis jako č. 234.

Rub jako č. 223.

Opis. $\text{X}\overline{\text{I}}\text{C}\cdot\text{A}\overline{\text{C}}\text{A}\overline{\text{R}}\text{A}\cdot\text{I}\overline{\text{R}}\text{E}\text{M}\text{O}$

Váží *g* 1:30. — *E. M.*

242. *Líc* a opis jako č. 234.

Rub jako č. 223.

Opis. $\text{X}\overline{\text{I}}\text{C}\cdot\text{A}\overline{\text{C}}\text{A}\overline{\text{R}}\text{A}\cdot\text{I}\overline{\text{R}}\text{E}\text{M}\text{O}$

Váží *g* 1:40. — (Jarociň, *Ž.* p. 35., č. 2.)

243. *Líc* jako č. 234.

Opis. $\text{X}\cdot\text{S}\overline{\text{V}}\text{A}\overline{\text{I}}\text{Z}\overline{\text{I}}\text{J}\text{O}\overline{\text{B}}\text{+}\text{V}\overline{\text{D}}$

Rub jako č. 223.

Opis. $\text{X}\overline{\text{V}}\text{I}\overline{\text{C}}\cdot\text{A}\overline{\text{C}}\text{A}\overline{\text{R}}\text{A}\cdot\text{I}\overline{\text{R}}\text{E}\text{M}\text{O}$

Váží *g* 1:42. — *E. H.* — (Mančice, Čistěves.)

244. *Líc* jako č. 234.

Opis. $\text{X}\cdot\text{S}\overline{\text{V}}\text{A}\overline{\text{I}}\text{Z}\overline{\text{I}}\text{J}\text{O}\overline{\text{B}}\text{X}\overline{\text{V}}\overline{\text{D}}$

Rub jako č. 223.

Opis jako č. 243.

Váží *g* 1:30. — *Ž. K.*

245. *Líc* jako č. 234.

Opis. $\text{X}\cdot\text{S}\overline{\text{V}}\text{A}\overline{\text{I}}\text{Z}\overline{\text{I}}\text{J}\text{O}\overline{\text{B}}\text{X}\overline{\text{V}}\overline{\text{D}}$

Rub jako č. 223.

Opis začíná trochu v levo. $\text{X}\overline{\text{I}}\text{C}\cdot\text{A}\overline{\text{C}}\text{A}\overline{\text{R}}\text{A}\cdot\text{I}\overline{\text{R}}\text{E}\text{M}\text{O}$

Váží *g* 1:21. — *M.* — (Mančice.)

246. *Líc* a opis jako č. 244.

Rub jako č. 223.

Opis začíná v levo uprostřed. $\text{X}\overline{\text{I}}\text{C}\cdot\text{A}\overline{\text{C}}\text{A}\overline{\text{R}}\text{A}\cdot\text{I}\overline{\text{R}}\text{E}\text{M}\text{O}$

Váží *g* 1:31. — *E. H.* — (Mančice.)

247. *Líc.* jako č. 234.

Opis. $\text{X}\cdot\text{S}\overline{\text{V}}\text{A}\overline{\text{I}}\text{Z}\overline{\text{I}}\text{J}\text{O}\overline{\text{B}}\text{X}\overline{\text{V}}\overline{\text{D}}$

Rub jako č. 223.

Opis. $\text{X}\overline{\text{I}}\text{C}\cdot\text{A}\overline{\text{C}}\text{A}\overline{\text{R}}\text{A}\cdot\text{I}\overline{\text{R}}\text{E}\text{M}\text{O}$

Váží *g* 1:40. — *M.* — *H. V.* 19.

248. *Líc* a opis jako č. 247.

Rub jako č. 223.

Opis začíná dole v pravo **•XϚIC•ACAPPA•IEMO**

Váží *g* 1·20, 1·40. — (Mančice, Čistěves, Byrč, Mierzyszyn, Vicmice a j.)

Denary tohoto typu liší se od sebe též rozměry poprsí na rubu, které jest na jedněch širší nežli na jiných nehledíce ani k odchylkám zpředu vytknutým (str. 76.).

249. *Líc* jako č. 234.

Opis. **X~VAIIZIIVD** (bez tečky.)

Rub jako e. 223.

Opis. **XCIC•ACAPPA•IEMO** — *H. V.* 17. — (Křinec).

250. *Líc* a opis jako č. 249.

Rub jako č. 223.

Opis začíná trochu v pravo. **XIC•ACAPPA•IEMO**

Váží *g* 1·37. — *E. H.* — (Čistěves).

251. *Líc* jako č. 234.

Opis. **X•~VAVIIZIIVD**

Rub a opis jako č. 248.

Váží *g* 1·26. — *E. M.*

252. *Líc* jako č. 234.

Opis. **X•~VAIIZIIVD**

Rub a opis jako č. 245. — *H. V.* 12.

253. *Líc* jako č. 234.

Opis. **X•VAIIZIIVD**
3 1 2

Rub jako č. 223.

Opis začíná trochu v levo. **+IC•ACAPPA•IEMO** (bez tečky).

Váží *g* 1·22. — *E. H.* — (Mančice.)

254. *Líc* jako č. 234.

Opis. **X•~VAVIIZIIVD**

Rub jako č. 223.

Opis. **X-I•-ACAPPA•IEMO**

Váží *g* 1·20. — (Jarocín, *Ź.* p. 35., č. 3.)

255. *Líc* jako č. 234.

Opis. **X•SVAVIIZIIVD**

Rub jako č. 223.

Opis začíná trochu v pravo. **XIC•ACAPPA•IEMO**

Váží *g* 1·36. — *E. H.*

256. *Líc* jako č. 234.

Opis. **X•~VAVIIZIIVD**

Rub a opis jako č. 223. — *H. V.* 20.

257. *Líc* jako č. 234.

Opis. **X•~VAVIIZIIVD**

Rub jako č. 223.

Opis začíná trochu v pravo. **XCIIC·ACAPPAZIRAMO** — Tab. IV. 83.

Váží *g* 1·42. — *E. H.*

258. *Líc* jako č. 234.

Opis. **X~VAIIZETOBXVD** (bez tečky).

Rub a opis jako č. 223.

Váží *g* 1·18, 1·19, 1·23. — *M.* — (Libice.)

259. *Líc* a opis jako č. 258.

Rub jako č. 223.

Opis. **XCIICAPPAZIRAMO**

Váží *g* 1·26. — *E. H.*

260. *Líc* jako č. 234.

Opis. **X·~VAIIZETOBXVD**

Rub jako č. 223.

Opis. **XCIIC·ACAPPA·ZIRAMO.** — *H. VI. 2.*

261. *Líc* a opis jako č. 260.

Rub jako č. 223.

Opis. **XIICAPPAZIRAMO**

Váží *g* 1·29. — *Š. K.*

262. *Líc* jako 234.

Opis. **X~VAIIZETOBXVD**

Rub jako č. 223.

Opis. **XCIICAPPA·ZIRAMO**

Váží *g* 1·26. — *FD. č. 218.*

263. *Líc* a opis jako č. 260.

Rub jako č. 223.

Opis. **XCIIC·ACAPPAZIRAMO** — *H. V. 9.*

264. *Líc* a opis jako č. 260.

Rub jako č. 223.

Opis. **XCIIC·ACAPPA·ZIRAMO**

Váží *g* 1·37. — *Š. K.*

265. *Líc* jako č. 234.

Opis. **+ZVAIIZETOBXVD**

Rub jako č. 223.

Opis. **XCIIC·ACAPPA+ZIRAMO**

Váží *g* 1·29. — *H. K.* — (Čistěves.)

266. *Líc* jako č. 234.

Opis. **+ZVAIIZETOBXVD·**

Rub jako č. 223.

Opis. **VIC·ACAPPA·ZIRAMOX** — Váží *g* 1·42. — *M.*

Na předešlých denarech bylo by jméno mincmistrovo v opise: **OMERIZ PRAGA CIV** srozumitelnější a našemu jazyku bližší, kdybychom v něm písmeno **Z** mohli považovati za překocené **N**, pak by tam stálo: **OMER IN PRAGA CIV**, tedy asi tak, jak to poznáme na denarech jeho ná-

stupce Nacuba, a **OMER** by znamenalo Oměr. Takového opisu dosud však na žádném denaru shledáno nebylo.

267. *Líc* jako č. 234.

Opis. **X•~VAΓICTXVD** (**BO** vynecháno.)

Rub jako č. 223. (s obličejem nepodařeným.)

Opis začíná v pravo uprostřed. **†AGAPP•ZIPIOMO** — Tab. IV. 84.
Váží *g* 1·18. — *E. M.* — (Byrč.)

268. *Líc* jako č. 234.

Opis. **†~LALZLOB**, (**** jest nedokončené **X**; **VD** schází.)

Rub jako č. 267.

Opis začíná v pravo uprostřed. **†ΔCACAΡΡΞMO** (vynecháno **IZI**).

Váží *g* 1·40. — *FD.* III. 14. — (Byrč.)

269. *Líc* jako č. 234.

Opis. **†~ΛVJIVJIOE†VD**

Rub jako č. 223.

Opis. **†ZIC•VJOCPPΞMO**

Váží *g* 1·15. — *FD.* č. 222. — (Byrč.)

270. *Líc* jako č. 234.

Opis. **†~VAJICXVD** (**BO** vynecháno.)

Rub jako č. 223.

Opis. **ΧΑCΑΡΡ•OMΞIO** — (Byrč, *ZN.* XV. p. 153.)

271. *Líc* jako č. 234.

Opis. **X~VAVIZΛVVC**

Rub jako č. 223.

Opis. **X-IC•ACAPPIIMOI** — (Byrč, *ZN.* XV. p. 153.)

272. *Líc.* V h. o. ruka pravá mezi $\bar{\omega}$ — $\bar{\alpha}$

Opis. **†•AJIΘLOBXVD**

Rub. Poprsí k straně levé, před ním křížek, pod nímž tečka.

Opis začíná trochu v pravo. **†OMΞIZ•PRAGACI** — Tab. IV. 85.

Váží *g* 1·10. — *M.*

273. *Líc* jako č. 272.

Opis. **†•AJIΘLOBXVD**

Rub jako č. 272.

Opis začíná uprostřed v pravo. **†OMΞIZ•PBAGACI**

Váží *g* 1·14. — *M.*

274. *Líc* a opis jako č. 273.

Rub jako č. 272.

Opis. **†OMΞIZ•PPAGACI** — *H.* VI. 25.

275. *Líc.* V h. o. ruka levá mezi $\bar{\omega}$ — $\bar{\alpha}$.

Opis. **†~V•AJIΘLOB†V** (**D** vynecháno.)

Rub jako č. 272.

Opis. **†•)CIVIBVICTIMO**

Váží *g* 1·09. — *Ƴ. K.*

276. *Líc* jako č. 272.

Opis. $\Psi\Omega\Lambda\text{I}\epsilon\theta\beta\upsilon\delta\nu\ddagger$; $\epsilon\theta\beta\upsilon$ místo $\epsilon\upsilon\theta\beta$, $\nu = \text{J}$
^{4 2 1 3}

Rub jako č. 272 bez tečky.

Opis z. z. $\theta\mu\epsilon\beta\iota\zeta\beta\beta\alpha\zeta\alpha\lambda\ddagger$ — Tab. IV. 86. — *H.* VI. I.

277. *Líc* jako č. 272.

Opis. $\Psi\Omega\Lambda\text{V}\epsilon\theta\iota\upsilon\delta\nu\ddagger$, $\epsilon\theta\iota\upsilon$ místo $\epsilon\theta\iota\beta$
^{4 2 3 1}

Rub. a opis jako č. 276.

Váží *g* 1·32. — *M.*

278. *Líc* jako č. 272.

Opis. $\bullet\sim\text{I}\epsilon\text{R}\alpha\text{G}\theta\beta\ddagger\text{D}\nu\text{X}$

Rub jako č. 276.

Opis. $\ddagger\alpha\text{I}\theta\text{I}\theta\text{I}\epsilon\text{I}\zeta\cdot\text{R}\text{R}\alpha\text{C}\text{I}$; *H.* VI. 6. — (Křinec.) — Tab. IV. 87.

Na denarech č. 276.—278. čte se jméno vévodovo od pravé ruky k levé a jeho titul naopak. Tato zvláštnost přichází na těchto napodobcích zde poprvé; setkáme se s ní později nejednou.

279. *Líc.* V h. o. ruka pravá mezi $\bar{\omega}$ — $\bar{\alpha}$

Opis. $\ddagger\text{S}\text{V}\text{I}\zeta\text{I}\zeta\text{I}\theta\beta\ddagger\text{V}\theta$

Rub jako č. 276.

Opis. $\text{X}\cdot\cdot\text{V}\zeta\Lambda\text{V}\theta\cdot\text{I}\zeta\text{I}\theta\text{M}\theta$

Váží *g* 1·40. — *FD.* III. 16.

280. *Líc* jako č. 279.

Opis $\text{X}\zeta\text{I}\text{V}\text{I}\zeta\text{I}\zeta\text{I}\theta\beta\text{X}\text{V}\theta$

Rub. V h. o. poprsí široké k straně pravé, před ním křížek.

Opis. $\text{X}\theta\text{M}\text{C}\text{R}\text{I}\zeta\cdot\text{P}\text{V}\text{I}\zeta\text{I}\text{V}$ — Tab. IV. 88.

Váží *g* 1·28. — *Ť. K.* — (Byřč, *ZN.* XV. p. 153., č. 126.)

281. *Líc* jako č. 279.

Opis. $\text{X}\Omega\text{V}\Lambda\text{V}\text{I}\zeta\text{I}\theta\beta\text{X}\text{V}\theta$

Rub jako č. 280.

Opis. $\ddagger\theta\text{M}\epsilon\text{I}\theta\text{I}\zeta\cdot\text{P}\text{V}\text{I}\zeta\text{I}\text{V}$

Váží *g* 1·15. — *FD.* III. 22. — (Byřč.)

282. V h. o. ruka pravá mezi $\bar{\omega}$ — $\bar{\alpha}$

Opis. $\text{X}\cdot\sim\text{V}\Lambda\text{I}\zeta\text{I}\theta\beta\ddagger\text{V}\theta$

Rub jako č. 276.

Opis z. z. $\ddagger\theta\text{M}\epsilon\text{I}\zeta\beta\beta\alpha\zeta\alpha\lambda$ — *H.* VI. 5.

283. V h. o. ruka pravá mezi $\bar{\omega}$ — $\bar{\alpha}$.

Opis jako č. 279.

Rub a opis jako č. 279. — *FD.* č. 226. — (Byřč.)

284. V h. o. ruka pravá mezi m — m

Opis. $\text{X}\Omega\text{V}\Lambda\text{I}\zeta\text{I}\theta\beta\text{X}\text{V}\theta$

Rub jako č. 276.

Opis. $\text{X}\text{V}\Lambda\zeta\alpha\text{R}\alpha\text{R}\alpha\text{I}\zeta\theta\text{M}\theta$

Váží *g* 1·50. — (Jarocín *Ť.* p. 35., č. 5.)

285. V h. o. ruka levá mezi m — m

Opis $\text{X}\sim\text{V}\text{I}\zeta\text{I}\theta\beta\text{I}\theta\epsilon\text{X}\text{V}\theta$

Rub. V h. o. široké poprsí k levé straně, před ním křížek.

Opis. **XVAJAPPIIDEMO** — Tab. IV. 89.

Váží *g* 1·38. — *M.* — (Čistěves.)

286. *Líc* jako č. 285.

Opis. **X~VI~IAIOEXVD**

Rub jako č. 285.

Opis. **XVAJAPPIIDEMO**

Váží *g* 1·14. — *E. H.* — (Mančice, Olobok, Čistěves.)

287. *Líc* jako č. 285.

Opis. **X•~VI~IAIOEXVD**

Rub jako č. 285.

Opis. **XVAJAPPIIDEMO**

Váží *g* 1·30. — *E. M.* — (Čistěves.)

Na Omerizových denarech dosud uvedených pozorovali jsme sice nejeden porušený opis, nicméně byl jakž takž přece srozumitelný. Na denarech následujících jsou opisy pouze po jedné straně dosti správné, po druhé však valně skomolené a obyčejně přeplněné.

288. V h. o. ruka pravá mezi $\bar{\omega}$ — $\bar{\alpha}$

Opis. **+•~VATIZ•BOL•VD**

Rub. V h. o. poprsí k levé straně, před ním křížek.

Opis začíná dole v pravo. **•VCANWA+HTIZ•M̄** — Tab. IV. 90.

Váží *g* 1·25. — *E. M.*

Kdybychom neznali předešlých denarů, sotva bychom z tohoto opisu na rubu poznali valně porušený: **OMERIZ** atd., který jest ještě horší na těchto kusech:

289. *Líc* a opis jako č. 288.

Rub jako č. 288.

Opis bez křížku. **NACVNΛOBIZIWU**

Váží *g* 1·15. — *M.* — (Libice.)

290. *Líc* a opis jako č. 288.

Rub jako č. 288.

Opis bez křížku. **ΛHCIMEMVCAN**

Váží *g* 1·45. — *E. H.*

291. *Líc* a opis jako č. 288.

Rub jako č. 288.

Opis nemá křížku. **•ATHCIZIMVVCVID** — II. VI. 15.

Dává se mu zde místa pro zřetelný opis na lícu, který se srovnává s č. 288.

292. *Líc* jako č. 288.

Opis. **+•~A~AJIZ•JOBXV** (D vynecháno.)

Rub jako č. 288.

Opis. **+•~VBAJIZ•JOM**

Váží *g* 1·29. — (Byřč, *Zl.* XV. p. 153.)

293. *Líc* jako č. 288.

Opis. † ~VAJZICLOAXDV, (A místo B, C = E, XDV = DVX)

Rub jako č. 288.

Opis. †IMCPBPVACMO — (Byrč, ZV. XV. p. 153.)

294. *Líc* jako č. 288.

Opis. †?VAJ•ZIEJ•VD

Rub jako č. 288.

Opis. †AIA•IAPPIPMI — (Byrč, ZV. XV. p. 153.)

295. *Líc* a opis jako č. 293.

Rub jako č. 288.

Opis †AIA•IAPVACMO — (Byrč, ZV. XV. p. 153.)

296. *Líc* jako č. 288.

Opis. •~VAJZIOXVD

Rub jako č. 288.

Opis. †ICAEAPMAYIOMI — (Byrč, ZV. XV. p. 153.)

297. *Líc* jako č. 288.

Opis začíná dole v pravo. X~VAJZIEIOEXVI, (I místo D)

Rub jako č. 288.

Opis začíná dole v pravo. †VV•AENVWAE•VI — Tab. IV. 91.

Váží g 1:15. — M. — H. VI. 12.

298. *Líc* jako č. 288.

Opis. XVGOIIOVMJVD

Rub. V h. o. poprsí k straně pravé, před ním křížek.

Opis. †OIMIZRRAGACIZ

Váží g 1:35. — FD. III. 23. — (Byrč.)

299. *Líc* jako č. 288.

Opis. †VOAVJIE.V~•XDV

Rub jako č. 298.

Opis. †EICAPAPPIACMO — (Byrč, ZV. XV. p. 153.)

300. *Líc* jako 288.

Opis †•ΓMCVIOIOTAXVD

Rub jako č. 298.

Opis. †ICAPAPPIIMIO — (Byrč, ZV. XV. p. 153.)

301. *Líc* jako č. 288.

Opis. . . VAJZIEIAGCIED

Rub jako č. 298.

Opis začíná v levo uprostřed. †OMEIRRALICACIZ — Tab. IV. 92.

Váží g 1 — — FD. XXXVI. 3. — (Čistěves.)

302. *Líc* jako č. 288.

Opis zevna. XONICZGANPNVDV

Rub. V h. o. poprsí k levé straně, před ním křížek.

Opis. OMCIZ•IYCA — FD. č. 229.

303. *Líc* jako č. 288.

Opis zevna začíná dole. •MOVJIC . . •VCIZ

Rub jako č. 302.

Opis. $\chi \Sigma \zeta \omega \alpha \rho \alpha \rho \alpha \omega \mu \epsilon \nu \alpha$ — *H. VI. 3. — Tab. IV. 93.*

Následující denary téhož typu mají ještě více porušené opisy na lícu i rubu.

304. *Líc* V h. o. ruka pravá mezi $\bar{\omega}$ — $\bar{\alpha}$

Opis. $\chi \sim \nu \alpha \tau \iota \lambda \rho \iota \alpha \nu \delta$

Rub. V h. o. poprsí k straně levé, před ním křížek.

Opis. $\dagger N \cdot \nu \lambda \delta \iota \mu \mu \nu \zeta$

Váží *g* 1.18. — *J. K.*

305. *Líc* jako č. 304.

Opis začíná dole v levo. $\dagger \beta \omega \lambda \cdot \iota \lambda \cdot \iota \omega \iota \dagger \epsilon \cdot \nu \Gamma$

Rub jako č. 298.

Opis. $\dagger \omega \Gamma \iota \lambda \epsilon \theta \iota \omega \zeta \theta \epsilon \cdot \iota \zeta \nu$ — *Tab. IV. 94.*

Váží *g* 1.24. — *E. H. — (Čistěves.)*

306. *Líc* jako č. 304.

Opis. $\dagger \omega \mu \nu \iota \delta \lambda \nu \cdot \delta \iota \Gamma \nu \zeta \omega$

Rub. V h. o. poprsí k straně pravé, před ním křížek.

Opis. $\bullet \omega \delta \alpha \iota \rho \rho \iota \nu \mu \nu \omega \dagger \zeta \iota \omega$ — (*Byřč, ZN. XV. p. 153.*)

Tím se končí Omerizovy denary typu anglosaského. Denar následující s opisem na rubu nedosti zachovalým, jak se zdá, náleží témuž mincmistrovi ačkoli má tam obraz dosud neznámý; lícem se s předešlými dobře shoduje.

307. *Líc.* V h. o. ruka pravá mezi $\bar{\eta}$ — $\bar{\omega}$

Opis. $\dagger \nu \alpha \tau \iota \epsilon \nu \beta \cdot \chi \nu \delta$

Rub. V h. o. pták v pravo obrácený, pod zobákem jest $\bar{\alpha}$ (střela?)

Opis. $\chi \nu \iota \zeta \cdot \alpha \rho \alpha \cdot \cdot \zeta \mu \omega$ — *Tab. IV. 95.*

Váží *g* 1.28. — *FD. IV. 5.*

Na žádném pozdějším denaru jméno mincmistra Omerize více nepřichází.

b) NACVB IN PRAGA; DE PRAGA NACVB.

308. *Líc.* V h. o. ruka pravá mezi $\bar{\omega}$ — $\bar{\alpha}$

Opis. $\bullet \sim \nu \alpha \tau \iota \epsilon \nu \beta \cdot \chi \nu \delta \dagger$

Rub. V h. o. poprsí k levé straně; před ním křížek.

Opis zevna $\dagger \nu \lambda \nu \nu \beta \iota \nu \rho \alpha \nu \cdot$ — *Tab. IV. 96.*

Váží *g* 1.30 — *FD. III. 18.*

Na lícu čte se jméno vévodovo od pravé ruky k levé a titul naopak (srovnej č. 276.—278.)

309. *Líc* a opis jako č. 308.

Rub jako č. 308.

Opis zevna $\dagger \nu \lambda \nu \nu \beta \iota \nu \rho \alpha \nu$ — (*Byřč, ZN. XV. p. 153.*)

310. *Líc* jako č. 308.

Opis. $\sim\text{AVZIDTOEAX}$

Rub jako č. 308.

Opis zevna $\text{+VCARRNIBVNCVA} \bullet$. — (Byrč, *FD.* č. 240.)

311. *Líc* jako č. 308.

Opis. $\sim\text{VA7.7E70BOL7+}$
2 1 3

Rub jako č. 308.

Opis zevna. $\text{+NVCVNIH7BVCVNI} \bullet$

Váží *g* 1:35. — *FD.* č. 242.

312. *Líc* jak č. 308.

Opis. $\text{+} \bullet \sim\text{VA7.7I70EXVD}$

Rub jako č. 308.

Opis zevna. $\text{+NVCVNIH7BVCVNI} \bullet$. — (Byrč, *ZV.* XV. p. 153.)

313. *Líc* jako č. 308.

Opis. $\sim\text{VA7.7E70VDX}$
2 1 3

Rub jako č. 308.

Opis zevna. $\text{+NVCVNIH7BVCVNI} \bullet$ — (Byrč, *ZV.* XV. p. 154.)

314. *Líc* a opis jako č. 313.

Rub jako č. 308.

Opis zevna. $\text{+NVCVNIH7BVCVNI} \bullet$

Váží *g* 1:24. — *FD.* č. 241. — (Byrč.)

315. *Líc* jako č. 308.

Opis. $\text{X} \sim\text{VA7.7E70BVD}$

Rub jako č. 308.

Opis zevna. $\text{+NVCVNIH7BVCVNI} \bullet$. — *H.* VI. 7.

316. *Líc* a opis jako č. 315.

Rub. jako č. 308.

Opis zevna. $\text{+NVCVNIH7BVCVNI} \bullet$

Váží *g* 1:34. — *M.* — *H.* VI. 8.

317. *Líc* jako č. 308.

Opis. +H7AV7I70E7+VD

Rub jako č. 308.

Opis zevna. $\text{+NVCVNIH7BVCVNI} \bullet$. — (Byrč, *ZV.* XV. p. 154.)

318. *Líc* jako č. 308.

Opis. $\text{+} \bullet \sim\text{VA7.7I70EXVD}$

Rub jako č. 308.

Opis zevna. $\text{+NVCVNIH7BVCVNI} \bullet$. — (Byrč, *ZV.* XV. p. 154.)

319. *Líc* jako č. 308.

Opis. +VA7.7I70CXVD

Rub jako č. 308.

Opis zevna. $\text{+NVCVNIH7BVCVNI} \bullet$. — (Byrč, *ZV.* XV. p. 154.)

320. *Líc* jako č. 308.

Opis. $\text{+} \sim\text{VA7.7E70EVD}$

Rub jako č. 308.

Opis zevna. †HΛCXB·IH9PΛCΛ — (Byrč, *ZV. XV.* p. 154.)

321. *Líc* jako č. 308.

Opis. †~VW7I370EΛXΛD

Rub jako č. 308.

Opis zevna. †HΛCXB·IIRIIMCXB — (Byrč, *ZV. XV.* p. 154.)

322. *Líc* jako č. 308.

Opis. †~A7·I370BXCVD

Rub jako č. 308.

Opis zevna. $\text{†ΛE9HΛCXB·V9PPIHVCXB}$. — Tab. V. 97. — *H. VI.* 9. —

(Křinec.)

323. *Líc* a opis jako č. 308.

Rub jako č. 308.

Opis zevna. $\text{†VHΛCXB·IIPPIHVCXB}$ — *H. VI.* 10.

324. *Líc* jako č. 308.

Opis začíná dole. X~A7I370EΛXVI

Rub jako č. 308.

Opis z. z. začíná dole. †HΛCXB·IIRIIMCXB — *H. VI.* 12.

Denary č. 321—324, na jichž rubu jsou skomolené opisy, pokládají sluší za pozdější předešlých; nicméně jméno mincmistra a mincovny přece na nich poznáváme.

Na denaru následujícím ponechány sice tytéž obrazy, avšak na lícu u ruky na místě $\overline{\omega}$ umístěna střela, která se pak opakuje na denarech mladších téhož mincmistra, majících na rubu kaplici.

325. *Líc.* V h. o. ruka pravá mezi střelou a $\overline{\alpha}$

Opis. †~VW7I370EΛXVI

Rub. V h. o. poprsí k straně levé, před ním křížek.

Opis zpět. $\text{†E9PPIHVCXB·IIRIIMCXB}$ — Tab. V. 98.

Váží *g* 1·19. — *E. M.*

Denar ten zasluhuje bližší pozornosti. On jest totiž mincmistra Nacuba dosud známý poslední s poprsím vůbec, a spolu první, kde jméno mincovny se nachází před jménem mincmistrovým. Při tomto pořadu obou jmen zůstalo i na dále a sice nejen na denarech Nacubových, nýbrž i na pozdějších Mizletových, jak dále uvidíme. Z toho soudím, že všechny denary jmenovaných mincmistrů, na nichž jméno mincovny jest na místě prvním a mincmistrovo na druhém — jsou mladší oněch denarů, na nichž pořad ten jest opáčný, jak jsme to pozorovali na všech denarech Omerizových a Nacubových (do č. 324.). Opis na rubu **DE PRAGA NACVB** jest velice vzácný, poněvadž se na žádném jiném kolku neopakuje.

S mincmistrem Nacubem setkáme se ještě při denarech Boleslava III. a Vladivoje.

c) MIZLETA PRAGA.⁶¹⁾

326. *Líc.* V h. o. ruka pravá mezi střelou a $\bar{\alpha}$

Opis. **•BOLEILAVSDVX**

Rub. V h. o. kříž, v jehož 3. koutě tři hřeby z téhož bodu vycházející a v ostatních po kroužku.

Opis. **•MIZLETAPRAGA** — Tab. V. 99.

Váží *g* 1·30. — *H.* IV. 19.

327. *Líc* a opis jako č. 326.

Rub jako č. 326.

Opis. **•MIZLETA•PRAGA**

Váží *g* 1·30. — *E. M.*

328. *Líc* jako č. 326.

Opis. **•BOLEILAVSDVX**

Rub jako č. 326.

Opis. **•MIZLETV•PRAGA** — *FD* č. 310.

329. *Líc* jako č. 326.

Opis. **XVVAΓIΣΓO8XVD**

Rub jako č. 326.

Opis. **•MIZL•ETAPRAGA** — Tab. V. 100.

Váží *g* 1·10. — *E. M.* — *H.* IV. 21.

330. *Líc* a opis jako č. 329.

Rub. V h. o. kříž, v jehož 2. koutě tři hřeby z téhož bodu vycházející a v ostatních po kroužku.

Opis. **•MIZLETAPPA•GA**

Váží *g* 1·25. — (Jarociń, *Ź.* tab. IV. 33.)

331. *Líc* a opis jako č. 329.

Rub jako č. 326.

Opis. **MIZLETIPPAḠA**

Váží *g* 1·25. — *M.*

332. *Líc* jako č. 326.

Opis. **+2VVAΓIΣΓO8XVD**

Rub a opis jako č. 331. — *H.* IV. 20.

333. *Líc* jako č. 326.

Opis. **ABOLEILAVSDA+**

Rub jako č. 330.

Opis. **•MIZLETAIḠAḠPPAOI** — (Lejsovský mlýn, *B.* p. 13., č. 78.)

Při následujících denarech rázu anglosaského zarážejí porušené opisy na rubu, kde vedle skomoleného jména mincmistrova vyraženo ještě několik písmen celkem nesrozumitelných. Pokládám je za napodobky z kteréś mincovny za hranicemi země české vyšlé, poněvadž se dosud pouze v ta-

⁶¹⁾ Slovanské jméno: buď Myslata (MЫCЛATA) nebo Myslota (MЫCЛОТА) viz pozn. 55.

mějších nálezech objevily. Denar původní s opisem správnými, jemuž byly napodobeny, dosud znám není.

334. V h. o. ruka pravá mezi $\bar{\omega}$ — $\bar{\alpha}$

Opis. **X • \sim VΛΓIΣΓOΒXVD**

Rub. V h. o. poprsí k straně levé, před nímž křížek.

Opis (dole v levo) **VVCVIC • ΛTHCIZIM** — Tab. V. 101. —

H. VI. 15.

335. *Lic* jako č. 334.

Opis **† • \sim VΛΓIΣΓOΒ†VD**

Rub jako č. 334.

Opis. **NICVMVA • TIIFIZIM, F = E, II = A**

Váží *g* 1·25. — *FD.* III. 19. — (Byřč.)

336. *Lic* a opis jako č. 335.

Rub jako č. 334.

Opis. **• IΛOΛCANAICIZIM** — (Byřč, *ZN.* XV. p. 154, č. 128.)

337. *Lic* jako č. 334.

Opis. **X \sim VΛΓIΣΓOΒXVD**

Rub jako č. 334

Opis. **CVWVC • ITHCIZIM** — (Byřč, *ZN.* XV. p. 154, č. 128.)

338. *Lic* a opis jako č. 334.

Rub jako č. 334.

Opis. **• ΛIJCANATNIJIZIM** — (Byřč, *ZN.* XV. p. 154, č. 128.)

339. *Lic* jako č. 334.

Opis. **† \sim VΛΓIΣOPIXVD**

Rub jako č. 334.

Opis. **VMVCIV • VJIZIM** — (Byřč, *ZN.* XV. p. 154, č. 128.)

340. *Lic* jako č. 334.

Opis. **† \sim VΛΓIΣΓOEXVD**

Rub jako č. 334.

Opis. **• MVCVIC • ANICIZIM**

Váží *g* 1·12. — *ř. K.* — (Byřč.)

Mizleta byl mincmistrem též za Boleslava III. a Vladivoje, jak dále uvidíme, ano ještě za Jaromíra.

2. Z mincovny vyšehradské.

Na denarech Boleslava II. zachovala se z mincovny vyšehradské jména dvou mincmistrů, totiž Zanta a Noc, která — jak patrně — nejsou dosti jasná.

Zanta by mohlo býti buď Znata, Vznata nebo Žanda (**ЗНАТА, КЗНАТА, ЖАНДА**)⁶²⁾ — Noc může býti pokládáno za skratku delšího jména,

⁶²⁾ Gmenoslov, viz poznámku 55.

jako n. p. Nogovojen, Nosizlaus, Nozislaus⁶⁸) a j., poněvadž na denarech není žádnou zvláštností, že se vyrylo **NOC** místo **NOG**, **NOZ** i **NOS**, jak patrně z rozmanitých opisů na denarech tohoto věku vůbec.

a) ZANTA VVISEGRAD.

S tímto opisem na rubu známy jsou pouze denary rázu anglosaského, na některých jest u ruky $\bar{\text{N}}$ místo $\bar{\text{w}}$.

341. *Líc.* V h. o. ruka pravá mezi $\bar{\text{N}}$ — $\bar{\text{A}}$

Opis. X•XVDVAJIEJOB•

Rub. V h. o. poprsí k straně levé, před ním křížek.

Opis zpět. †•IANTAVVIEG — Tab. V. 102. — H. VI. 19.

342. *Líc* jako č. 341.

Opis. X•XVDVAJIEJOB•

Rub a opis jako č. 341.

Váží g 1·20. — M. — H. VI. 17.

343. *Líc* a opis jako č. 342.

Rub jako č. 341.

Opis zpět. †•IANTAVVIEG — H. VI. 23. — (Křinec.)

344. *Líc* jako č. 341.

Opis. X•XVDVAJIEJOB•

Rub. jako č. 341.

Opis zpět. †•IANTAVVIEG — Tab. V. 103.

Váží g 0·80. — M. — H. VI. 16.

345. *Líc* a opis jako č. 344.

Rub jako č. 341.

Opis zpět. †•IANTAVVIEG (bez tečky.)

346. *Líc* jako č. 341.

Opis. X•XVDVAJIEJOB•

Rub a opis jako č. 341. — H. VI. 18.

347. *Líc* jako č. 341.

Opis. X•XVDVAJIEJOB•

Rub jako č. 341.

Opis zpět. †•IANTAVVIEG — H. VI. 22. (Křinec.)

348. *Líc* a opis jako č. 347.

Rub jako č. 341.

Opis zpět. †•ZANTAVVIEG

Váží g 1·18. — M.

349. *Líc* a opis jako č. 347.

Rub a opis jako č. 341. — E. M.

350. *Líc.* V h. o. ruka pravá mezi $\bar{\text{N}}$ — $\bar{\text{A}}$

⁶⁸) Emler, Prameny II. 126, 174 a Gmenoslov poznámka 55.

Opis. **X•XVDVAJIIJOB** (bez tečky před **B**).

Rub jako č. 341.

Opis zpět. **†•IANTΛ•VVIZ•E•C** — Tab. V. 104. — H. VI. 21. — (Křinec.)

351. *Líc* a opis jako č. 347.

Rub jako č. 341.

Opis zpět. **†•IANTΛ•VVIIZ** — H. VI. 20. — (Křinec.)

Na denarech následujících jest ruka mezi obyčejnými značkami, opisy na lícu jsou zcela srozumitelné, avšak na rubu více méně přeházené, jako jsme to pozorovali už na některých denarech mincmistra Nacuba a j.

352. *Líc*. V h. o. ruka pravá mezi $\bar{\omega}$ — $\bar{\alpha}$

Opis. **XBOLEZLV DVX•**

Rub jako č. 341.

Opis. **†•IHTAVCEGV DV** — Tab. V. 105.

Váží *g* 1·03 (trochu odrobený.) — *M.* — (Libice.)

353. *Líc* a opis jako č. 352.

Rub jako č. 341.

Opis začíná dole. **†•HTAVCEGV DV** — H. VI. 11. — (Křinec.)

354. *Líc* jako č. 352.

Opis. **†•XVDVAJIIJOB**

Rub jako č. 341.

Opis zpět. **†•IHTAVCEGV DV (= I(A)NTAV(I)ZC(R)DV)**

Váží *g* 1·30. — *FD.* č. 263.

355. *Líc* jako č. 352.

Opis. **†•NVVAIZ•IOT•DV•**

Rub jako č. 341.

Opis začíná trochu v levo. **X•VSIHTVCWVZCΛ (?)** — H. VI. 13. — (Křinec.)

356. *Líc* jako č. 352.

Opis z. z. **†•ROLEILVDVX•**

Rub jako č. 341.

Opis zpět. **†•STHTAVCEGV DV** — *FD.* č. 262.

Jméno **ZANTA** na žádném pozdějším denaru více nepřichází.

b) VISEGRAD NOC.

Denary tohoto mincmistra nejsou už rázu anglosaského. Schází na nich poprsí s křížkem, na jehož místo přišel »kříž« a sice na lícu, kdežto na rubu vyražena »ruka«. Kromě denarů tohoto typu **Noc** vůbec žádných jiných nerazil.

357. *Líc*. V h. o. kříž, v jehož 2. koutě tři hřeby z obloučku vycházející a v ostatních po kuličce.

Opis. **†•BOFEIZL∇Λ†**

Rub. V h. o. ruka levá mezi **o** – **ω**

Opis z. z. **VI • ~ IGR ▽ b NOC**, **I** místo **E** — Tab. V. 106.

Váží *g* 1'22, 1'29. — *E. H.* — (Mančice.)

358. *Líc* a opis jako č. 357.

Rub jako č. 357.

Opis z. z. **+V • I • ~ I Q b ▽ D NOC** — *E. H.* — (Mančice.)

359. *Líc* a opis jako č. 357.

Rub jako č. 357.

Opis. **+VI ~ IGRADWOC**

Váží *g* 1'28. — *E. H.* — (Mančice.)

360. *Líc* jako č. 357.

Opis. **+BOFEIIL ▽ ▽ ▽**

Rub jako č. 357.

Opis z. z. **+VI • ~ IGP ▽ b NOC**

Váží *g* 1'37. — *M.* — (Mančice.)

361. *Líc* a opis jako č. 360.

Rub jako č. 357.

Opis z. z. **+V • I • ~ Ξ GRAB NOC**, **Ξ** místo **E**

Váží *g* 1'25. — *E. M.* — (Mančice.)

362. *Líc* jako č. 357.

Opis zpět. **+V + 80 ▽ ▽ I I ▽ ▽ ▽**

Rub jako č. 357.

Opis z. z. **+V • I • ~ I G • D ▽ R NOC** — Tab. V. 107.

Váží *g* 1'18. — *Š. K.* — (Mančice.)

363. *Líc* a opis jako č. 362.

Rub jako č. 357.

Opis z. z. **+V • I • ~ I G • PARNOC** — Tab. V. 108.

Váží *g* 1'35. — *M.* — (Mančice.)

364. *Líc* a opis jako č. 362.

Rub jako č. 357.

Opis. **+VI ~ I G • b ▽ RAOC**, **A** místo **N**

Váží *g* 1'22. — *E. H.* — (Mančice.)

365. *Líc* jako č. 357.

Opis z. z. **BOLEIILV ~ DV +**

Rub jako č. 357.

Opis z. z. **+VI ~ I GA ▽ RHOC** — *I. D.* III. 6. — (Čistěves.)

366. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož 1. koutě tři hřeby z obloučku vystupující, a v ostatních po kuličce.

Opis. **BOFEIIL I ▽ ▽ ▽ + V +**

Rub jako č. 357.

Opis zevna začíná dole vpravo. **+VI ~ I • Ξ Q R ▽ D NOC +** — Tab. V. 109.

Váží *g* 1'38. — *E. H.* — (Mančice, Čistěves.)

367. *Líc* jako č. 366.

Opis z. z. **BOLEIZI+VV+V+**

Rub jako č. 357.

Opis z. z. **+V•I•~EG•RADNOC**

Váží *g* 1·08, 1·22, 1·30. — *M.* — (Mančice, Jarociň, *Ź.* tab. II. 17.)

368. *Líc* V h. o. kříž, v jehož 4. koutě tři hřeby z obloučku vycházející, a v ostatních po kuličce.

Opis. **+V IIZIOB+**

Rub jako č. 357.

Opis z. z. . . **NAJ•FGR<DNOC, O = O** — (Rummelsburg, *BB.* I. p. 31, č. 76.)

Tyto vyšehradské denary jsou vůbec poslední s jmény mincmistrů. Na všech pozdějších nachází se pouze jméno mincovny, a sice buď **VISEGRAD CIVITAS** nebo prostě **VISEGRAD**, ačkoli na všech současných denarech pražských jména mincmistrů zůstala.

III. Emma.

Druhou manželkou Boleslava II. byla Emma, dcera Kunrata Mírumilovného, krále burgundského (937—993), a sestra Gisely, manželky Jindřicha II., vévody bavorského (str. 37.). Do Čech se provdala r. 974 nebo 975. Její denary, ražené na Mělníce, jsou typu anglosaského a pocházejí hned z prvních let, kdy byl typ ten u nás zaveden, tedy asi z r. 990. Neboť na nich jako na denarech Ethelredových jest na lícu poprsí s křížkem, což na žádném jiném českém denaru neshledáváme, a na rubu nalezá se ruka mezi $\bar{\lambda}$ — $\bar{\omega}$, jako na prvních denarech Omerizových a pak u nás — nikde jinde. Na základě tohoto pozorování mám za to, že Emma nevybílala své denary teprv po smrti svého manžela (999) jako poručnice svých synů, kterýž náhled jest dosud obecně běžný, nýbrž že se tak stalo při jakés vzácné příležitosti mnohem dříve. Poprsí s křížkem nevidíme na českých denarech už od r. 994. — jak dále bude ukázáno, a vrátilo se na ně teprv za vévody Jaromíra.

Denary «královny» Emmy popisují se takto:

369. *Líc.* V h. o. poprsí k straně levé, před ním křížek.

Opis. **+ENMA+RECIINA**

Rub. V h. o. ruka levá mezi $\bar{\lambda}$ — $\bar{\omega}$.

Opis zpět. **+CIATA?+MƏJNIC** — Tab. V. 110.

Váží *g* 1·18 — *M.* — (Čistěves.)

370. *Líc* a opis jako č. 369.

Rub jako č. 369.

Opis zpět. **+CATA~+MƏJNIC** — Tab. V. 111.

Váží *g* 1·33. — *E. H.* — (Čistěves.)

371. *Líc* a opis jako č. 369.

Rub jako č. 369.

Opis zpět. $\text{†} \text{CIVITA} \sim \text{†} \text{MƏJNIC}$ — (ZV. XV. tab. V. 2.)

372. *Líc* a opis jako č. 369.

Rub V h. o. ruka levá mezi $\bar{\text{a}} - \text{m}$

Opis zpět. $\text{†} \text{CIVIT} \sim \text{†} \text{MƏJNIC}$ — II. VII. 10.

373. *Líc* jako č. 369.

Opis. $\text{†} \text{ENMA} \text{†} \text{RECIINA}$

Rub jako č. 372.

Opis zpět. $\text{†} \text{CIVAT} \sim \text{†} \text{MƏJNIC}$ — II. VII. 9b.

374. *Líc* jako č. 369.

Opis. $\text{†} \text{ENMA} \text{†} \text{RECTINA}$

Rub jako č. 372.

Opis zpět. $\text{†} \text{CIVITA} \sim \text{†} \text{MƏJNIC}$ — ZV XV. tab. V. 1. — Tab. V. 112.

IV. Boleslav II. společně se svým synem Boleslavem (III.).

(994–999.)

R. 994. byv Boleslav II. raněn mrtvicí povolal svého syna Boleslava za spoluvládce, který jím zůstal až do jeho úmrtí.

Do této doby kladu všechny denary, na nichž po obou stranách nachází se týž opis: **BOLEZLAVSDVX**, nechť správný nechť skomolený nebo jakkoli porušený. Toto přidělení odůvodnil jsem už na místě jiném,⁶⁴⁾ zde pouze podotýkám, že v X. století nebylo nic neobyčejného, když na témžc denaru shledáno jméno otce a syna. Tak n. p. na denarech císaře Oty I. (956—973, císař od r. 962), ražených v Pavii, nachází se na lícu jeho jméno s titulem »imperator«, a na rubu jméno jeho syna Oty (II.) s titulem »rex«. ⁶⁵⁾

Na denarech sem náležejících není ovšem jmen mincmistrů, poněvadž tam pro ně nezbylo místa, setkáme se však s nimi opět za Boleslava III. O denarech této doby rozhodují tedy v první řadě stejná jména obou panovníků; popisují se takto:

375. *Líc.* V h. o. ruka levá mezi $\text{o} - \text{w}$

Opis začíná dole uprostřed; z. z. $\text{†} \text{COVEZLAVDVX}$, $\text{C} = \text{G}$, první $\text{V} = \text{L}$

Rub. V h. o. kříž, v jehož 1. koutě tři hřeby z téhož obloučku vycházející a v ostatních po kuličce.

Opis začíná trochu v pravo; z. z. $\text{†} \text{DOVEI} \text{†} \text{JAVDV} \text{†}$ — Tab. V. 113.

Váží g 1.55. — E. H. — (Mančice.)

Denary s těmito obrazy vybijel na Vyšehradě mincmistr Noc (v. č. 357. až 368.), možná, že i tyto a následující stejného typu pocházejí od něho.

⁶⁴⁾ Jos. Smolík, Nález denarů v Chrástanech u Českého Brodu.

⁶⁵⁾ BB I. p. 38.

376. *Líc* jako č. 375.

Opis začtná dole; z. z. †COVEIV·Λ·ND·†

Rub jako č. 375.

Opis z. z. JOVEIJAVCV†, CV† = DVX — *FD.* č. 193.

377. *Líc* a opis jako č. 375.

Rub V h. o. kříž, v jehož 4. koutě tři hřeby na obloučku a v ostatních po kuličce.

Opis z. z. †JOVEIJAVCV·†

378. *Líc* jako č. 375.

Opis z. z. †DOLVEIJAVDVX, první D = Ð

Rub jako č. 375.

Opis z. z. †DOV·EIJAVDVX — (*Olobok, FD.* č. 191.)

379. *Líc.* V h. o. ruka levá mezi o — ω

Opis dole z. z. †BOLV·EIJAVDVX

Rub. V h. o. kříž, v jehož 2. koutě tři hřeby na obloučku a v ostatních po kuličce.

Opis z. z. †DOV·EIJAVDVX — *Tab. V.* 114.

Váží *g* 1·20, 1·21. — *M.* — (*Mančice, Olobok.*)

380. *Líc* jako č. 379.

Opis z. z. †DOVEIVAVDVX, † jest nedodělaný křížek.

Rub a opis jako č. 377.

Váží *g* 1·35. — (*Jarociň, Ž.* tab. II. 14.)

381. *Líc* jako č. 379.

Opis z. z. †DOLAEIJAVDVX

Rub jako č. 377.

Opis z. z. †DOILEIJAVDVX

Váží *g* 1·30. — (*Jarociň, Ž.* p. 29, č. 27.)

382. *Líc* jako 379.

Opis z. z. †·DOIVEI . . VDV†

Rub jako č. 377.

Opis z. z. †JOVEIL . . CV† — (*Jarociň, Ž.* p. 29, č. 28.)

383. *Líc.* V h. o. ruka levá mezi o — ω

Opis. †DV†BOJELAVE·

Rub jako č. 375.

Opis. UEMOIEICIV†CA† — *Tab. V.* 115.

Váží *g* 1·25. — *E. H.* — (*Mančice.*)

Zřetelný opis na tomto lícu rozhoduje o všech následujících denarech, na nichž jsou podobně porušené opisy jako zde na rubu, kde pokládám U a M za zbytečné, ß za B, I za L, J za Æ, C za L a čtu dle podložených číslic:

UEMOIEICIV†CA†, † jest nedodělaný křížek.

1 234657 DVX = Bolezlu dux.

384. *Líc* jako č. 383.

Opis. †ßVMOIEICIV†CA†

Rub jako 377.

Opis. ΕΙΥΜΟΙΞΙΥ-ΙΑ† — Tab. V. 116.

Váží *g* 1·44. — *M.* — (Čistěves.)

385. *Líc* jako č. 383.

Opis. ΞΥΜΟΙΞΙΥ-ΙΑ†

Rub jako č. 375.

Opis. ΞΥΜΟΙΞΙΥ-ΙΑ† (jako na lícu.)

Váží *g* 1·58. — *M.* — (Mančice, Byřč, Lejsovský mlýn, *B.* p. 12, č. 73.)

386. *Líc* a opis jako č. 383

Rub jako č. 375.

Opis trochu v pravo. ΒΗΜΟΙΞΙΥ-ΙΟ:†, : místo V

Váží *g* 1·45. — *H. K.* — (Čistěves.)

387. *Líc* jako č. 383.

Opis. ΒΥΜΟΙΞΙΥ-ΙΟ:†

Rub jako č. 375.

Opis. ΞΥΜΟΙΞΙΥ-ΙΟ:†

Váží *g* 1·11, 1·35. — *M.* — (Mančice, Byřč.)

388. *Líc* a opis jako č. 385.

Rub jako č. 375.

Opis. ΒΗΜΟΙΞΙΥ-ΙΑ†, též ΞΥΜΟΙΞΙΥ-ΙΑ†

Váží *g* 1·24, 1·26, 1·34 — *M.* — (Mančice.)

389. *Líc* a opis jako č. 385.

Rub jako č. 375.

Opis. ΞΥΜΟΒΙΞΙΥ-ΙΑ†, též ΞΥΠΟΒΙΞΙΥ-ΙΑ†

Váží *g* 1·20. — *Š. K.* — (Byřč, *ZN.* XV. p. 161, č. 137.)

390. *Líc* jako č. 383.

Opis. ΞΥΜΟΙΞΙΥ-ΙΑ†

Rub jako č. 375.

Opis. ΕΥΜΟΙΞΙΥ-ΙΟ:†

Váží *g* 1·30. — *H. K.* — (Čistěves.)

391. *Líc* jako č. 383.

Opis. ΞΥΜΟΙΞΙΥ-ΙΑ†
1 2 3 5 4 6

Rub. V h. o. kříž, v jehož 3. koutě tři hřeby na obloučku, a v ostatních po kuličce.

Opis. ΞΥΜΟΙΞΙΥ-ΙΑ†

Váží *g* 1·21, 1·35. — *M.* — *E. H.* — (Mančice.)

392. *Líc* jako č. 383.

Opis. ΒΟΜΟΓΙΞΙΥ-ΙΑ†

Rub jako č. 375.

Opis. ΒΥΠΙ . . -ΙΞΙΥ-ΙΑ†

Váží *g* 1·23. — *E. H.* — (Mančice.)

393. *Líc* jako č. 383.

Opis začíná dole. †COΠΟΙ:ΞΕΜΥΙΥ-Ι

Denary s »mečem« poznali jsme u Boleslava I. Též některé z následujících o dvou a třech mečích se mu obyčejně přidělují. Beru-li však zřetel k opisům na lícu a rubu, ačkoli nejedny jsou hodně porušené, poznávám v nich přece ještě spíše totéž jméno otce a syna, nežli jakékoli jiné; v nejhroším případě rozhodují stejné typy. Kladu sem tyto denary:

399. *Líc.* V p. o. dva meče k opácným stranám svými plekny vodorovně pod sebou položené.

Opis začíná v pravo. †DVXBOΓEIZΓAV~

Rub. Meč mezi dvěma kuličkami a křížkem obrácený pleknem k straně pravé.

Opis. †VOIZVOVZ: — Tab. V. 120.

Váží *g* 1·43. — *Ž. K.* — (Nový Dvůr.)

IZ má na denarech vyšehradský mincmistr Noc (v. č. 360—368.)

400. *Líc* jako č. 399.

Opis začíná v levo. †BOΓEIZΓVΛ~

Rub jako č. 399.

Opis. †DVONZ:WOCI† (= Boluzlo dux), CI = C, W = VΓ,
9 7 8 6 5 4 3 2 1

Tab. VI. 121. — *H.* II. 17. vyobrazil jej dle *C.*, tab. č. 4.

401. *Líc* jako č. 399.

Opis. †BOLA... VΛ~

Rub jako č. 399, opis setřený. — *FD.* č. 3.

402. *Líc* a opis jako č. 399.

Rub jako č. 399.

Opis. †~VOVZ:LA.CI†

Váží *g* 1·09 (není celý.) — *E. H.* — (Mančice.)

403. *Líc.* V p. o. meč mezi dvěma kříži s ním rovnoběžně položenými obrácený pleknem k straně pravé.

Opis začíná v pravo. †ΞVΛVIVΓ†VΛ; † místo B (Buezlau).
7 6 5 4 2 3 1

Rub. V p. o. meč obrácený pleknem k straně pravé mezi neurčitým předmětem a křížem.

Opis. †PCVΛΓOVIZ†. — Tab. VI. 122.

Váží *g* 1·30. — *M.* — (Čistěves, Rummelsburg, *BB.* I. tab. II 65.)

404. *Líc* jako 403.

Opis. †DFOZIVAV, D = B, Z = Z
1 3 2 4 5 6 7 8

Rub jako č. 403.

Opis. †CVI†dAOZ — Tab. VI. 123.

Váží *g* 1·20. — *Sm. P.* XI. t. XVIII. 20. — (Jarociň, *Ž.* I. 4.)

405. *Líc* jako č. 403.

Opis. †BFOZILAV

Rub jako č. 403.

Opis. †CVI†qIOZ — (Byřč, *ZN.* XV. p. 148, č. 84.)

406. *Líc* jako č. 403.

Opis. **+TVI+VE+VO**

Rub jako č. 403.

Opis. **+BVI+•VE** — Tab. VI. 124.

Váží *g* 1·16. — *M.*

Z obou těchto jinak ledabylych opisů přece, jak se mi zdá, vysvítá, že **+TVI+VE** a **+BVI+•VE** značiti má totéž jméno. Původní denary se správnými opisy, jimž tyto a předcházející byly napodobeny, dosud známy nejsou.

Sem náležejí ještě tyto dva ojedinelé typy.

407. *Líc.* V. h. o. pták v pravo obrácený s pozdviženým křídlem; v levo u nohy **†**.

Opis bez křížku začíná dole. **BOL·ILAV~DA**

Rub jako *líc* č. 403.

Opis. . . . **EIJ·ADA** — Tab. VI. 125.

H. II. 18. vyobrazil denar ten dle *C. tab.*, č. 6.; dokud známo se nikdy jinde v nálezech neobjevil.

408. *Líc.* V h. o. hlava zpřímá na třech rozražených paprscích.

Opis z. z. **+BOLIZLAVZIDVX**.

Rub. V h. o. ruka levá, u níž v levo tři hřeby.

Opis začíná dole. **+BOLIZLAVZIDD** — Tab. VI. 126.

Váží *g* 1·25. — *M.* — *H.* VII. 17.

Denary s těmito obrazy uvedeny už u č. 191. a násled. Srovnáním jich s tímto č. 408. poznáme snadně odchylky v provedení, zejména však v opisech. Jsou-li tyto stejné a srozumitelné jako zde a jinde, můžeme ovšem *líc* pokládati za *rub* a naopak.

Jiného typu jsou denary následující.

409. *Líc.* V kaplici **З — Е**, mezi tím románský portál (?)

Opis. **VDSVAJZJOB**, křížek na kaplici doplňuje **+VD**, též při některých následujících.

Rub. V h. o. kříž, v jehož 1. koutě tři hřeby z téhož bodu vycházející a v každém z ostatních kulička.

Opis. **XVDSVAJZJOB†** — Tab. VI. 127.

Váží *g* 1—, 1·03. — *M.* — (Chrástany, *Sm. Ch.* č. 2.; Jarociň *ř.*, III. 29.)

410. *Líc* jako č. 409.

Opis. **VDSVAJZJOB**

Rub jako č. 409.

Opis. **+VDSVAJZJOB**

Váží *g* 0·93, 0·98. — *M.* — (Chrástany, *Sm. Ch.* č. 1.)

411. *Líc* jako č. 409.

Opis. **VDSVAJZJOB**

Rub jako č. 409.

Opis. **XVDSVAJZJOB** — *M.* (Chrástany *Sm. Ch.* č. 1a.)

412. *Líc* jako č. 409.

Opis. **VDZVAJIEVBO**

Rub. V h. o. kříž, v jehož 1. koutě kroužek, v 3. tři hřeby z téhož bodu vycházející a v ostatních po kuličce.

Opis. **XΣCBΣΛTBV** — Tab. VI. 128.

Váží *g* 0·80—0·99. — *M.* — (Chrástany *Sm. Ch.* č. 3., Rummelsburg *BB.* I., tab. II. 73; Lejsovský mlýn *B.* p. 14, č. 83.)

413. *Líc* a opis jako č. 412.

Rub. V h. o. kříž, v jehož 2. koutě kroužek, v 4. tři hřeby a v ostatních po kuličce.

Opis. **+ICRC~ΛT°°**

Váží *g* 1— — *M.* — (Chrástany *Sm. Ch.* č. 3b.)

414. *Líc* jako č. 409.

Opis. **ΣCΠIOCOO·VM**

Rub a opis jako č. 413.

Váží *g* 0·90—1·14. — *M.* — (Chrástany. *Sm. Ch.* č. 4.)

415. *Líc.* V kaplici **EAH**

Opis. **VDZVAJIEVBO**

Rub. V h. o. kříž, v jehož 1. koutě tři hřeby z téhož bodu vycházející a v ostatních po kroužku.

Opis. **XVDZVAJIEVBO** — Tab. VI. 129.

Váží *g* 0·94. — *M.* (Chrástany, *Sm. Ch.* č. 7.)

416. *Líc.* V kaplici **EA·SH**, (též bez •)

Opis. **VDZVATHETOB, T = L, H = I**

Rub. V h. o. kříž, v jehož 1. koutě trojúhelník s tečkou na každém úhlu, v 3. kroužek, v ostatních po kuličce.

Opis. **+VDZVATHETOB** — Tab. VI. 130.

Váží *g* 0·87—0·98. — *M.* — (Chrástany, *Sm. Ch.* č. 5.)

417. *Líc.* V kaplici **•NO**

Opis z. z. **BOZEVAV** . . .

Rub. V h. o. kříž, v jehož 1. a 3. koutě po kuličce, v 2. a 4. po třech hřebcích z téhož bodu vycházejících.

Opis z. z. . . **OLEZJVAX•**

Váží *g* 0·85. — *FD.* II. 15.

418. *Líc.* V kaplici **ONO**

Opis z. z. **BOL . . . IAV.DV, I = L**

Rub. jako č. 417.

Opis z. z. **D . . . IIVTX, D = B, I = L** — (Jarociň *Ť.* p. 28., c. 25.)

419. *Líc.* V kaplici **•N•**

Opis z. z. **BOLEIIV.DV**

Rub. jako č. 417.

Opis. z. z. **XBOICIVAA** — *FD.* č. 117.

420. *Líc.* V kaplici **OHO**

Opis. z. z. **BO . . . IZIVABV**

Rub. jako č. 417.

Opis z. z. **XBOLEZIAVS** — (Lejsovský mlýn, *B.* č. 65.)

Denary s křížem po každé straně:

421. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož 1 koutě tři trojúhelníky z téhož bodu vycházející, v 2. tři hřeby, v 3. kroužek a 4. tři kuličky.

Opis. **BOTEZTAV•ZDVX, T = Γ**

Rub. V h. o. kříž, v jehož 2. koutě tři hřeby, ve 4. tři kuličky, v 1. a 3. po kroužku.

Opis. **•BOTEZTA•VZPA** — Tab. VI. 131.

Váží *g* 1·03 — *M.* — (Chrástany; *Sm. Ch.* č. 6.)

422. *Líc.* V h. o. kříž jako č. 421, pouze kroužek jest v 1. a trojúhelníky v 3. koutě.

Opis. **•BOTEZTA•VZ•DVX** (též bez teček.)

Rub a opis jako č. 421.

Váží *g* 0·90, 0·95. — (Jarocín *Š.* tab. III. 28; Ciechanow *DM.* IV. p. 170, č. 113; Hnězdno *E. M.*)

423. *Líc* a opis jako č. 422. (bez teček.)

Rub jako č. 421.

Opis. **•BOTEZTA•VZORIA** — (Poznaň, *ZN.* XV. 297.)

424. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož každém koutě po kuličce.

Opis bez křížku. **~VΛCΣIVO8**

Rub jako *líc.*

Opis. **X~VΛJ~U~ILO, 8** vynecháno. — Tab. VI. 132. (Lejsovský mlýn, *B.* tab. I. 98.)

Denary s rukou po každé straně:

425. *Líc.* V. h. o. ruka levá mezi **O** — **†**

Opis. **XDVXBOVEZMVM**

Rub. V h. o. ruka pravá mezi **†** — **••**

Opis. **XVDZCZB•PP•ACO** — Tab. VI. 133.

Váží *g* 1·13, 1·38. — *E. H.* — *M.* — (Čistěves, Olobok *ZN.* XVII. p. 207, č. 45.)

V tomto opise na rubu čte se skomolené jméno vévodovo od ruky pravé k levé a jméno mincovny naopak. Tato dvě jména vyskytují se zde poprvé a setkáme se s nimi též na některých denarech následujících. Mimo to s denarů vévody Jaromíra známo, že vedle jeho jména mincovna pražská častěji se uvádí nechť zcela zřetelně **PRAGA** nebo zkráceně **PRA**. U denarů č. 421—423 čte se na konci rubního opisu **ZPA**, **ZRIA**, kteroužto první skratku doplňuje Jażdzewski na »Gradec« jako novou mincovnu (*Š.* III. 28.) Srovnáním **ZPA** a **PPA** domněnka ta, tuším, nemá místa.

426. *Líc* a opis jako č. 425.

Rub jako č. 425.

Opis. **XVDZELVBP•A=O**

Váží *g* 1·28. — *Š. K.* — (Olobok.)

427. *Líc* jako č. 425.

Opis. **XDVXBOVEZA** . . .

Rub jako č. 425.

Opis. **XVDZEΘ — BPP** . . . (Polzin, *ZN*. XV. 291.)

428. *Líc* jako č. 425.

Opis. **XDVXBOVEZMVM**

Rub jako č. 425.

Opis. **XVDZOBRR•ADO**

Váží *g* 1·54. — *E. M.* — (Hnězdno.)

429. *Líc* jako č. 425.

Opis. **XDVXBOEZMVM**

Rub jako č. 425.

Opis. **XVDZC . B . . . •ACO** — *H. K.* (Čistěves.)

Znám jest ještě jeden typ sem náležející, jenž se od ostatních odlišuje a sice tento.

430. *Líc*. V h. o. ruka bez značek.

Opis. **†BOLEILAVDV†**

Rub. V kaplici **GOU**

Opis zpět. **BOLEZ** . . .

Váží *g* 0·90. — (Jarociň *Ź*. p. 30, č. 33.)

Do dlouhé doby panování Boleslava II. čítajíce v to i pětiletou spulvládu jeho syna Boleslava kladu ještě takové denary a oboly, které se typicky alespoň po jedné straně k některému z předešlých četných kolků hlásí, z jichž opisů však zpravidla žádného určitého jména se nedovídáme. Abychom všechny takové znešvažené a ledabylé opisy ustavičně jen narežávali na vrub domácích mincoven, nedovednosti a nepilnosti osob tam zaměstnaných, nepodobá se pravdě, poněvadž na jiných současných denarech vidíme toho pravý opak. Spíše bych za to měl, jak už dříve několikrát jsem poznamenal, že největší počet takových denarů a obolů vzal svůj původ za hranicemi naší vlasti v neznámých dosud mincovnách v rozsáhlé říši Boleslava II. Uvidíme dále, že zejména obolů nejvíce objeveno bylo v nálezech zahraničních. Poněvadž není možná seřaditi mince ty dle jména panovníkova nebo mincovny, uvádím je dle obrazů a určitých stejných značek.

Denary sem náležející jsou tyto.

431. *Líc*. V h. o. ruka pravá mezi **o — ā**

Opis začíná v pravo. **†IVΛOZΓIV†**

Rub. V h. o. kříž, v jehož 2. koutě tři hřeby z téhož bodu vycházející a v ostatních po kuličce.

Opis začíná v pravo. **†V† ~ †V†Θ** — Tab. VI. 134. — (Olobok, *FD*. III. 3.)

432. *Líc* jako č. 431.

Opis. **†. V. ΛO. ΓIV†**

Rub jako č. 431.

Opis. **Θ†V† ~ †V†O**

Váží *g* 1·09. — (Olobok, *FD.* 179.)

433. *Líc.* V h. o. ruka pravá mezi ∇ — I

Opis. **•†IVACIVIAVI†**

Rub. Kříž, v jehož 3. koutě kroužek, v ostatních po kuličce.

Opis. **†DIOAVJAVATV** — Tab. VI. 135.

Váží *g* 1·37. — *M.*

434. *Líc.* V h. o. ruka levá mezi I — \odot

Opis. **†VC.†IVAVZVI†OC**

Rub. V h. o. kříž, v jehož 4. koutě tři hřeby z téhož bodu vycházející a v ostatních po kuličce.

Opis. **†•VOCIV•AV•DAC** — Tab. VI. 136.

Váží *g* 1·20. — (Jarociň, *Ž.* II. 16.)

435. *Líc* jako č. 434.

Opis. **†VDB—NLRD : = . B**

Rub jako č. 434.

Opis. **•.DB—ED†OJ.D†O** — *FD.* 182. — (Byřč.)

436. *Líc.* V h. o. ruka pravá mezi \odot — \rightarrow

Opis. **XVIOVGIIOVZVI**

Rub jako č. 434.

Opis. **XRVAOTVVLVQIV** — Tab. VI. 137. — *H.* I. 12. — (Byřč.)

437. *Líc.* V h. o. ruka levá mezi I — \bar{v}

Opis. **†VIVOZIVAV†CIJ**

Rub. V kaplici **ONO**

Opis. **IVITIC>IVJAVOJ**

Váží *g* 0·77. — *H. K.* — (Čistěves.)

438. *Líc.* V p. o. meč obrácený pleknem k straně levé, nad ním neurčitý předmět a pod ním tři kuličky do trojúhelníku srované.

Opis. **†OTIN VCAO**

Rub. V h. o. kříž, v jehož 2. koutě tři hřeby z téhož bodu vycházející, v 3. kroužek a v ostatních po kuličce.

Opis začíná v pravo. **XW•CT—XOVĚ•A** — Tab. VI. 138.

Váží *g* 1·19. — *E. H.* — (Čistěves.)

439. *Líc.* V p. o. meč obrácený pleknem k straně pravé, pod ním neurčitý předmět.

Opis **†VAVZEOB**

Rub. V kaplici **ENC**

Opis. **T VX** — Tab. VI. 139.

Váží *g* 0·91. — *FD.* I. 17. (Olobok)

440 V h. o. meč s hruškou a křížkem obrácený pleknem k straně levé, nad ním křížek a pod ním dvě kuličky.

Opis začíná v levo. **XV•BA—IO•—D**

Rub. V h. o. ruka pravá mezi I — T

Opis. **†ΞI.V<||••OB** a listnatá větvička. — Tab. VI. 140.

Váží *g* 1·20. — (Jarociň, *Ž.* tab. III. 25.)

441. Lic. V p. o. dva meče obrácené plekny k straně levé, nad nimi neurčitý předmět a pod nimi tři kuličky do trojúhelníku sestavené.

Opis. $\dagger D E O \cdot 8 Z \dagger V A V I$

Rub. V h. o. pták s pozdviženým křídlem obrácený k straně levé.

Opis začíná dole. $\dagger \text{C} \text{H} \text{A} \text{O} \text{M} \text{C} \text{V} \sim \text{I} \text{D} \dagger$ — Tab. VI. 141.

Váží *g* 1·10, 1·18. — *M.* — (Byrč, *ZN.* XV. p. 148, č. 87; Lejsovský mlýn *DM.* IV. p. 174, č. 31., Čistěves.)

442. Lic. Ve v. o. dva meče obrácené plekny k straně pravé, nad nimi **J** a pod nimi kulička.

Opis. $\dagger D B O E \dagger \text{C} \cdot V A V I$

Rub. V h. o. pták obrácený k straně pravé; u nohou jsou dvě kuličky a na těle jedna.

Opis jako č. 441. — Tab. VI. 142.

Váží *g* 0·98, 1·— . — *M.* — (Čistěves, Jarocín *Ž.* tab. I. 3.)

443. Lic jako č. 442, pod meči dvě kuličky.

Opis. $\dagger \text{I} \text{V} \text{O} \text{C} \text{D} \dagger \text{I} \text{V} \text{A} \text{C} \cdot$

Rub jako č. 442.

Opis. $\dagger \text{C} \text{H} \text{I} \text{I} \text{D} \dagger \cdot \cdot \sim \text{I} \text{O} \text{T}$, též $\dagger \text{C} \text{H} \text{O} \text{M} \dagger \text{V} \text{V} \text{I} \text{O} \dagger$

Váží *g* 0·96, 1·02, 1·28, 1·36. — (Čistěves, Jarocín *Ž.* tab. I. 2., Byrč *ZN.* XV. tab. V. 19.)

444. Lic jako č. 442, nad meči tři kuličky a pod nimi křížek.

Opis začíná v levo. $\dagger \text{V} \text{C} \text{I} \text{V} \text{I} \text{A} \text{V} \cdot \text{O}$

Rub. V h. o. pták hrubě provedený k straně levé, u nohou má po kroužku.

Opis bez křížku. $\text{N} \text{V} \text{C} \text{I} \text{C} \sim \text{V} \text{I} \text{V} \text{C} \text{I} \text{V} \cdot \text{V}$ — Tab. VI. 143.

Váží *g* 1·13. — *FP.* XVII. t. XXXV. 11.

445. Lic. V h. o. ruka levá mezi **O** — \dagger

Opis. $\dagger \text{H} \cdot \text{C} \text{I} \text{M} \text{X} \text{B} \text{A} \text{O} \text{I} \text{I} \cdot \cdot \text{S}$

Rub. V h. o. ruka pravá mezi \dagger — $\cdot \cdot$.

Opis bez křížku. $\cdot \text{I} \text{E} \text{L} \cdot \text{B} \text{T} \text{L} \text{V} \text{C} \text{A} \text{I} \text{V} \text{D} \text{D} \text{O}$ — Tab. VI. 144.

FD. XXXVI. 7. — (Čistěves.)

446. Lic. V h. o. kříž, v jehož 1. koutě kulička, v 3. tři hřeby z téhož bodu vycházející, a v ostatních po kroužku.

Opis. $\dagger \text{O} \text{D} \dagger \text{Z} \text{C} \text{A} \text{V} \text{I} \dagger \text{A}$

Rub. V h. o. kříž, v jehož 4. koutě kroužek, v ostatních po kuličce.

Opis. $\dagger \text{V} \text{V} \text{A} \text{I} \text{A} \dagger \text{I} \text{V} \text{I} \text{D}$, též $\text{D} \text{D} \text{V} \text{I} \dagger \text{V} \dagger \text{C} \text{V} \text{A}$ — (Rummelsburg *BB.* I. 30, č. 71.)

Oboly s opisy přeplněnými, nesrozumitelnými a ledabylými jsou následující.

447. Lic. V h. o. ruka levá mezi **I** — $\bar{\text{V}}$

Opis. $\dagger \text{I} \text{D} \text{V} \text{A} \text{T} \text{V} \text{D} \text{A} \text{V} \text{V} \text{I} \text{V} \text{C} \text{T}$

Rub. V kaplici **ONO**

Opis. $\text{C} \text{V} \text{I} \text{T} \text{I} \text{V} \text{D} \text{V} \text{I} \text{V} \cdot \wedge \text{I} \text{V} \text{D}$

Váží *g* 0·70. — *SD.* tab. V. 167.

448. *Líc* jako č. 447.

Opis. †VDTVDΛJVZV O T

Rub jako č. 447.

Opis. †OVITTVGVIAIVC — Tab. VII. č. 145.

Váží *g* 0·65. — *E. H.* — (Čistěves.)

449. *Líc* jako č. 447.

Opis. †ITADVINVDILOZIVDI, též †VINADVNDIVOIZVΛ

Rub jako č. 447.

Opis. CVITLVIVIVΛ V ~

Váží *g* 0·55, 0·70 — *H. K.* — (Čistěves.)

450. *Líc* jako č. 447.

Opis. XIΛΛVDΛJJZVΛΛ

Rub jako č. 447.

Opis. CVITTVIVAVD — (Lejsovský mlýn, *B.* p. 12. č. 72.)

451. *Líc* jako č. 447.

Opis. †IVAVVDIVITIDIT, též †LDAZIOIIPADVIV

Rub. V kaplici oNo

Opis. AVITITVDVWIVA

Váží *g* 0·55, 0·60. — (Rummelsburg *BB.* I. tab. II. 79; Jarociň *J* p. 30, č. 34.)

452. *Líc* jako č. 447.

Opis. †AVAVDVNDIVOIZVDT

Rub jako č. 447.

Opis. DV..VdVI•AIVD

Váží *g* 0·68. — *E. H.*

453. *Líc* jako č. 447.

Opis. XGIIDIIZOLIDLAV

Rub. V kaplici ONO

Opis. DVIAIVθIVITIB

Váží *g* 0·60. — *SD.* tab. V 173.

454. *Líc* jako č. 447.

Opis. †VIVOZIV.IDIJ

Rub jako č. 453.

Opis. DIVTVIθIV—AV◁

Váží *g* 0·68. — *SD.* č. 174.

455. *Líc* jako č. 447.

Opis. †VVADH□~ΛVO

Rub. V kaplici •N•

Opis. VD•AV — OV, též VOVONOΓA — (Byřč. *ZN.* XV. p. 150.)

456. *Líc* jako č. 447.

Opis. †JDAZIOIθITDIAIV

Rub jako č. 447.

Opis. CVITIV▽VDAIVD — (Byřč. *ZN.* XV. p. 162, Olobok *ZN.* XVII. p. 208, č. 55.)

- 457.** *Líc.* V h. o. ruka levá mezi I — ā
Opis. †ΑΗ-ΒΙΖΒΑΗ-ΕΥ
Rub. V kaplici ΑΡΘ
Opis. ΒCΒΙΒΑΥΤΙΒΟ
Váží g 0·70. — *SD.* V. 182. — (Byrc.)
- 458.** *Líc* a opis jako č. 457.
Rub. V kaplici οΝο
Opis. -ΕΥ-ΒΑΑΤΑ-Η
Váží g 0·70. — *SD.* V. 183. — (Byrc *ZN.* XV. p. 162, č. 142.)
- 459.** *Líc* jako č. 457.
Opis. ΤΙΙΔΑΥΙΙΥΙ
Rub. V kaplici ΟΝΟ
Opis. ΒΝΥΑΔΝΥΤΥΝΥ — (Byrc, *ZN.* XV. p. 162, č. 144.)
- 460.** *Líc* jako č. 457.
Opis. †ΑΗ-ΒΙCΒΑΗ-ΕΥ (Srovnej č. 457.)
Rub. V kaplici ΟΝΥ
Opis. †ΥCΥΒΑΥΤΥΑ~ — (Byrc, *ZN.* XV. p. 162, č. 139.)
- 461.** *Líc* jako č. 457.
Opis. †ΑΤΑΙΥΤ . . . ΒΙΑ
Rub. V kaplici ΒΝC
Opis. ΒΛΙΥΕΝCΙΥΤΛϠ — (Byrc, *ZN.* XV. p. 163, č. 147.)
- 462.** *Líc* jako č. 457.
Opis. †ΙΥΙΙΥ . . ΑΥΤΥΥ
Rub jako č. 461.
Opis. ΥCΥΒΑΥΙΡ — (Byrc, *ZN.* XV. p. 163., č. 148.)
- 463.** *Líc.* V h. o. ruka levá mezi Ṽ — Ṽ
Opis. †ΒΙΑΙΥΟΑΙΥΙΥΙ
Rub. V kaplici ΟΝΟ
Opis. CCLΥ-ΗΒΙΑΙΑΔ — (Byrc, *ZN.* XV. p. 162, č. 145, Olobok *ZN.* XVII. p. 208, č. 55c.)
- 464.** *Líc.* V h. o. ruka levá mezi Ṽ — Ṽ
Opis. † ΒΙΒΑΙΥΛCΑΥΟΥΟΥCΓ
Rub. V kaplici C — C
Opis. ΑΟΛCΘΥΥΑ — (Byrc, *ZN.* XV. p. 163, č. 149.)
- 465.** *Líc.* V h. o. ruka levá mezi Ṽ — Δ
Opis. †ΑΥΒΙΥΑΗ-ΕΥ
Rub. V kaplici ΟΝΥ
Opis. ΥCΥΒΑΥΤΥΥ~ (Srovnej č. 457. a 460.)
Váží g 0·65. — *SD.* tab. V. 187.
- 466.** *Líc* jako č. 465.
Opis. †ΙCΑΥΟΑΥΟΙΑΙΥΥ7
Rub. V kaplici ΟΝC
Opis. ΑΥΤ7ΕΥΙCΥΙ7Ο — (Olobok, *ZN.* XVII. p. 208, č. 55d.)
- 467.** *Líc* jako č. 465.

Opis. \dagger V Σ ΓΙΟΝΛΟΝΛΙΟΙ

Rub. V kaplici **ONC**

Opis. **ONCAYΓ** . . . **YV** — (Olobok, *ZN.* XVII. p. 208, č. 55e.)

468. *Líc* jako č. 465.

Opis. \dagger VΛVOΛΟΥΣΙΣΙΑJVΓ

Rub. a opis jako č. 466.

Váží *g* 0·65. — *SD.* č. 169.

469. *Líc.* V h. o. ruka levá mezi \dashv — $\bar{\lambda}$

Opis. \perp VΛCΛVΛ Σ IVΛ

Rub. V kaplici **ONO**

Opis. **VNVΛONCOTVNV**

Váží *g* 0·35. — *SD.* tab. V. 179.

470. *Líc.* V h. o. ruka levá mezi \bar{v} — $\bar{\lambda}$

Opis. \dagger COCΛVCOI $\bar{\lambda}$ IVΓ, též \dagger MΛVOΛOYIVΓ

Rub. V kaplici I a mečík.

Opis. **AVTJVθVIΓVIVC** — Tab. VII. 146.

Váží *g* 0·55. — (Byrč, *ZN.* XV. p. 164, č. 157; *SD.* tab. V. 166.)

471. *Líc.* V h. o. ruka levá mezi \ddot{V} — V

Opis. \dagger I \dashv ΣIVIAOYIAIV

Rub. V kaplici **oNo**

Opis. **C** . . . **-ILV \dashv VMIVC** — (Byrč, *ZN.* XV. p. 162, č. 143.)

472. *Líc.* V h. o. pták k levé straně skrčený s ohnutou k noze hlavou.

Opis. \dagger V \dashv ΛΣIFVAHOCT \dashv V

Rub. V kaplici **ONO**.

Opis. **DVTIVICIVIAIVC** — Tab. VII. 147.

Váží *g* 0·70. — *M.* — (Čistěves.)

473. *Líc* jako č. 472.

Opis. \dagger AV \dashv Λ \dashv I . . AVI . .

Rub. V h. o. ruka levá mezi dvěma kroužky.

Opis. \dagger A \dashv V \dashv ΣACIODVX — (Byrč, *ZN.* XV. p. 163, č. 151c).

Takové denary s ptákem k levé nebo pravé straně skrčeným mívají též opisy buď setřené aneb z takových črtů a značek se skládající, že to ani písmena nejsou.

Váží *g* 0·48, 0·52, 0·60—069 a shledány též v nálezu rummelsburském.

Pro stejné značky po stranách »ruky« kladou se sem ještě následující oboly.

474. *Líc.* V h. o. ruka levá mezi Δ — \bar{V}

Opis. \dagger \dashv Λ \dashv VIZIV \dashv Λ

Rub. V h. o. sekérka (fogoška), pod níž tři trojúhelníky jako nedokončený křížek a neurčitý předmět.

Opis. \dagger Ξ \dashv VΛΛ \dagger \dashv VΓV — Tab. VII. 148.

Váží *g* 0·44, 0·70. — *SD.* tab. V. 175, 176.

475. *Líc.* V h. o. ruka levá mezi \underline{V} — \bar{V}

Opis. † -IAI-VIZTV-IA (Srovnej s č. 474.)

Rub jako č. 474.

Opis. † -IVTV-†-†-IVIA (začíná jinde nežli u č. 474.) — (Byrč, ZN. XV. p. 164, č. 155.)

476. Lic. V h. o. ruka levá mezi ▽ — △

Opis. † -IVIVIA TVI-V

Rub jako č. 474.

Opis. † -IITATZETV — H. I. 5. — (Byrč, ZN. XV. p. 164, č. 156.)

477. Lic jako č. 476.

Opis. † -IVIV IATVI-V

Rub jako č. 474., sekérka obrácena k straně levé.

Opis začíná dole. †VTATZETV

Váží g 044. — SD. tab. V. 176.

478. Lic. V h. o. ruka levá mezi I — ▽

Opis. † -IV ... IVZO V ...

Rub. V kaplici •H•

Opis. A•OLOV•OTA

Váží g 035. — SD. tab. V. 178.

Původ těchto obolů, jak už zpředu připomenuto, znám není. Všimneme-li si však pozorněji divokých těch opisů, poznáme z nich, že kolky na ně řezány byly nejen chvatně, nýbrž tak pohodlně, že se řezáči zúmyslně vyhybali téměř všem písmenům okrouhlým a p. vyplňující obvod největším dílem jen písmeny, jež se skládají z přímých čárek; obrazy vyžadovaly ovšem tu a tam větší péle a často se podařily.

V. Boleslav III.

(999—1002, 1003)

Po smrti Boleslava II. (7. ún. 999) panoval Boleslav III. sám. Hned v prvních měsících jeho vlády vystoupil proti němu nepřátelsky Boleslav Chrabrý, syn Měčislava I. a Dúbravky, sestry Boleslava III. Ještě r. 999 dobyl Krakova, hlavního města země charvatské, a nežli prošel rok ztratil Boleslav III. všechny země severně od Karpat, též Moravu, Slovácko a Slezsko. Jak se to zběhlo, známo není, jen tolik jisto, že mu zbyla pouze země Česká, ve které vládl tak krutě a nesnesitelně, že nespokojený lid, zejména Vršovci už r. 1002 povolali na trůn Vladivoje, mladšího bratra Boleslava [Chrabrého. Boleslav III. prchl k východofranskému markrabí Jindřichovi (Hezilo řečenému), jímž byl však jat a nepochybně ve Svinibrodě uvězněn. V listopadu téhož r. 1002 pokořil se Vladivoj císaři Jindřichovi II. v Řezně a přijal od něho Čechy v léno; vládl však jen několik málo měsíců, neboť zemřel už v lednu 1003. Na vévodský stolec dosedl Jaromír. Avšak Boleslav III. mezi tím z vězení propuštěný utekl se k Boleslavu Chrabrému, jehož pomocí byl na český

stolec dosazen. Nicméně už v masopustní noci dne 9. února 1003 pomstil se svým nepřátelům Vršovcům zabiv jednoho z nich — svého zetě, a vedl si tak krutě, že lid na něj úplně zanevřel a sám povolal Boleslava Chrabrého do země. Boleslav III. byl jat, oslepen a na jakýs hrad neznámého jména zavezen. Zemřel r. 1038 vládnuv od 7 ún. 999 do podzimku 1002, a podruhé od konce ledna do počátku března 1003. Denary Boleslava III. popisují se takto.

1. Z mincovny pražské.

a) PRA CIVIT NACVB.

479. *Líc.* V h. o. ruka pravé mezi střelou a $\bar{\alpha}$

Opis. **BIOLEILAVZDVX**

Rub. V kaplici **2ΛΘD**

Opis. **RPCACIVITNACVB.** — Tab. VII. 149.

Váží *g* 1·10. — (Jarociń *Ź.* tab. III. 30.)

480. *Líc* jako č. 479.

Opis. **VBOLEZLAVS·DVX**

Rub jako č. 479.

Opis. **RPAIVITNACVB**

Váží *g* 1·35. — *E. M.* — *H.* IV. 24.

481. *Líc* jako č. 479.

Opis. **BOLEILAVZDVX**

Rub. V kaplici **13OEI**

Opis. **PPCAIVITNACVB** — *FD.* IV. 17.

482. *Líc* jako č. 479, u střely dvě tečky, nad Λ oblouček.

Opis. **AVOEZVAVZDVX**

Rub. Kaplice, v níž **NON**

Opis. **PRAGVIL·NACVS**

Váží *g* 0·75 (trochu odrobený.) — *E. M.* — *FD.* IV. 19. — (Olšany.)

483. *Líc.* V h. o. ruka pravá mezi ω — $\bar{\alpha}$

Opis. **XVAVZDJOBXVD**

Rub. V kaplici **ONO**

Opis. **9V9ACVADIVB.**, druhé **V = N**, **D = C.** — Tab. VII. 150.

Váží *g* 0·99. — *Ź. K.*

484. *Líc* jako č. 483.

Opis. **XAVIZJOBXVD**

Rub. V kaplici **ONO**

Opis. **9V9ACVAVVB** — (Ciechanow, *DM.* p. 168. č. 97.)

485. *Líc.* Kaplice, v níž **OVC**

Opis. **BOVCILAVSDV** († na kaplici doplňuje **DVX**, též u následujících čísel.)

Rub. V h. o. kříž, v jehož 4. koutě kroužek, v ostatních po kuličce.

Opis. **XPPCIVITNACVD**

Váží *g* 0·90. — (Jarocín *Ž.* tab. IV. 31.)

486. *Líc.* V kaplici **OVO**

Opis z. z. **ϠACSAACIDV**

Rub jako č. 485, jen kroužek v koutě druhém.

Opis. **†PPIVITNACVD**

Váží *g* 1·— . — (Jarocín *Ž.* tab. IV. 32.)

487. *Líc* jako č. 486.

Opis **VCSΛVIEJOB, C = D**

Rub. V h. o. křížek, v jehož 2. koutě kroužek, ve 4. trojúhelník a v ostatních po kuličce.

Opis. **XPRIVITNASVD** — Tab. VII. 151.

Váží *g.* 1·03. — *M.* — Chrášťany, *Sm. Ch.* č. 10.)

488. *Líc.* Kaplice, v níž **OVC**

Opis. **VOIIVAJIJOB**

Rub jako č. 486.

Opis. **XQDIVITHACVD**

Váží *g* 0·78. — *M.* — (Chrášťany, *Sm. Ch.* č. 12.)

489. *Líc* jako č. 486.

Opis. **PPAVNVCVB**, též **VOVIT·AVCVB**

Rub. V h. o. kříž, v jehož 2. koutě trojúhelník, ve 4. kroužek a v ostatních po kuličce.

Opis. **XPIVITNASVD**

Váží *g* 0·92, 1·03. — *M.* — (Chrášťany, *Sm. Ch.* č. 11a.)

490. *Líc* jako č. 486.

Opis. **PPVITVACVB**

Rub jako č. 487.

Opis. **†PRIVITNASVD**

Váží *g* 0·98 — *M.* — (Chrášťany, *Sm. Ch.* č. 11.) — Tab. VII. 152.

Zůstává ovšem nevysvětleno, proč na posledních dvou denarech není jmenován vévoda, nýbrž v stejných po obou stranách opisech pouze mincovna a mincmistr. Podobné opisy s jménem mincovny na obou stranách viděli jsme už u č. 146 až 148, a poznáme je ještě dále.

b) MIZLETA PRAGA, PRAGA MIZLETA.

Na rubu těchto denarů nebývá obvykle v obvodku křížku, tak že může opis začínati buď jménem mincmistra nebo mincovny; v jediném případě, kde se křížek nachází, jest jméno mincovny napřed, (viz č. 493.).

491. *Líc.* Kaplice, v níž **OMO**

Opis z. z. **BOLEILAASDA** († na kaplici.)

Rub. V h. o. kříž, v jehož 1. koutě kulička, v 3. trojúhelník a v ostatních po kroužku.

Opis. **MIΣLETPPAGA** — Tab. VII. 153.

Váží *g* 1·18. — *M.* — (Chrástřany, *Sm. Ch.* č. 13.)

492. *Líc* a opis jako č. 491.

Rub jako č. 491.

Opis. **MIΣLETARPAGA**, též **MIΣΓETPRAGA**

Váží *g* 0·90, 0·97. — *M.* — (Chrástřany, *Sm. Ch.* č. 13b, 13a).

493. *Líc* jako č. 491.

Opis. **BOΛCICIAVIDV**

Rub jako č. 491.

Opis. **WIZGETIPPAGΛ**, též **†PRAGΛMISLET**

Váží *g* 0·86 — (Chrástřany, *Sm. Ch.* č. 13c, Lejsovský mlýn *B.* p. 14, č. 81.)

494. *Líc* a opis jako č. 491.

Rub jako č. 491, ale kulička ve 4. a trojúhelník v 2. koutě.

Opis. **MIZLETRPAGA**

Váží *g* 0·90 — (Chrástřany, *Sm. Ch.* č. 13d).

495. *Líc* jako č. 491, křížek sahá do opisu.

Opis začíná dole. **†∩VA - ΓIΞΓ8V0**

Rub jako č. 491, jen v 1. koutě trojúhelník a v 3. kulička.

Opis. **MIΣLETAPRAGA** — *H.* III. 17 — Tab. VII. 154.

496. *Líc* jako č. 491.

Opis z. z. **BOLEHΛAΛZDA***

Rub jako č. 491, jen v 4. koutě trojúhelník a v 2. kulička.

Opis. **MIZLETARPAGA**

Váží *g* 0·87. — (Chrástřany, *Sm. Ch.* č. 13a).

Následující denary tohoto mincmistra mají »kříž« po obou stranách.

497. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož 1. a 3. koutě po kroužku, v 2. a 4. po křížku.

Opis. **X∩VAΓIΞΓIOBXVD**

Rub. V h. o. kříž, v jehož koutech po kroužku.

Opis. **MIZLETAPPAGA**

Váží *g* 0·90. — *FD.* č. 325b.

498. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož každém koutě kulička

Opis. **∩NAIΞIOV†VD, OV = 08**

Rub. V h. o. kříž, v jehož 3. koutě tři hřeby z téhož bodu vycházející a v ostatních po kroužku.

Opis. **MIZVETPPAVA**, první **V = L** a druhé **= G** — *FD.* č. 350.

499. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož každém koutě křížek.

Opis. **∩VAIΞIOB†VD**

Rub. V h. o. kříž, v jehož každém koutě kroužek.

Opis. **†PPΛCTMEITAE**, první **E = I**, první **T = Γ** — Tab. VII. 155.
— *H.* VII. 21. 4 1 2 3 6 7 5

500. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož každém koutě po kuličce.

Opis. **VΛTIE...OV**

Rub. V h. o. kříž, jehož 3. kout jest prázdný a v každém z ostatních kulička.

Opis. **2VAPPAETEΔIZIM**

Váží *g* 0.90. — *E. M.* (Hnězdno.)

501. *Líc.* V h. o. kříž v rámečku, v jehož každém koutě kulička.

Opis. **•VΛTIEJOV+VD, OV = OB**

Rub. jako č. 498.

Opis. **MVIVIPPAVA**, druhé **V = L**, a třetí **V = G** jako u č. 498. —

Tab. VII. 156. — *H.* IV. 16.

Kříž v rámečku jako zde na lícu přichází na rubu denarů mincovny v Esslingen, jež se připisují císaři Jindřichu II. (Dannenberg, Deutsche Münzen, díl I. č. 950 a II. 950*a*.)

Jména pražských mincmistrů Nacuba a Mizlety poznali jsme už na denarech Boleslava II., a mohli jsme z toho souditi, že úřad ten nastoupil jeden po druhém. Na předcházejících denarech Boleslava III. nacházejí se tatáž jména a setkáme se s nimi též za Vladioje, ano jméno »Nacub« přichází ještě za Jaromíra. Toto opakování se jmen týchže dvou mincmistrů na denarech tří věvodů vzbuzuje domněnku, buď že se Nacub a Mizleta v úřadě střídali, aneb že mincovali současně, v kterémžto posledním případě nemyslím, že by byli v pražské mincovně nařízeni mincmistři dva, nýbrž spíše, že v těch dobách byly v Praze dvě mincovny a třetí na Vyšehradě.

2. Z mincovny vyšehradské.

Bylo už připomenuto, že počínajíce od Boleslava III. na denarech vyšehradských mincmistr jmenován není, ačkoli ještě za Jaromíra v mincovně té se vybíjelo. Vidíme to na denarech následujících.

502. *Líc.* V h. o. ruka pravá mezi střelou (bez křídel) a $\bar{\alpha}$

Opis. **•BIOLENSLAIVDVX**

Rub. Kaplice v níž **BOZE**

Opis. **•V+SEGRADICITAS** — Tab. VII. 157.

Váží *g* 1.16. — *E. M.* — (Olšany, Hnězdno.)

503. *Líc.* jako č. 502.

Opis. **XCVAJIEΓOBXVD**

V kaplici **CHU**

Opis. **VSIRRACTACE**, **ς = nedokon.** **S, I = E** a **R = G** —

Tab. VII. 158. — *H.* IV. 23.

504. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož 3. koutě kroužek se středem a v ostatních po kuličce.

Opis z. z. **+BOΓEIZΓAVZDAX•**

Rub. Kaplice, v níž **EAH**

Opis zevna. **ΛVIZ†CJRAQ:•**, **ΛV = VV** — Tab. VII. 159.

Váží *g* 0·83, 0·98 — *M.* — (Chrástany. *Sm. Ch.* č. 8., Lejsovský mlýn *B.* p. 14. č. 80.)

505. *Líc* jako č. 504, jen kroužek v 1. koutě.

Opis z. z. **†DOLEI.LVA.F**

Rub. jako č. 504.

Opis, **VAIZXCIVD:•**

Váží *g* 0·88. — (Chrástany, *Sm. Ch.* č. 8a).

506. *Líc* jako č. 505.

Opis začíná dole. **XIDAIV•Σ:CCCTON, N = 8, I = V**
11109768 5 + 321

Rub jako č. 504.

Opis. **VAIZ†C.IAVD•:•** Tab. VII. 160.

Váží *g* 1·02. — *M.* — (Chrástany, *Sm. Ch.* č. 16.)

507. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož 1. koutě tři hřeby z téhož bodu vycházející a v ostatních po kuličce.

Opis. **XVDSVAJIEJOB†**

Rub. V kaplici **IVH**, též **IAH**

Opis. **VAIZ†CBVDA□**

Váží *g* 0·99, 1·04. — *M.* — (Chrástany, *Sm. Ch.* č. 9, 9a.)

508. *Líc.* Kříž, v jehož 1. koutě trojúhelník, v 3. kroužek a v ostatních po kuličce.

Opis. **†•VAI.ΣDITOD**

Rub jako č. 504.

Opis. **VVIC†•C.IAVD•:•** — Váží *g* 0·78. — *E. M.*

Z tohoto poměrně malého počtu denarů vyšehradských patrně, že v této mincovně i za Boleslava III. byla ražba mnohem slabší nežli v Praze.

Denary následující s opisy porušenými a ledabylými hlásí se do této doby svými obrazy, které se v hlavních kusech shodují s denary předcházejícími, necht' vyšly z mincovny pražské nebo vyšehradské, a jsou tyto.

509. *Líc.* Kaplice, v níž **OIO**

Opis. **MIVNVEIZVB**

Rub. V h. o. kříž, v jehož 4. koutě kroužek s dvěma trojúhelníčky a v ostatních po kuličce.

Opis. **†OIIAVCVOIT** — (Lejsovský mlýn, *B.* tab. I. 82.) — Tab. VII. 161.

510. *Líc.* V kaplici **CAE**

Opis. **V^VIAVAITV**

Rub. h. o. kříž, v jehož každém koutě kulička.

Opis. **XNTA†VANVFA**

Váží *g* 1·27. — *M.* — (Chrástany, *Sm. Ch.* č. 14.) — Tab. VII. 162.

511. V kaplici **IOD**

Opis. **VCAVNDQ—IIITJ**

Rub. V h. o. kříž jako č. 510.

Opis. †VEIIFATJHVE

Váží *g* 1.09. — *M.* — *Sm. Ch. č.* 15.)

512. *Lic.* V p. o. kříž, v jehož 2. koutě oblouček s kroužkem a v ostatních po kuličce.

Opis. XBOΓEΛIIVΛDA†

Rub. V kaplici X†K, pod tím pražce podoby I

Opis. †I·c·ΛIV·c·7·X — Tab. VII. 163.

Váží *g* 1.—. — (Jarociń, *Ź.* tab. I. 9.)

Jest to pozdní napodobek zahraniční jakéhos staršího denaru, k němuž se druží ještě tyto dva.

513. *Lic.* V p. o. kříž, v jehož 2. koutě oblouček s kroužkem, v 1. jedna kulička a v ostatních po dvou.

Opis z. z. XBOLE...V (DV† okrojeno.)

Rub. V kaplici T†I

Opis. † c† — Tab. VII. 164.

Váží *g* 0.78 (otřený.) — *E. M.* — (Nový Dvůr.)

514. *Lic.* V p. o. kříž, v jehož 1. a 2. koutě po kuličce a v každém z ostatních tři hřeby z téhož bodu vycházející.

Opis. KO·QI e . . .

Rub. V kaplici VNC

Opis. .TIVI . . . Λ cΛ·99 — Tab. VII. 165.

Váží *g* 0.90 (otřený.) — *E. M.* — (Nový Dvůr.)

Čím dále stopujeme denary s jménem tohoto vévody, tím více zapadáme do směsi rozmanitých obrazů a opisů, jaké dosud na žádné starší české minci pozorovány nebyly. Nejen, že n. p. výplně kříže a valně pozměněný obraz kaplice prozrazují napodobení denarů společných Oty (III.) a jeho báby i poručnice Adelhaidy (z r. 991—995), nýbrž dovolná ledabylost řezáčů kolků — nechť už byli v Praze nebo spíše za hranicemi — dostoupila vrchole, když obvodky na místě písmeny nebo těmito podobnými črty vyplnili prostě čárkami asi tak, jak to vidíme na denarech, ražených toho času kdesi u Děvřna pro severní Slované, jež známy jsou jménem »denary vendické«. O těchto a jiných byla pronesena domněnka, že snad náležejí Boleslavu Chrabrému, když vládnul zemí Českou. Povážíme-li však, že tento panovník ve svých vlastních zemích — jak tamější nálezy tomu nasvědčují a zpředu už připomenuto bylo — poměrně málo mincí vybijel, mimo to pak, že zjištěné jeho denary jsou jiného rázu a mají jiné opisy: není domněnka ta ničím podporována. Dle mého soudu nezbyvá na ten čas z tohoto labyrintu jiného východu, nežli všechny takové denary, které se typicky alespoň po jedné straně přimykají k předešlým, bez ohledu na dovolné a ledabylé jejich opisy, považovati za napodobky zahraniční, řekl bych třeba za cizí padělky — kdyby známo bylo zrno jejich a současných denarů našich. Za takové pokládám následující:

515. *Lic.* V h. o. kříž, v jehož 1. koutě O, v třetím D a v ostatních po třech kuličkách do trojúhelníku sestavených.

Opis. ☒ \curvearrowright WBNOCIX>.

Rub. Kaplice, v níž **VV**; lomenice jest vyplněna drobnými čárkami, po dvou do úhlu sestavenými.

Opis. † \curvearrowright C..VIOV.. — Tab. VII. 166.

Váží *g* 1·91 (!) — *M.* — *H.* III. 18.

516. *Líc.* V kaplici **ЭАН**

Opis. **VDSVΛJZƏJOB**

Rub. Větší kroužek se středem.

Opis. †**NIIC†IIII** — Tab. VII. 167. — (Munkegaard, *BB.* III. tab. XXVI. 2.)

517. *Líc.* Větší kroužek se středem.

Opis. †**NIIC†ϕI**

Rub. V h. o. kříž, jehož 3. kout jest prázdný a v ostatních po kuličce.

Opis. **IVAPATƏJZIM**

Váží *g* 0·81. — *E. M.* — (Hnězdno). — Tab. VII. 168.

518. *Líc.* V h. o. ruka proražená mezi křížem dolů obráceným a \bar{V}

Opis. **XVƏIOVWL·V..**

Rub. V h. o. kříž, v jehož koutech po kuličce.

Opis. **XIIIX....XIIIXIIII** — Tab. VIII. 169.

Váží *g* 1·38. — *Ź. K.* — (Byřč.)

519. *Líc* jako č. 518.

Opis. a) †**CIIOGVWVM†·**,

b) †**VƏIOJWW†·**

c) †**ƏIOLAMAM†·**

Rub jako č. 518.

Opis. †**IIII†IIII†IIII†IIII** — (Byřč, *ZN.* XV. p. 161, č. 131.)

520. *Líc* jako č. 518.!

Opis. †**ƏZODΛ~ΛW†·**

Rub jako č. 518.

Opis. †**IIIIIIII†IIIIIIII** — (Byřč, *ZN.* XV. p. 161, č. 132.)

Až do jakých krajností zabíhalo tehda napodobování nebo padělání českých denarů, o tom nás poučují následující čísla.

521. *Líc.* V h. o. znetvořená hlava s hřebenatou korunkou obrácená k straně pravé.

Opis. †**ƏOLIZLAVV~**

Rub. V h. o. kříž, v jehož koutech **O — D — D — O**

Opis. †**ITHAXPAPAP**⁶⁶⁾ — Tab. VIII. 170.

Zkratka **PRAP** místo **PRAGA** ukazuje k napodobení jména mincovny pražské, kdežto **ITHA** jsou as zbytky jména Adelhaidy, které na denarech čteme: **ATHALHEID**, **ATALHET**, **ATEAHLT**, **ADEIDA**, **ADELDEIDA** a j.

Je-li tomu tak, nemůžeme zde odepřítí místa ani těmto číslům.

⁶⁶⁾ Wal. Kostrzëbski, *Wiadomości numizmatyczno-archeol.* (1898 Krakov), ve zvláštním otisku p. 29, č. 3.

522. *Líc.* jako č. 521, s hlavou ještě více znetvořenou.

Opis. †**BOLIZLAVV**↵

Rub. V h. o. kaplice cizího, totiž Ota-Adelheidského rázu, v níž dva páry kuliček.

Opis. ⚙️**AREAHLAT** — Tab. VIII. 171.

523. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož koutech **O—D—O—D**

Opis zpět. **BOGƏZLAAD**

Rub. V h. o. kaplice jako č. 522, v níž tři kuličky do trojúhelníku sestavené.

Opis. ⚙️ (na kaplici) **ARC...AT** — Tab. VIII. 172.

Nedá se upříti, že tyto tři denary náležejí nejen k sobě, nýbrž že kolky na ně řezal as týž »umělec«, jenž mechanicky napodobil kaplici s kteréhos denaru Oty-Adelhaidy opatřiv ji též obroučkou, což na žádném v Čechách raženém denaru dosud shledáno nebylo. Ona znetvořená hlava na lícu č. 521. a 522. nemohla býti vzata s denaru českého, poněvadž na žádném není, nýbrž s denaru německého a sice náležejícího Otovi-Adelhaidě, jakýž n. p. vyobrazuje Dannenberg na tab. LII. č. 1164 a na jehož rubu v koutech kříže rovněž **O—D—D—O**, tamtéž u č. 1167 a 1168 **O—D—O—D** a p. nalzáme.

VI. Vladivoj.

Jak už připomenuto (str. 107.) dostal se Vladivoj pomocí svého bratra Boleslava Chrabrého na český stolec kdysi na podzim r. 1002, přijal týž v listopadu téhož roku od císaře Jindřicha II. v léno, a zemřel v lednu r. 1003. Poněvadž jeho denary opatřeny jsou jménem buď mincmistra Nacuba nebo Mizlety, kteří přece během as tří nebo čtyř měsíců jeho panování v úřadě tom se sotva vystřídali; vážím z toho potvrzení své domněnky zpředu vyslovené, že mincmistři ti úřadovali současně, tak že by tehda byly v Praze mincovny dvě. Z mincovny vyšehradské denary Vladivojovy známy nejsou, nýbrž až Jaromírovy.

Z mincovny pražské.

a) PRA CIV NACVB a p.

524. *Líc.* V h. o. kříž v jehož 1. a 3 koutě po kroužku, v 2. kulička a ve 4. tři hřeby z téhož bodu vycházející.

Opis. †**VLADIVODVD**

Rub. V h. o. kříž, v jehož 4. koutě kroužek a v ostatních po kuličce.

Opis. **XPRIVITNACVB** — Tab. VIII. 173.

Váží g 0·98. — E. M.

525. *Líc* jako č. 524.

Opis. **XAVLADIVOIOVD, AV = VV**

Rub. V h. o. kříž, v jehož 2. koutě kroužek a v ostatních po kuličce.

Opis. **PPIACIVITN..VB**

Váží *g* 1.03. — *Ž. K.* — (Rummelsburg.)

526. *Líc* jako č. 524.

Opis. **XGIOVIDAJV**

Rub. jako č. 524.

Opis. **†PRAJIVI.NAAV**

Váží *g* 0.88. — *FD.* č. 357.

527. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož 1. koutě tři hřeby z téhož bodu vycházející a v ostatních po kroužku.

Opis **†.VAIVDIAOID**

Rub. V h. o. kříž, v jehož koutech po kroužku.

Opis. **†PROWI.NAOV** — *Tab.* VIII. 174.

Váží *g* 0.82 (odrobený) — *FD.* V. 3. — (Olšany.)

b) MIZLETA PRAGA, PRAGA MIZLETA.

528. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož 1. koutě křížek, v 3. tři kuličky do trojúhelníku a v ostatních po kroužku.

Opis. **XVLADIVOIDV~**

Rub. V h. o. kříž, v jehož 1. koutě tři hřeby z téhož bodu vycházející a v ostatních po kroužku.

Opis bez křížku. **PPAGAMIZLETA** — *Tab.* VIII. 175.

Váží *g* 0.85 (trochu odrobený.) — *M.* — (Olšany.)

529. *Líc.* jako č. 528.

Opis. **VLDIVOIADVX**

Rub. jako č. 528, tři hřeby v koutě 4.

Opis. **•PRAGAMIILET** — *Tab.* VIII. 176.

Váží *g* 0.90. — *E. M.*

530. *Líc* jako č. 528.

Opis. **VLADVOIDVX, též VILADVOIDVX**

Rub. a opis jako č. 529.

Váží *g* 0.92. — *FD.* č. 354, 356.

531. *Líc.* V h. o. vycházejí ze společného bodu tři břevna, po dvou stejně daleko od sebe, a tři smyčky, vzniklé protínáním se tří oblouků; nad každou z nich jsou tři kuličky.

Opis bez křížku. **MIIIVETAPPAGA**

Rub. V h. o. kříž, v jehož 1. a 3. koutě po kroužku a v ostatních po třech hřebích z téhož bodu vycházejících.

Opis bez křížku. **MIIILETAPPAGA, též MIZHTAPPAGA** — *Tab.* VIII. 177.

Váží *g* 0·91, 0·93. — *E. M.* — (Rummelsburg, *BB.* III. tab. XXXIV. 11.)

Denar tento řadí se k jiným z předu uvedeným, na nichž po obou stranách rovněž buď jméno mincovny nebo této a mincmistra.

Vladivoji přiděluji se ještě následující denary s porušenými opisy, které nepochybně teprv po jeho smrti kdesi za hranicemi původ svůj vzaly. Obrazy na některých shodují se s předešlými, na jiných nikoli.

532. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož 4. koutě kroužek a v ostatních po kuličce.

Opis. $\ddagger V \triangleright \wedge \text{IA} \ddagger \text{CIVD}$

Rub. V h. o. kříž, v jehož 1. koutě kulička, v 3. tři hřeby z téhož bodu vycházející a v ostatních po kroužku.

Opis. $\ddagger \text{C I A V C V O A I C}$ — Tab. VIII. 178.

Váží *g* 1·43. — *M.*

533. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož 1. koutě kulička a v ostatních po kroužku.

Opis. $\text{XVVIIM}\wedge\text{VIDO}$
1 82 3 6 54 7

Rub. Kaplice v obroučce mezi dvěma kuličkami.

Opis. $\bullet \blacktriangledown \text{IT}\wedge\text{IICIV}\Gamma, \text{V}\Gamma = \text{M}$, (= Mizlat). — Tab. VIII. 179.

6 5 4 3 2 1

(Lejsovský mlýn, *B.* tab. I. 85). Není českého původu.

534. *Líc.* V kaplici $V\ddagger V$

Opis. $\text{V}\Gamma\text{VD}\text{AV}\text{AVI}\Gamma$

Rub. V h. o. kříž, v jehož 1. a 3. koutě po kuličce, v 2. kroužek a ve 4. trojúhelník.

Opis. $\text{XO}\bullet\text{VAVXAVXVA}$ — Tab. VIII. 180.

Váží *g* 0·99. — *M.* — (Chrástany, *Sm. Ch.* č. 17.)

535. *Líc.* V h. o. kříž, v jehož 3. koutě tři kuličky do trojúhelníku sestavené a v ostatních po kroužku.

Opis. XOVRAVAVDHA , též: XOVDAVAVDNA

Rub. V h. o. kříž, v jehož 1. a 3. koutě po kuličce a v každém z ostatních tři hřeby z téhož bodu vycházející.

Opis. XDVAVXAVXVHV — Tab. VIII. 181.

Váží *g* 1— . — *M.* (Chrástany, *Sm. Ch.* č. 11. Lejsovský mlýn *B.* p. 14, č. 84; Ciechanow *DM.* IV. p. 169, č. 100.)

Dodatek.

Vedle všech těchto denarů známy jsou ještě jiné z nálezů domácích a cizích, do této doby náležející. Kromě dvou kolků jsou všechny ostatní rázu anglosaského, avšak obrazy na nich nebyly vzaty s denarů Ethelredových nýbrž s nepatrnými proměnami s denarů českých. Ony dva kolky odchylují se tím, že na jednom denaru nachází se »ruka« a »pták«,

na druhém pak »hlava zpřímá« a »kaplice«, kteréžto obrazy anglosaského rázu vůbec nejsou. Nicméně i přes tyto odchylky daly by se všechny dotyčné denary vřaditi mezi předešlé, nechť už Boleslava II., nebo když společně vládl se svým synem Boleslavem — kdyby tomu nezabraňovaly opisy, a z nich zvláště jméno **ZOBEZLAV**. Dlužno o nich pojednati.

Denary s tímto jménem známy jsou následující.

536. *Líc.* V h. o. ruka pravá mezi \bar{w} — \bar{a}

Opis. $\dagger A \cdot VLI \dagger \Theta \cdot \theta OI \cdot$

Rub. V h. o. poprsí k levé straně obrácené, před ním křížek.

Opis. $\dagger \Pi O \cdot A \zeta A \rho \cdot \rho \cdot \Sigma I \rho E M O$ — Tab. VIII. 182. — *H. V.* 22. — (Křinec.)

Kdyby nebyl znám žádný jiný denar s tímto opisem na lícu, nežli právě uvedený, nikdo by se nerozpakoval usouditi, maje na zřeteli rozmanité porušené opisy na tak mnohých denarech předešlých, že náleží Boleslavu II., kde na místě **BOZ** má býti **IOB**, a **I** vyraženo místo **J**. Úsudek ten byl by zcela oprávněný, poněvadž by jej důrazně podporoval opis na rubu s jménem Omerize, které jsme tolikráte na denarech pražských viděli. Druží se však k tomuto č. 536. ještě následující.

537. *Líc.* V h. o. ruka levá mezi ψ — ψ

Opis. $\dagger \Sigma O \cdot B \cdot \Theta \dagger I \cdot \rho V \cdot A$

Rub jako č. 536.

Opis. $\dagger \rho E A \rho V \cdot T \cdot \sim O \Theta$ — Tab. VIII. 183.

Váží *g* 1·24, 1·32, 1·40. — *M.* — (Čistěves; Byřč *ZN.* XV., tab. V. 7.)

538. *Líc* jako č. 537.

Opis. $\dagger \cdot IOB \cdot \Theta \dagger I \cdot \rho V \cdot A$

Rub a opis jako č. 537.

Váží *g* 1·20, 1·30, 1·42. — *E. H.* — *H. K.* — (Čistěves.)

U těchto dvou denarů jest opis na rubu zcela jiný nežli u č. 536, nicméně dobře shoduje se s opisem, který vyražen na denaru Boleslava II., ježž k vůli srovnání uvádím teprv zde, totiž:

539. *Líc* jako č. 537.

Opis. $\dagger DVXBO \rho E \Sigma I \rho A V \sim$

Rub jako č. 536.

Opis. $\dagger \rho E A \rho V \cdot \rho \cdot \sim O \Theta$ — *H.* VII. 6. — Tab. VIII. 184.

540. *Líc.* V h. o. ruka levá mezi ρ — ψ

Opis. $\dagger IO \cdot \rho E \dagger I \cdot \rho V \cdot A$

Rub a opis jako č. 537.

Váží *g* 1·25, 146. — *M.* — (Čistěves, Lejšovský mlýn *DM.* IV. p. 175, č. 39.)

541. *Líc.* V h. o. ruka levá mezi \bar{w} — \bar{w}

Opis. $\Sigma O I O \dagger V E I \sim A E S D X V$ (= **ZOBVEI₁LAES₂DO₃VX**), $IO = B$

Rub. V h. o. poprsí k straně pravé, před ním křížek.

Opis jako na lícu začíná v pravo. — Tab. VIII. 185.

Váží *g* 1·19—1·48. — *M.* — (Čistěves.)

Opisy na denaru tom jsou s náležitou proměnou jména napodobeny denarům společným Boleslava II. a jeho syna.

542. *Líc.* V h. o. ruka pravá mezi \bar{w} — \bar{a}

Opis. **IOIO†VEIVAEZO†V**

Rub jako č. 541.

Opis jako na líc.

Váží *g* 1·20—1·48. — (Čistěves.)

543. *Líc.* V h. o. ruka levá mezi \bar{a} — \bar{w}

Opis jako č. 541.

Rub jako č. 541.

Opis. **IOIX~EIVAEZO†V**

Váží *g* 1·46. — *E. H.* — (Čistěves.)

544. *Líc.* V h. o. poprsí k levé straně obrácené, před ním křížek.

Opis začíná dole v levo. **IOBE~LVALIB·VDV†**

Rub. V h. o. ruka levá mezi \bar{w} — \bar{o}

Opis zevna. **†MAJINCIVITΛ~** — Tab. VIII. 186. — (*ZN.* XV. p. 122, tab. V. 5.)

545. *Líc* jako č. 544.

Opis. **IOBEI . . . AVHΛO**

Rub. V h. o. ruka levá mezi \bar{o} — \bar{w}

Opis. **†MA . . . CIVITΛ** — (*ZN.* XV. p. 121, tab. V. 3.)

546. *Líc.* V h. o. poprsí k straně pravé, před ním křížek o dvou příčných břevnách.

Opis začíná dole. **†IOBEZIVINARA**

Rub jako č. 545.

Opis. **†MAJINCIVITΛ** — Tab. VIII. 187.

Váží *g* 1·39. *FP.* XVII, t. XXXV. 34. (Čistěves.)

547. *Líc* jako č. 546.

Opis. **†IOBCZIVIN . . Λ**

Rub jako č. 545.

Opis. **†MALINCIVI†Π** — (*FD.* IV. 9, Magnuszewice.)

548. *Líc.* V h. o. poprsí k straně levé, před ním střela nebo snad tři hřeby z téhož bodu vycházející.

Opis začíná dole. **†ZOBCZL·AVHARAI** (jako č. 546, v jiném pořádku).
2 3 4 5 1

Rub. V h. o. ruka pravá mezi \bar{w} — \odot

Opis. **†MALINCIVITΛ~** — Tab. VIII. 188.

Váží *g* 1·22, 1·39. — *FP.* XVII., t. XXXV. 35. — (Čistěves.)

549. *Líc.* V h. o. poprsí k straně pravé, před ním střela (?) jako u č. 548.

Opis. **†IOEIVAV·:·NΛIΛY**

2 3 1 5 4

Rub. V h. o. ruka levá mezi \bar{y} — \bar{y}

Opis. ✠NALIH·CIVITAS· — Tab. VIII. 189.

Váží *g* 1·34. — *FP.* XVII, t. XXXV., 36. — (Čistěves.)

550. *Líc.* V h. o. ruka levá mezi ϱ — ψ

Opis. ·:·IO·BE·:·IIV·A

Rub. V h. o. pták s pozvednutým křídlem obrácený k straně pravé.

Opis začíná dole. ·:·EOS·T·VHFLÆR (jako č. 537. — zpět). —

Tab. VIII. 190. — *H.* II. 23 (dle Lausitzer Magazin 1834, p. 476).

551 *Líc.* V celém poli hlava zpřímá.

Opis. IOBEIIVΛ

Rub. Kaplice (prázdná) jako na denarech Oty-Adelhaidy.

Opis. ΠΙΑ·✠·ΒΥΙ, též ✠ΒΥΙ·ΠΙΑ — Tab. VIII. 191.

Váží *g* 1·26. — *FD.* V. 26. — (Rummelsburg, *BB.* I. tab. II. 91.)

U těchto denarů pozorujeme, že se od č. 536. do č. 543. nachází ruka na líců a poprsí na rubu, kdežto od č. 544. do 549. jest tomu naopak; č. 550. náleželo by lícem k denarům prvním líšíc se rubem ode všech ostatních; č. 551. nemá s uvedenými vůbec nic společného.

První denar s opisem **ZOBEILAV** uveřejnil popisem i obrazem K. F. W. Erbstein r. 1834 (*Lausitzer Magazin* p. 476) poznamenav, že za 60 let dostal se mu takový pouze dvakrát do ruky. Nenašel mezi Přemyslovci X. stol. žádného tohoto jména přidělil jej až Soběslavu I., jako prý knížeti moravskému, ačkoli k tomu dodal, že denar ten zdá se býti staršího původu. Erbsteinův popis a vyobrazení přijal Hanka na své tabulky (II. 23. zde č. 550.), a přidal k němu ještě dva denary s tímto opisem ač jiného rázu přiděliv je Boleslavu II. Dále se nikdo o denarech s tak neobyčejným jménem nezmiňuje, až teprv r. 1887 J. Menadier (*ZN.* XV. p. 119 atd.), který se domnívá, že denary ty sluší přiděliti Soběboru, bratru sv. Vojtěcha, kterého kronikář Ditmar jmenuje »Zebislowe« (Zebislaus), což Menadier vykládá za »Soběslav«. Domněnku svou odůvodňuje rozsáhlým panstvím Slavníkovců (Emler, *Prameny* II. 40) jakož i jménem mincovny »Malin«, kteréžto místo leželo v území těchto pánů, a už r. 1101 při válce Bořivoje II. s Oldřichem a Lutoldem se připomíná, (tamtéž II. 149, III. 14.) Proti tomu dlužno však namítnouti, že Kosma k r. 995 (při pádu Libice) uváděje jména pěti bratří sv. Vojtěcha nezná »Zebislava« nýbrž »Soběbora«, a poněvadž byl domácí, mohli bychom snad najisto předpokládati, že znal jména členů tak slavného rodu mnohem lépe, nežli cizinec Ditmar. Nicméně dejme i tomu, že by se onen Slavníkovec nejmenoval »Soběbor« nýbrž »Zebislav«, ani pak by to po česku nebyl »Soběslav« nýbrž »Zbislav«. Tím zároveň se nadobro vyvrací domněnka, že by člen rodu Slavníkova měl u nás právo raziti minci, kteréž nepřislušelo nikomu jinému nežli vévodovi.

Přes to všechno zůstává osobnost toho »Soběslava« neznámou. Dokud se pak týče jména mincovny »Malin«, jest ovšem myšlénkou nejbližší, že to byl Malín u Hory Kutné. Dokázáno však to není, a nahlédneme-li do některého zeměpisného slovníku, seznáme, že též v staré říši polské jest

několik míst jména »Malin, Malyn« a p., rovněž v Dolní Lužici, v Meklenbursku — Zvěřině n. p. starožitný dvorec (Mallin) v kraji vendickém, mimo jiná místa někdy slovanská nyní »Mahlen« přezvaná. Doufejmež, že nové nálezy zejména domácí tuto záhadu vysvětlí.

Na konec uvádím ještě denar, který se chybně za český pokládá, totiž:

552. *Lic.* V h. o. ruka levá mezi \hat{O} — Ψ

Opis. • Σ IPCTΓ Θ • Σ VIRAH Θ • Θ IIH

Rub. V h. o. kaplice v obroučce, v níž OMV; lomenice mezi > — 7

Opis. Θ • Θ OV7 Σ IAIDJCCDIVA7T — Tab. VIII. 192.

Váží g 1.21. — (Rummelsburg BB. I. p. 33, č. 78, Lejsovský mlýn.)

Denar ten popsán a vyobrazen v DS. II. 68. a FD. III. 10, pouze popsán B. č. 70. a na všech těchto místech se přiděluje Boleslavu II.

Obrazy na něm jsou sice v hlavních rysech oněm na našich denarech podobny, avšak značky u »ruky« a »lomenice«, jakož i obroučka kolem »kaplice« jsou cizí. Z opisů pak, které dosud pokládány za nesrozumitelné, rozluštil jsem onen na licu. Čtu jej od pravé ruky k levé a maje druhé H za N, Γ za I a každé I za S, dostávám: HIC DENARIVS EST EPIS (copi nebo episcopalis).

A poněvadž biskupské denary v Čechách raženy nebyly, není denar ten český, třeba opis na rubu dosud zůstal záhadným.

Srovnání čísel na tabulkách s čísly běžnými.

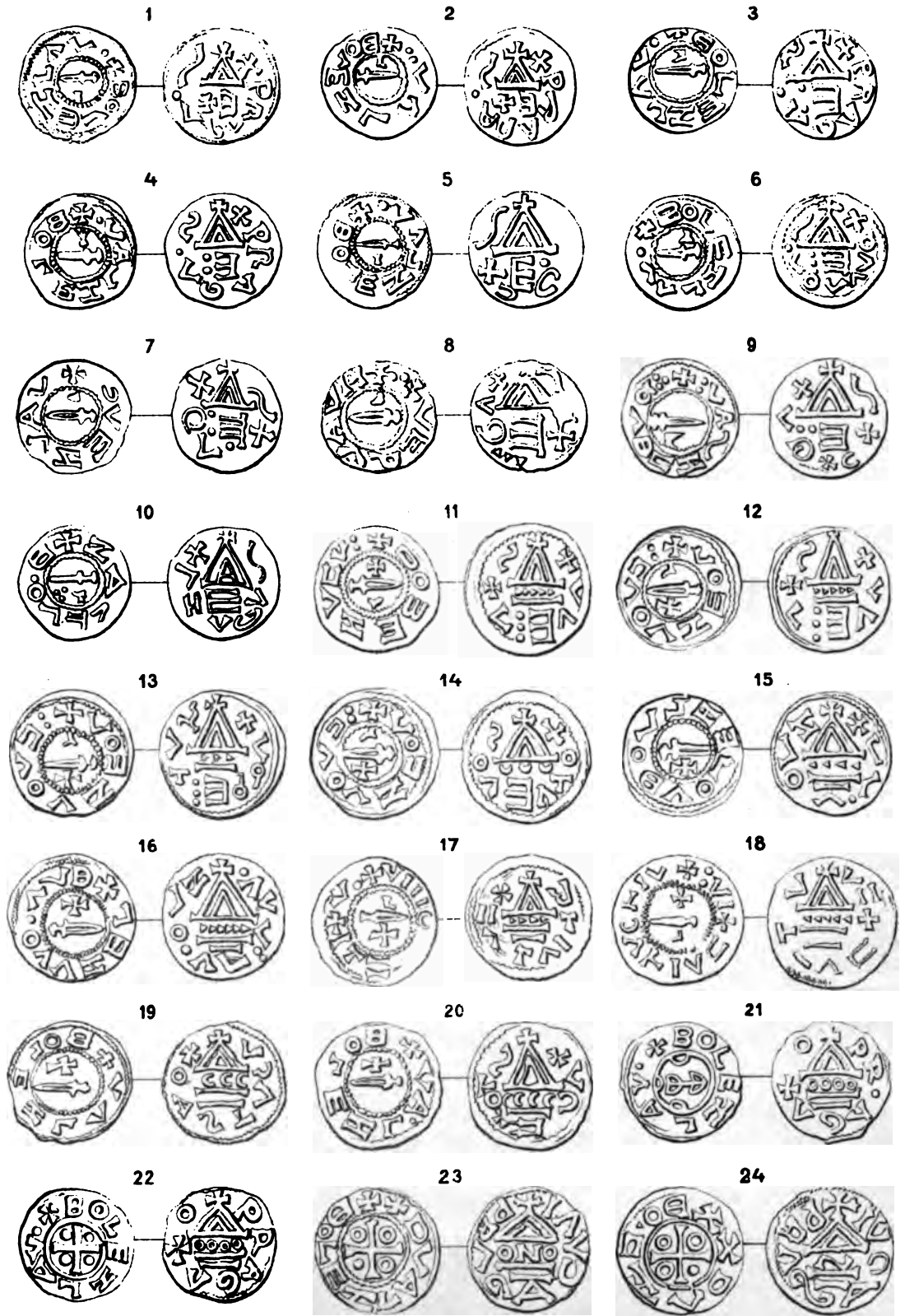
Tab. I.			Tab. II.			Tab. III.			Tab. IV.		
č.	č. b.	str.	č.	č. b.	str.	č.	č. b.	str.	č.	č. b.	str.
1.	1.	41.	25.	50.	48.	49.	139.	62.	73.	194.	70.
2.	3.	42.	26.	55.	49.	50.	140.	62.	74.	201.	71.
3.	8.	42.	27.	56.	49.	51.	143.	62.	75.	203.	71.
4.	11.	43.	28.	63.	50.	52.	147.	63.	76.	208.	71.
5.	14.	43.	29.	64.	50.	53.	149.	63.	77.	211.	72.
6.	15.	43.	30.	70.	51.	54.	150.	63.	78.	218.	73.
7.	16.	43.	31.	72.	51.	55.	151.	63.	79.	222.	73.
8.	18.	43.	32.	74.	52.	56.	153.	64.	80.	223.	75.
9.	21.	44.	33.	77.	52.	57.	154.	64.	81.	226.	75.
10.	22.	44.	34.	79.	52.	58.	155.	64.	82.	231.	76.
11.	23.	44.	35.	81.	53.	59.	157.	64.	83.	257.	78.
12.	24.	44.	36.	84.	53.	60.	158.	65.	84.	267.	80.
13.	26.	44.	37.	85.	53.	61.	162.	65.	85.	272.	80.
14.	27.	44.	38.	88.	55.	62.	163.	65.	86.	276.	80.

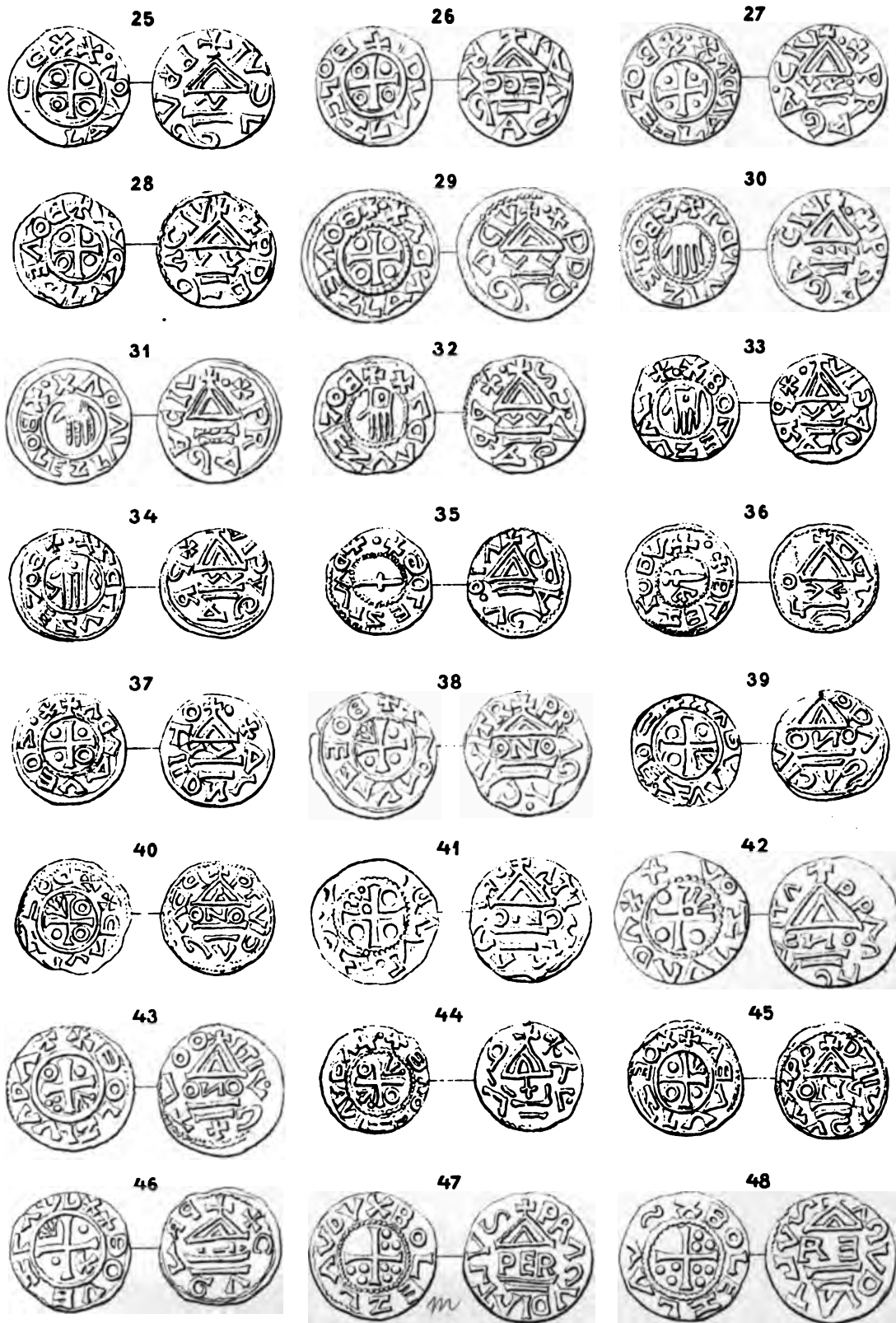
Tab. I.			Tab. II.			Tab. III.			Tab. IV.		
č.	č. b.	str.	č.	č. b.	str.	č.	č. b.	str.	č.	č. b.	str.
15.	28.	45.	39.	94.	56.	63.	165.	66.	87.	278.	81.
16.	29.	45.	40.	101.	57.	64.	168.	66.	88.	280.	81.
17.	31.	45.	41.	109.	58.	65.	170.	66.	89.	285.	81.
18.	32.	45.	42.	113.	58.	66.	177.	67.	90.	288.	82.
19.	35.	46.	43.	115.	58.	67.	179.	68.	91.	297.	83.
20.	36.	46.	44.	123.	59.	68.	184.	68.	92.	301.	83.
21.	38.	47.	45.	125.	60.	69.	185.	69.	93.	303.	83.
22.	39.	47.	46.	131 α .	61.	70.	186.	69.	94.	305.	84.
23.	40.	47.	47.	132.	61.	71.	188.	69.	95.	307.	84.
24.	49.	48.	48.	138.	62.	72.	191.	69.	96.	308.	84.

Tab. V.			Tab. VI.			Tab. VII.			Tab. VIII.		
č.	č. b.	str.	č.	č. b.	str.	č.	č. b.	str.	č.	č. b.	str.
97.	322.	86.	121.	400.	97.	145.	448.	104.	169.	518.	114.
98.	325.	86.	122.	403.	97.	146.	470.	106.	170.	521.	114.
99.	326.	87.	123.	404.	97.	147.	472.	106.	171.	522.	115.
100.	329.	87.	124.	406.	97.	148.	474.	106.	172.	523.	115.
101.	334.	88.	125.	407.	98.	149.	479.	108.	173.	524.	115.
102.	341.	89.	126.	408.	98.	150.	483.	108.	174.	527.	116.
103.	344.	89.	127.	409.	98.	151.	487.	109.	175.	528.	116.
104.	350.	89.	128.	412.	99.	152.	490.	109.	176.	529.	116.
105.	352.	90.	129.	415.	99.	153.	491.	109.	177.	531.	116.
106.	357.	90.	130.	416.	99.	154.	495.	110.	178.	532.	117.
107.	362.	91.	131.	421.	100.	155.	499.	110.	179.	533.	117.
108.	363.	91.	132.	424.	100.	156.	501.	111.	180.	534.	117.
109.	366.	91.	133.	425.	100.	157.	502.	111.	181.	535.	117.
110.	369.	92.	134.	431.	101.	158.	503.	111.	182.	536.	118.
111.	372.	93.	135.	433.	102.	159.	504.	111.	183.	537.	118.
112.	374.	93.	136.	434.	102.	160.	506.	112.	184.	539.	118.
113.	375.	93.	137.	436.	102.	161.	509.	112.	185.	541.	118.
114.	379.	94.	138.	438.	102.	162.	510.	112.	186.	544.	119.
115.	383.	94.	139.	439.	102.	163.	512.	113.	187.	546.	119.
116.	384.	95.	140.	440.	102.	164.	513.	113.	188.	548.	119.
117.	393.	95.	141.	441.	103.	165.	514.	113.	189.	549.	119.
118.	397.	96.	142.	442.	103.	166.	515.	113.	190.	550.	120.
119.	398 α .	96.	143.	444.	103.	167.	516.	114.	191.	551.	120.
120.	399.	97.	144.	445.	103.	168.	517.	114.	192.	552.	121.

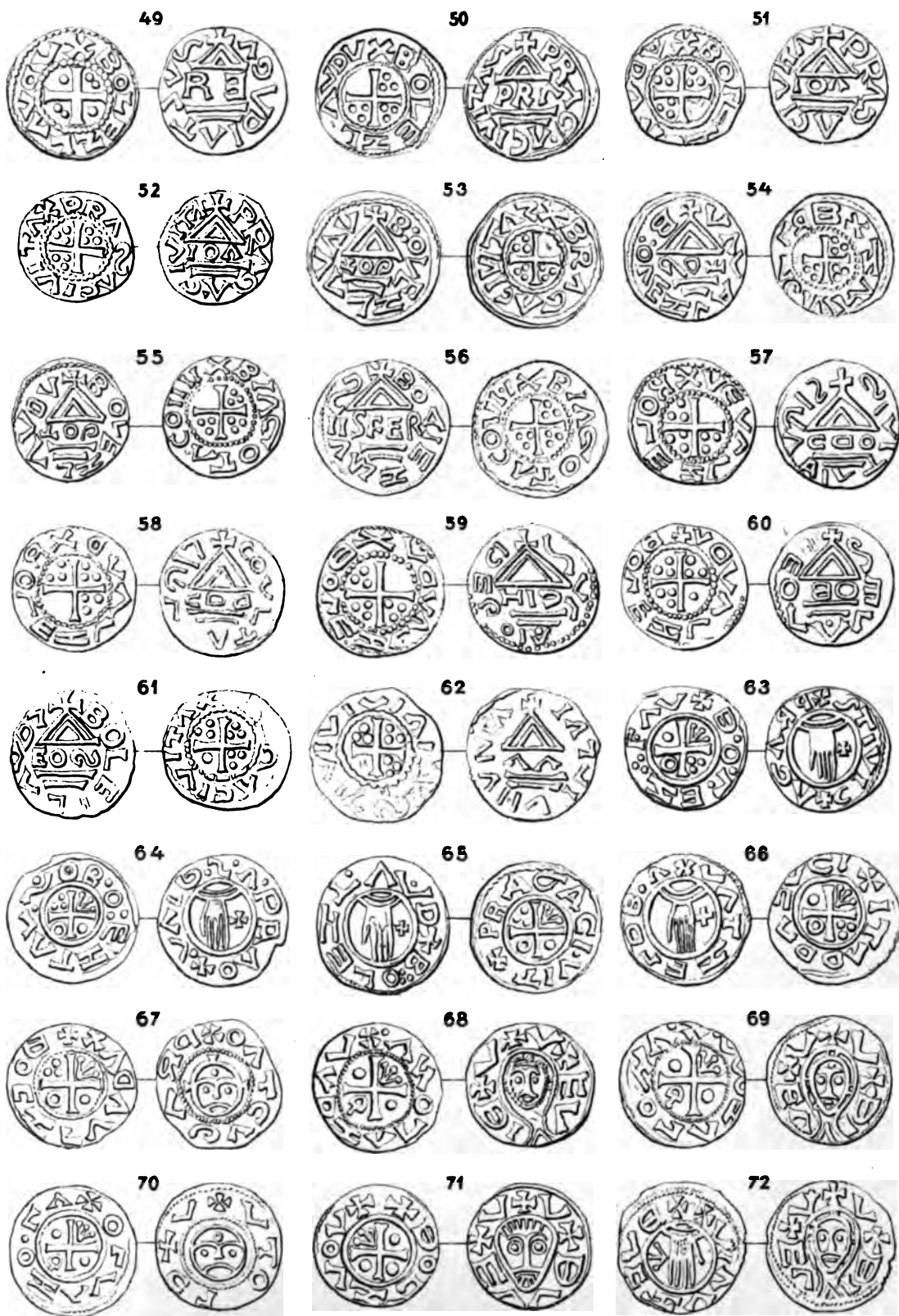
OBSAH.

	Str.
Úvod	3
A. Význačné rázy na českých denarech	9
B. Povšechná úvaha o českých denarech.	
a) Opisy a obrazy	11
b) Denary původní a jiné	13
C. Mincovní jednice	17
D. Nálezy denarů	21
a) Nálezy domácí	22
b) Nálezy zahraniční	25
α) Nálezy v Polsku	26
β) Nálezy v Slezích	29
γ) Nálezy v Pomořanech	32
E. Pokus o vysvětlení některých záhad	35
F. Denary	38
I. Boleslav I.	40
II. Boleslav II.	54
Denary s jmény mincmistrů	74
1. Z mincovny pražské.	
a) OMERIZ PRAGA CIV	75
b) NACVB IN PRAGA ; DE PRAGA NACVB	84
c) MIZLETA PRAGA	87
2. Z mincovny vyšehradské	88
a) ZANTA VVISEGRAD	89
b) VISEGRAD NOC	90
III. Emma	92
IV. Boleslav II. společně se svým synem Boleslavem (III.)	94
V. Boleslav III.	107
1. Z mincovny pražské.	
a) PRA CIVIT NACVB	108
b) MIZLETA PRAGA, PRAGA MIZLETA	109
2. Z mincovny vyšehradské	111
VI. Vladivoj	115
Z mincovny pražské.	
a) RPA CIV NACVB a p.	115
b) MIZLETA PRAGA, PRAGA MIZLETA	116
Dodatek.	
Soběslav	117
Denar chybně za český kladený	121
Srovnání čísel na tabulkách s čísly běžnými	121

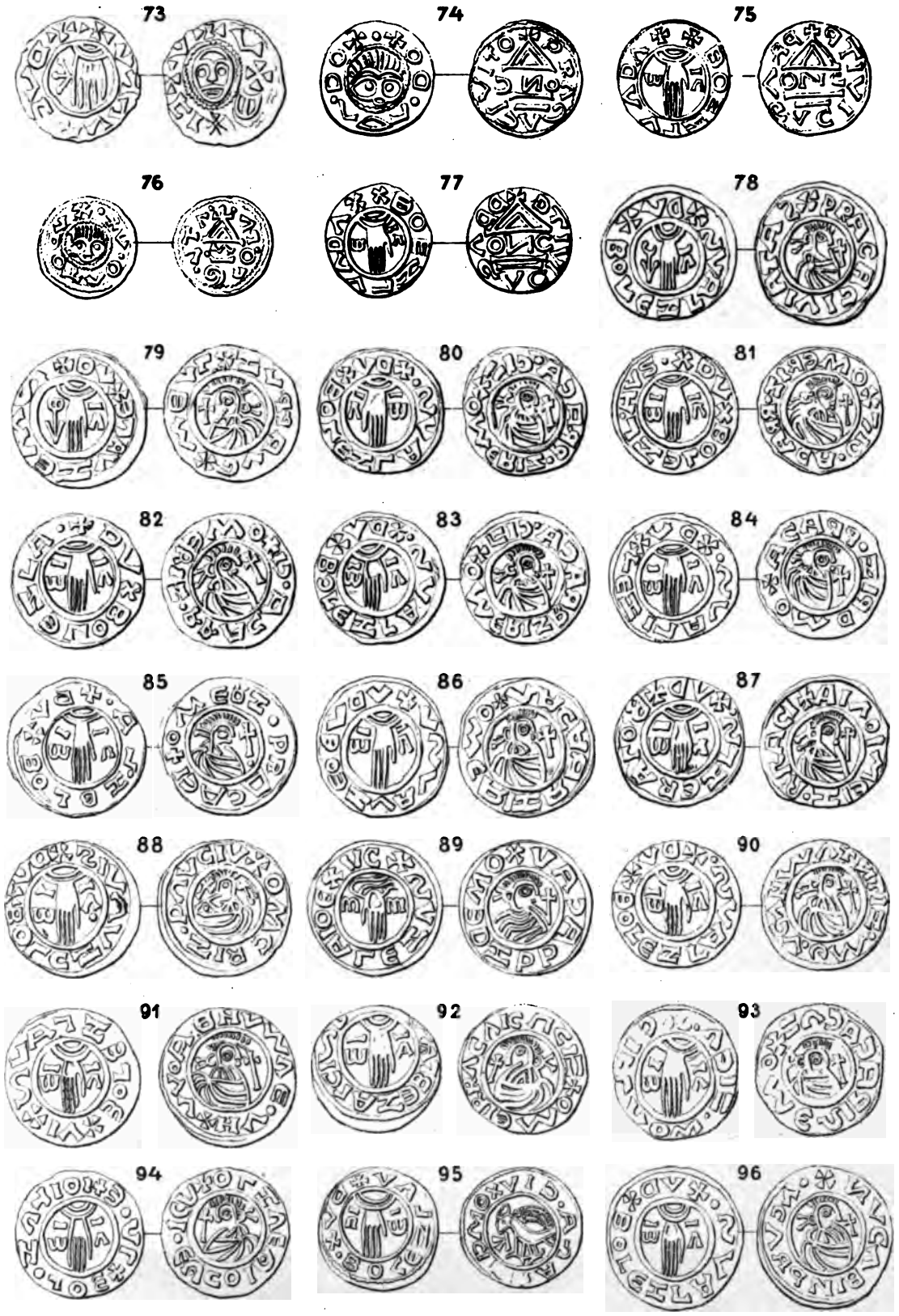

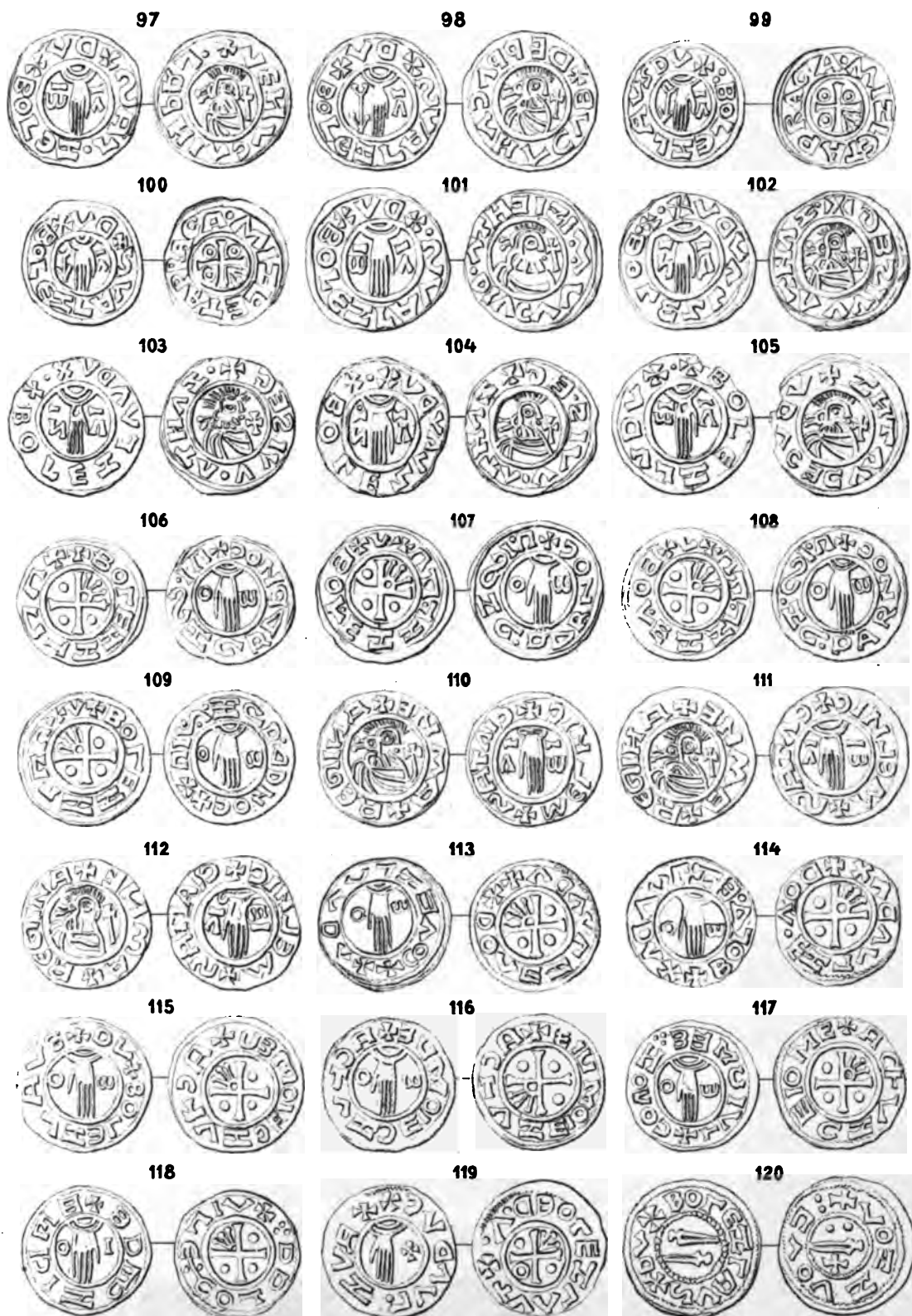
Boleslav I. č. 25-37 — Boleslav II. č. 38-48.

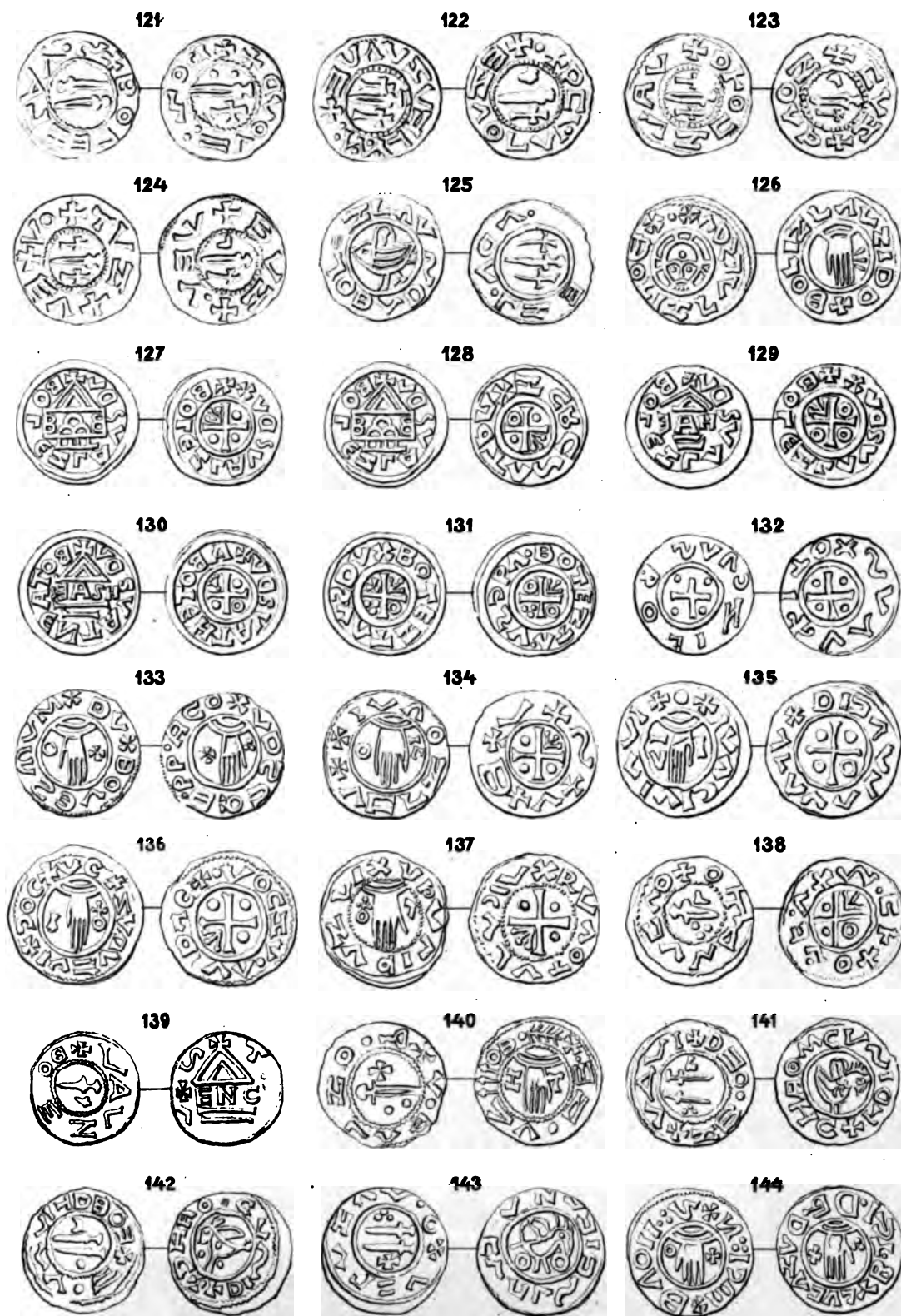
Boleslav II.

Boleslav II.

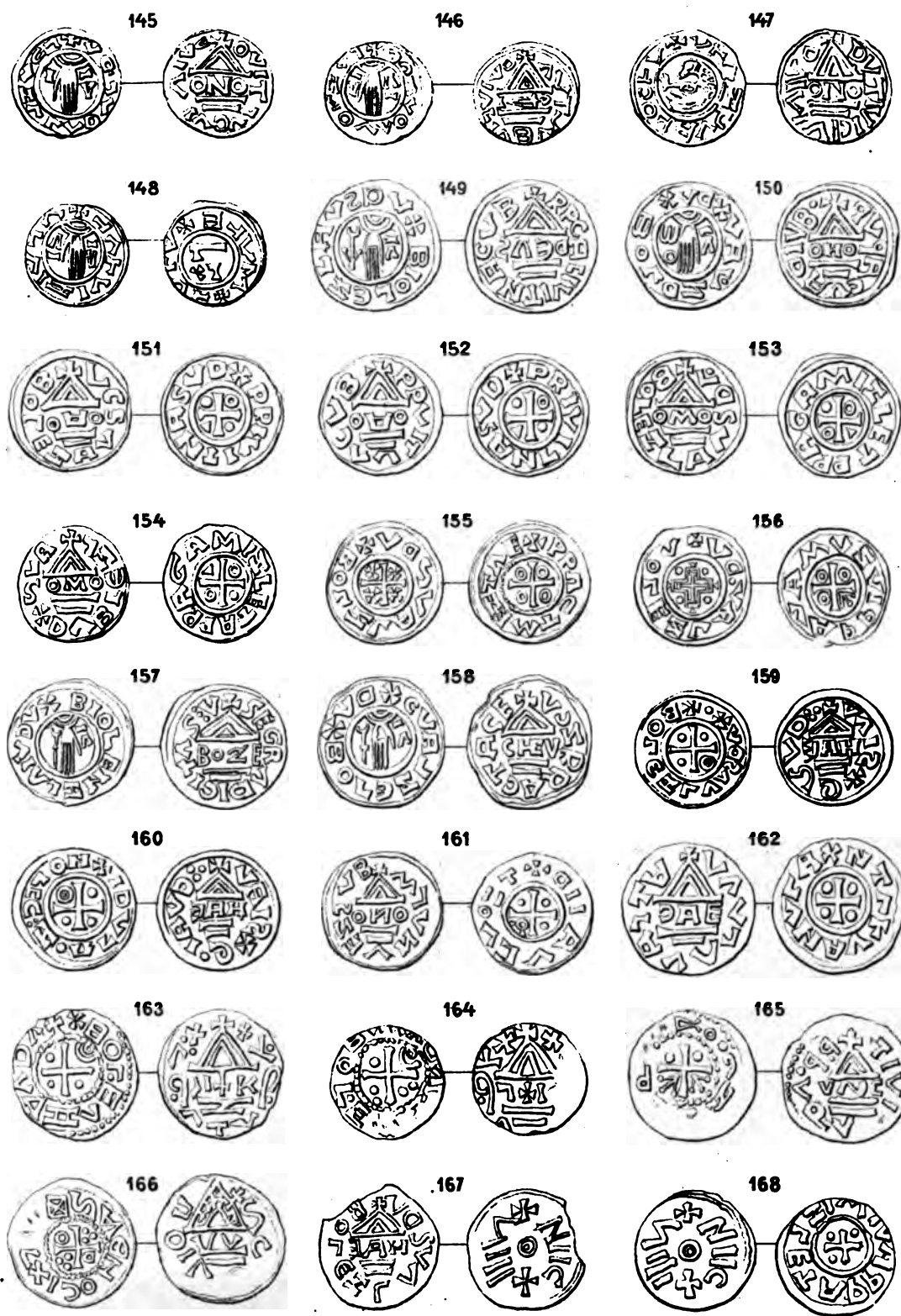

Boleslav II č. 97-109 — Emma č. 110-112.
Boleslav II. společně se svým synem Boleslavem č. 113-120.

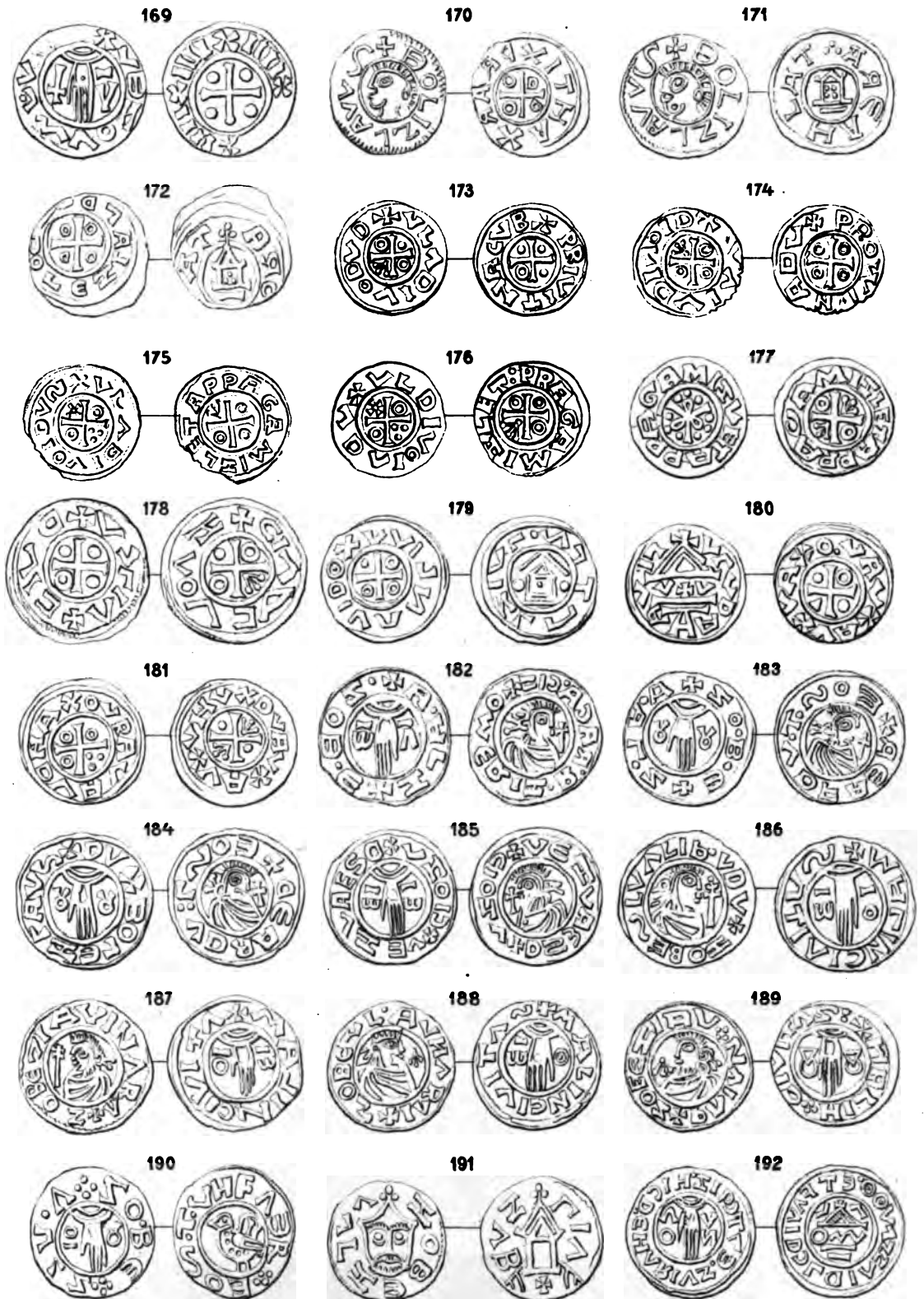
Boleslav II. společně se svým synem Boleslavem č.121-133.

Z neznámých mincoven (v l. 967-999) č.134-144.

Z neznámých mincoven (vL 967-999) č. 145-148.

Boleslav III., též z neznámých mincoven (vL 999-1003) č. 149-168.

Boleslav III. z neznámých mincoven č. 189-172.
 Vladivoj č. 173-181 — Soběslav č. 182-191 — Cizi č. 192.

